

planinski

V E S T N I K

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

116. LETO • APRIL 2011

št. 4

Revija
Planinske zveze
Slovenije

Tema meseca: **Plezalne poti včeraj in danes**

Intervju: **Janez Brojan, David Debeljak**

Z nami na pot: **Okolica Bleda
Dolina Glinščice/Val Rosandra**

3,40 €

Berto

Prvi **SMS**
poslal leta 1998

Najboljše družabno omrežje

Pred dvajsetimi leti je zapihal svež veter. In pod skoraj vsak kamen, tudi v najbolj odmaknjene konce Slovenije, ponesel Mobitelov signal. Za vedno je spremenil komunikacijo in ljudi še tesneje povezal med seboj. Svet kar naenkrat nosite v žepu, prijatelje pa imate vedno s seboj v imeniku mobitela. In vsakič, ko vam zazvoni mobitel, veste, da ste del **najboljšega družabnega omrežja.**

20LET

WWW.MOBITEL.SI

Andrej Mašera

Ekstremne ferate so tu

Septembra lani sem na tem mestu v uvodniku Nevarna samoprevara razmišljal o pomenu ekstremnih (športnih, adrenalinskih) ferat, ki so se razbohotile v Avstriji, in napovedal možnost, da se bodo kmalu pojavile tudi pri nas. Ni bilo treba dolgo čakati! Skupina prizadevnih feratarjev¹ iz PD Vinska Gora blizu Velenja je v bližnji steni Gonžarjeve peči nadelala izjemno zahtevno športno ferato avstrijskega tipa. Plezalne poti so sicer tema meseca v tej številki PV, problematika je osvetljena z več različnih kotov.

Problem, ki ga vidim v zvezi z Gonžarjevo pečjo, ni gradnja take ferate, ampak tiči drugje. Ob otvoritvi poti so izdali obvestilni lepak, na katerem je narisana smer poti, dodanih pa je nekaj opozoril, ki so žal napisana v bolj nerodni slovenščini ter dokaj samovoljno in nedosledno prevedena v nemščino in angleščino. Na njem tudi vidimo, da je pokroviteljstvo nad potjo prevzela PZS, ki jo je uvrstila med svoje učne poligone.

Na lepaku sta v posebnem okvirčku tudi klasifikaciji težavnosti ferate, avstrijska in v primerjavi z njo še "naša". In – tu je kavelj! Avstrijska klasifikacija, označena z velikimi črkami (A, B, C ... F in naprej) je izrazito umerjena po športnih feratah, saj praktično vse klasične plezalne poti uvršča v skupini A in B. Stopnja C pomeni že resno plezarijo v navpični steni, večinoma le ob jeklenici, z malo skobami in/ali klini. Ferat, ki bi ustrezale avstrijskim ocenam od D naprej, na ozemlju Slovenije sploh nimamo (seveda če izvajamo Gonžarjevo peč, ki je ocenjena z D/E)!

Vzporedna slovenska klasifikacija na lepaku označi ferate A kot "zahtevne poti", B in C kot "zelo zahtevne poti", D–F pa kot "ZAVAROVANE PLEZALNE POTI". To je pa čisto nekaj novega, nekaj, kar je v popolnem nasprotju z uradno klasifikacijo planinskih poti, ki jo PZS v naših gorah že dolgo časa uveljavlja tako v pisnih vodnikih kot tudi na smernih tablah. Če si hitro osvežimo spomin, klasifikacija PZS uvršča planinske poti med lahke, zahtevne in zelo zahtevne. Vse ferate, ne glede na težavnost, spadajo med zelo zahtevne poti. In ravno zaradi tega je uradna klasifikacija PZS zelo pomanjkljiva, ker ne diferencira plezalnih poti po težavnosti, ampak jih vse skupaj stlači v en žakelj. Vključitev vseh ferat med zelo zahtevne poti pripelje včasih do takega absurda, da je kaka zelo zahtevna markirana pot brez varoval označena samo kot "zahtevna", dobro zavarovana, sicer nezahtevna ferata, polna železja, pa kot "zelo zahtevna pot"! Graditelji ferate na Gonžarjevo peč so se nedvomno zavedali pomanjkljivosti trenutne uradne klasifikacije planinskih poti pri nas in so poleg avstrijske ponudili tudi predlog nove slovenske klasifikacije. Pri tem pa so nehote povzročili popolno zmedo, saj so poleg napačnega uvrščanja zahtevnih in zelo zahtevnih poti za najtežje ferate uvedli naziv "zavarovane plezalne poti", kar je pojmovna tautologija; ime implicira, da poti težavnosti od A do C pravzaprav niso zavarovane oz. sploh ne plezalne. Za plezalne poti (tudi za avstrijske od A do F) pa so varovala osnovna značilnost, ki jih razlikuje od drugih poti v gorah. Posebej poudarjati, da so nekatere zavarovane, nima pravega smisla, ampak človeka samo zbega.

Kar zadeva avstrijsko klasifikacijo ferat, moramo ugotoviti, da je njena glavna pomanjkljivost uvrstitev prevelike skupine plezalnih poti različne težavnosti samo v dve skupini (A, B). Za večino plezalnih poti v naših gorah je ta klasifikacija objektivno neuporabna.

Pred mnogimi leti, ko sem pisal prvo izdajo vodnika po slovenskih feratah, sem uporabil klasifikacijo, v katero lahko uvrstimo vse plezalne poti po težavnosti, ki postopno in enakomerno narašča (PP 1, 2, 3...), z možnimi vmesnimi stopnjami. Po njej ima npr. ferata na Raduho oceno PP 1 ali največ 2, Kapiščarjeva pot na Prisojnik PP 4, nova ferata na Gonžarjevo peč pa PP 6 ali še več. Razlike v težavnosti so jasne na prvi pogled, vsak se bo lahko odločil za vzpon po svojem okusu in svojih zmožnostih.

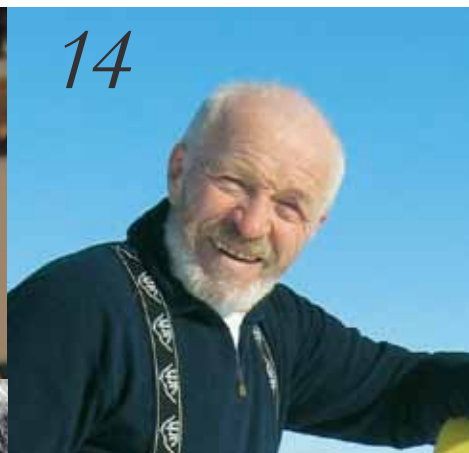
¹ Feratarji imenujejo ljubitelji teh poti sami sebe; verjetno bi bil boljši naziv feratisti, saj ima v slovenščini končnica -atar dostikrat slabšalni pomen.

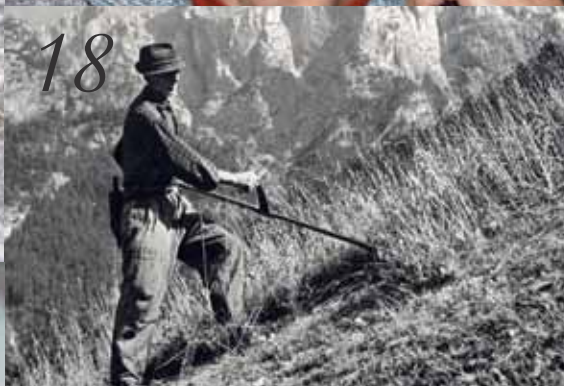
4

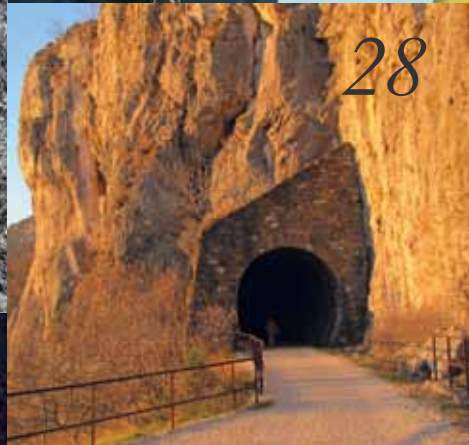
11

14

18

28

22

26

50

41

56

UVODNIK

- 1 **Ekstremne ferate so tu**
Andrej Mašera

TEMA MESECA

- 4 **Plezalne poti včeraj in danes**
Nova goriška disciplina?
Andrej Mašera

- 8 **V visokogorju ne nadelujemo novih poti**
Pogovor s Francem Kadišem
Irena Mušič Habjan

- 10 **Za gornike, ki si želijo nekaj več od pohodništva**
Pogovor z Mijom Kovačevićem
Dušan Škodič

- 12 **Gonžarjeva peč, 575 m**
Milan Domitrovič

INTERVJU

- 14 **Delo gorskega reševalca je častno delo**
Pogovor z Janezom Brojanom
Vladimir Habjan

ZGODOVINA PLANINSKIH POTI IN OBJEKTOV

- 18 **Drzni Komar in predrzna riža**
Visoko nad dolino Zadnjico
Dušan Škodič

OBLETNICA ODPRAVE

- 22 **Lotse**
Trideset let po 8. odpravi JAHO (1981)
Peter Podgornik

NEPRIJETNE RESNICE

- 26 **Iz življenja odpravljaj**
O stvareh na odpravah, o katerih se ne govori, še manj pa piše
Andrej Zorman

Znamina pot

- 28 **Biser v zaledju Trsta**
Dolina Glinščice/Val Rosandra
Andreja Tomšič

OPISI

- 33 **Po dolini Glinščice**
Jože Drab

- 33 **Okoli Glinščice**
Jože Drab

- 35 **Steza prijateljstva Glinščica–Beka**
Jože Drab

- 35 **Zavarovane plezalne poti v Glinščici**
Jože Drab

- 37 **Galetovec**
Janja Lipužič

- 37 **Blejski Vintgar čez Hom**
Janja Lipužič

- 39 **Črni vrh**
Janja Lipužič

- 39 **Babji zob**
Janja Lipužič

- 41 **Na obronkih gorenjskih planot**
Okolica Bleda
Janja Lipužič

ZGODBA

- 46 **Nenavadno srečanje**
Rolando, nočni plezalec Karnijskih Alp
Milan Meden

TURNO SMUČANJE

- 50 **Ocenjevanje težavnosti turnih smukov**
Igor Jenčič

MINIATURA

- 55 **Peca – gora kralja Matjaža**
V kamen vdolan obraz
Milka Bokal

PORTRET

- 56 **Ne plezam zaradi priznanja, plezam zaradi sebe**
David Debeljak
Zdenka Mihelič

PRIMER DOBRE PRAKSE

- 58 **Rudi Rauch, dobri človek iz Tolmina**
Sodelovanje med planinci in upokojenci
Gorazd Gorišek

STARA PLANINSKA LITERATURA

- 60 **Na Julijske Alpe, Karavanke in Kamniško-Savinjske Alpe**
Po avstro-ogrskem vodniku iz leta 1889
Milan Naprudnik

VARSTVO NARAVE

- 63 **Mesojeda lepota**
Alpska mastnica
Dušan Klenovšek

VREME

- 64 **Za zimo ne velja, da se po jutru dan pozna**
Vreme in razmere v gorah v meteorološki zimi 2010/11
Miha Pavšek in Gregor Vertačnik

VRVNA TEHNIKA

- 66 **Osnovne tehnike v ledeniškem svetu**
Tadej Debevec, Aljaž Anderle

- 68 **NOVICE IZ VERTIKALE**

- 69 **NOVICE IZ TUJINE**

- 69 **PISMA BRALCEV**

- 70 **LITERATURA**

- 70 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**

planinski VESTNIK
REVUIJA ZA LJUBITELJE GORA

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:
Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja petnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.

111. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:
Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 87, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK: Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:
Andrej Stritar (namestnik odgovornega urednika), Emil Pevec (tehnični urednik), Marjan Bradeško, Marta Krejan, Andrej Mašera, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič

ZUNANJA SODELAVKA:
Tina Leskošek

LEKTORIRANJE:
Mojca Volkar Trobešek, Mojca Stritar, Katarina Marin Hribar

GRAFIČNA PRIPRAVA: Repro studio Schwarz, d. o. o.
TISK: Schwarz, d. o. o.

NAKLADA: 5900 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslani prispevki ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljjanja nenaročnih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno. **Naročanje:** Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Dvorčakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu **080 1893 24 ur na dan.**

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino, posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport in Fundacija za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI: Ključno mesto skrajno težavne ferate Fallbach Klettersteig v dolini Maltatal na Koroškem. FOTO: MIJO KOVAČEVIČ

MODRA ŠTEVILKA
080 18 93
NAROČANJE 24 UR NA DAN

Vsebine vseh Planinskih vestnikov

od leta 1895 do danes
na www.pvkazalo.si
od 1949 do lanskega letnika
v formatu pdf.

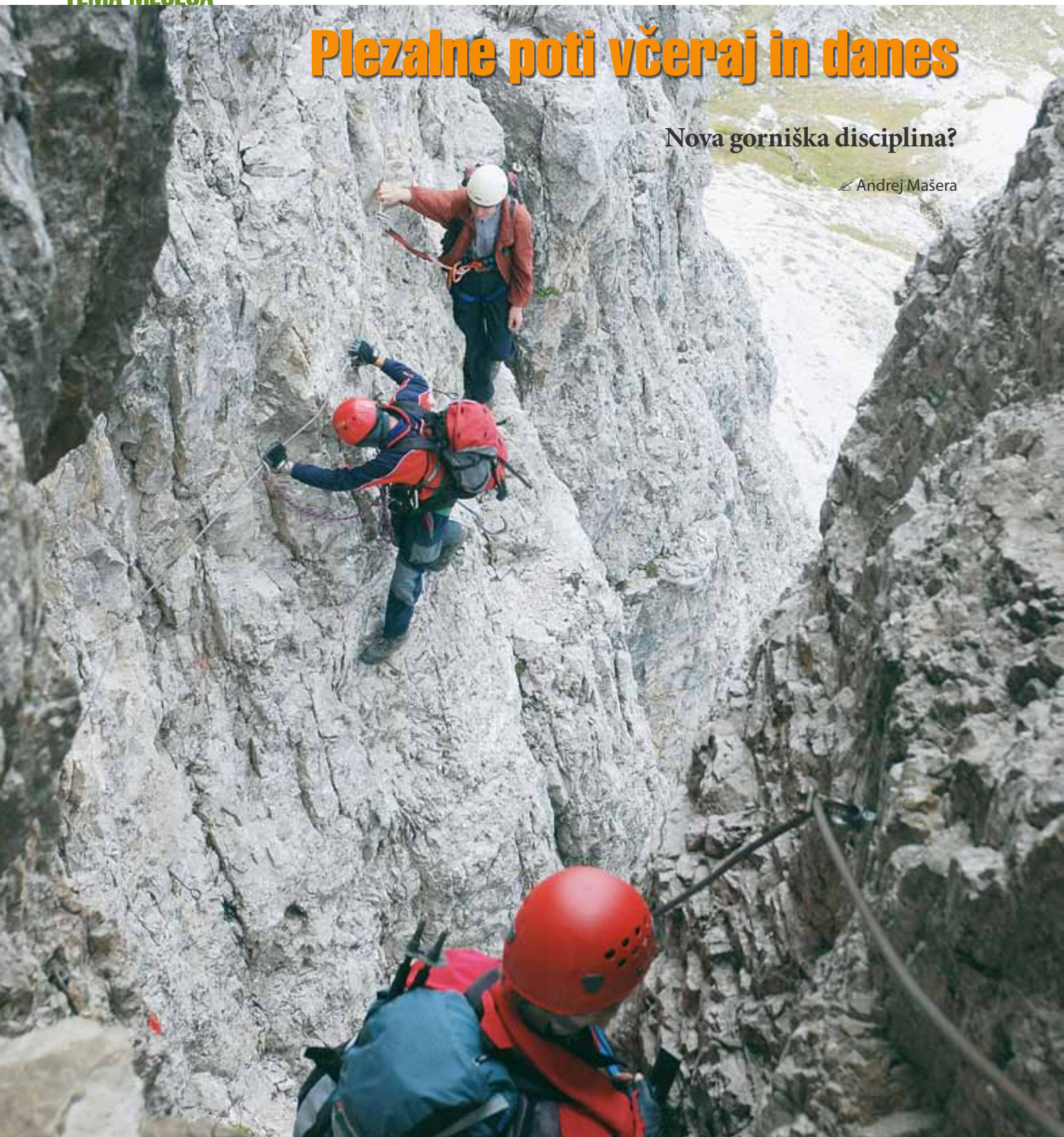

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

Plezalne poti včeraj in danes

Nova gorniška disciplina?

✍ Andrej Mašera

Ferata na Torre di Toblin (Sekstensi Dolomiti) FOTO: DRAGO METLJAK

Kmalu potem ko se je v Alpah začel razvijati množični turizem, se je postavilo vprašanje, kako ljudem, ki ne obvladajo plezalskih veščin, omogočiti oz. vsaj olajšati varno gibanje v visokogorju. Na posameznih težavnejših odsekih v skalnatem svetu so tako namestili jeklene kline za oprijeme in stope, malo kasneje tudi žične vrvi.

V začetku je bilo takih varoval sorazmerno malo, sčasoma pa so speljali planinske poti v območjih, kjer je bilo potrebno namestiti varovala skoraj v celotnem poteku poti, in rodila se je posebna zvrst gorske infrastrukture – (zavarovana) plezalna pot

(ital. *via ferrata*, nem. *Klettersteig*). Čeprav smo se Slovenci verjetno med prvimi lotili takih gradenj (plezalna pot s Presedljaja na Konja je bila zgrajena že v zadnjem desetletju 19. stoletja), uradna planinska zgodovina za njihov rojstni kraj šteje Dolomite. Z gradnjo treh ferat (Zahodni greben Marmolade, Ferrata delle Mesules/Pöšneckersteig v Selli, stara Ferrata Tissi v Civetti) v prvih letih 20. stoletja je bil postavljen prototip klasične plezalne poti; omenjene ferate so še danes ohranile sloves zelo zahtevnih in zelo obleganih poti, po katerih se vsako poletje vijejo trume gornikov s celega sveta.

KAKO POIMENOVATI TAKE POTI?

Slovensko take poti imenujemo zavarovane plezalne poti, pri čemer se mi zdi, da je pridevnik "zavarovana" skorajda odveč, saj pri nas vsaj uradno ni poti, ki bi bile samo markirane, ne pa zavarovane. Nekaj takih sicer je v naših gorah, a verjetno bolj zaradi slabega vzdrževanja kot pa zaradi posebnega namena. Sicer pa imamo precej takih poti v Zahodnih Julijcih in Karnijskih Alpah, kar se mi zdi zelo zanimivo in posrečeno, toda to ni več tema tega sestavka. Dokler bo v naših gorah prevladovala doktrina, da nezavarovanih markiranih poti ne bo, naziv plezalna pot (PP) povsem zadošča in jasno razločuje plezalno pot od alpinistične plezalne smeri.

Plezalni poti se po italijansko reče *via ferrata* (železna pot). Glede na to, da so take poti v italijanskih Dolomitih prvič v planinski zgodovini dobile velikanski turistični pomen, so jih tudi drugod po svetu začeli imenovati po italijansko. Angleščina sploh ne pozna drugega izraza kot *ferrata*, isto ime pa se tudi v nemščini pojavlja že skoraj enakopravno z izrazom *Klettersteig* (plezalna pot). Ker se ime vse bolj udomačuje tudi pri nas, ne vidim razloga, da ne bi izraza "ferata" blagohotno sprejeli tudi v slovensko planinsko izrazje.

KLASIČNE FERATE SO SREDSTVO ZA DOSEGO CILJA

V prvih desetletjih prejšnjega stoletja je število plezalnih poti najbolj naraščalo v – slovenskih Alpah. Zaradi krivične meje z Italijo, ki je zasekala v samo srce Julijskih Alp, sta bili npr. zgrajeni Hanzovi poti na Prisojnik in Malo Mojstrovko; obe prav vzorčni klasični ferati. Drugi primer klasične ferate: leta 1920 so Italijani zaradi potreb dela obmejne komisije na Poncah nadelali znamenito ferato Via della Vita/

Pot življenja na Vevnico. V tem času je bila ta pot, ki so jo sprva srhljivo poimenovali Via della Morte, verjetno najtežja v Alpah, tudi po dobrih 80 letih pa je nedvomno še vedno najtežja te vrste v Julijskih Alpah.

Razen v Brenti, kjer so začeli s postopno nadelavo plezalnih poti po vrtoglavih policah v osrednjem delu skupine (kasneje so se posamezni deli povezali v veličastno plezalno pot Via delle Bocchette Alte in Via delle Bocchette Centrali), v medvojnem obdobju ne beležimo večjih gradenj ferat v Dolomitih. V naših gorah so bili v tem času vsekakor podjetnejši, tako v Julijcih kot tudi v Kamniško-Savinjskih Alpah. Celo tik pred drugo svetovno vojno, leta 1940, ko je v zahodni Evropi že divjal vihar te največje človeške kataklizme v zgodovini, so marljivi člani SPD zgradili čudovito ferato na Ojstrico – Kopniškovo pot.

Kako bi pravzaprav najbolje označili klasično plezalno pot? Njen namen je takoj jasen: gornikom brez alpinističnih sposobnosti olajšati vzpone na vrhove, ki jih sicer ni mogoče doseči brez težjega plezanja. Take ferate skušajo pripeljati do cilja predvsem po naravnih prehodih v stenah in po grebenih, policah, zajeдах, žlebovih in kaminih. To seveda ne pomeni, da se dosledno izogibajo težjim in izpostavljenim odsekom, nikakor ne! Če je potrebno, so speljane tudi po odprtih, zračnih stenah, tudi kakemu lažjemu previsku se ne izognejo za vsako ceno. Ne vodijo pa namenoma po težjem svetu, če so v bližini lažji prehodi. Pri klasičnih feratah bi lahko ponekod govorili celo o estetskem momentu, ki je vodil graditelje pri trasiranju; prav radi so jih speljali na razgleden vršič z udobnim počivališčem ali pa so naredili daljši ovinek po slikoviti in

Po Kopsčarjevi poti na Prisojnik FOTO: OTON NAGLOST

izpostavljeni polici, ker so vedeli, da bodo gorniki na takih mestih posebej uživali.

Za klasične ferate je značilna tudi raznolikost varoval: sprva so pri gradnji nameščali le stopne in oprijemalne kline, morda tudi skobe, kasneje, posebno, ko so se začele pojavljati prve samovarovalne naprave, pa so oprijemalne kline v glavnem nadomestili z jeklenicami (žičnimi vrvmi), tu in tam tudi z verigami. Ponekod (npr. v Brenti) so precej uporabljali tudi lestve, ki pa se mi zdijo najmanj primerno varovalo s tehničnega, še bolj pa z estetskega stališča.

Kmalu po drugi svetovni vojni se je v Dolomitih zgodil pravi razcvet graditve plezalnih poti. V dobrih dveh desetletjih so nastale številne legendarne ferate (npr. Lipella v Tofani di Rozes, Olivieri v Tofani di Mezzo, Brigata Tridentina v Selli, Bolver-Lugli v Pali, Alleghesi v Civetti in na desetine drugih), ki se jim je na srečo povečini uspelo izogniti samim vrhovom najpomembnejših dolomitskih velikanov. Gradnja ferat se je izognila tudi znanim

plezalskim revirjem v Dolomitih; večkratni poskusi, da bi npr. zgradili ferato na Veliko Cino, so bili že v kali preprečeni. S tako graditeljsko politiko je v Dolomitih ohranjene še kar dosti naravne prvobitnosti, kljub temu da se je turistični naval v gorstvu strahovito povečal.

V slovenskih gorah po drugi svetovni vojni nismo zabeležili takega entuziazma pri gradnji. Med večje posege v tem obdobju lahko štejemo Kopiščarjevo pot skozi Prednje okno v Prisojniku, Slovensko pot na Mangart, Pot M. M. Debelakove v severni steni Kanjavca in Pot Silva Korena v Krnu. Nekatere ferate, npr. skrivnostno "diretissimo" z Morbegne na vrh Triglava, so (žal!) sploh opustili, nekatere iz neznanih razlogov skoraj pozabili, npr. pot čez Komar iz Zadnjice na Dolič, ki sicer zavarovana in markirana tiči v nekakšni polilegali!? Nekje v začetku 80. let je PZS gradnjo ferat v slovenskih gorah docela prepovedala. Ukrep, ki je nastal kot posledica protestov ob nameravani gradnji ferate

z Ledin po severni steni na Skuto, velja še danes, trideset let kasneje!

OD KLASIČNIH DO ŠPORTNIH FERAT

Leto 1969 je bilo na nek način prelomno v zgodovini plezalnih poti. Takrat so namreč zgradili ferato Cesco Tomaselli na Cimo Fanis Sud v osrednjih Dolomitih. Prekrasna, izjemno zanimiva in zelo zahtevna ferata je postregla z novostjo, da je jeklenica postala edino varovalo, in to v navpični steni. Nikjer klinov, nikjer skob, kaj šele kaka lestev! Jeklenica ponuja le oprijem in možnost samovarovanja, stope pa si moramo najti kar sami. Ferata Tomaselli je imela še eno pomembno podrobnost: speljana je bila tako, da je ključno, najtežje mesto (znameniti Il Naso/Nos) kar takoj nad vstopom, z očitnim namenom, da odvrne od plezanja tiste, ki težavam poti fizično in psihično ne bi bili kos. Takoj je jasno, da je bila ferata zgrajena tako, da je namenoma zahtevnejša, da ni namenjena prav vsakemu ljubitelju gorskih strmin, ampak samo dobrim in spretnim gornikom z ustrezno opremo. Športni moment je tako prišel v svet ferat skozi velika vrata!

Podobna filozofija je vodila tudi graditelje spektakularnih ferat, kot sta npr. Costantini v Moiazzi in Stella Alpina v Agnèrju, malo kasneje pa še bolj poudarjeno pri dveh športnih feratah v bližini Gardskega jezera. Pri slednjih je jeklenica napeta tudi ob gladki, navpični steni, kjer stopov praktično ni in gre plezanje pogosto samo na trenje, ob velikem napevanju mišic. In še nekaj – vzpetini, na kateri pripeljeta omenjeni ferati, sta z gorniškega stališča popolnoma nepomembni. Torej cilj ni bil več vrh, temveč ferata sama po sebi! Ferati Monte Albano in Rino Pisetta nad očarljivimi vinogradi severno od Gardskega jezera sta dejansko materi čisto športnih (adrenalinskih) ferat današnjega časa.

ŠPORTNE FERATE SO CILJ SAME PO SEBI

V zadnjih dveh desetletjih prejšnjega stoletja je gradnja novih ferat v Dolomitih postopno usahnila, kot gobe po dežju pa so začele rasti v Švici in Franciji, kjer jih prej skoraj niso poznali. Pri gradnji so zelo pazili, da niso posegali v "delovišča" švicarskih in francoskih gorskih vodnikov, zato ferat niso načrtovali v visokogorju, ampak so nastajale

Kamin v ferati Alleghesi v Civetti FOTO: JOŽE DRAB

Po ferati na Cjajnik
FOTO: JANEZ JARC

v nižjih, širšemu gornškemu občestvu manj znanih predelih. Tako je v obeh državah do konca stoletja nastalo že blizu sto ferat; pri večini je bil športni duh imanenten, potekale so po gladkih, tudi previsnih stenah, kjer bi bile plezalne smeri ocenjene z najvišjimi stopnjami. Od varoval so se poleg obveznih jeklenic začeli pojavljati tudi žični mostovi nad visokimi prepadi, potem nekakšne žične mreže, ki delujejo neubranljivo cirkusantsko in grozljivo motijo ubranost naravnega okolja. Vendar je treba poudariti, da se v Švici in Franciji niso povsem odpovedali skobam in klinom v popolnoma gladkih in nerazčlenjenih stenah.

Kmalu za Švicarji in Francozi pa so stopili na prizorišče Avstrijci, ki so gradnjo ferat usmerili povsem v športno, adrenalinsko smer. Ferate so nastajale množično v desetinah, trenutno jih je več sto, ustvarjalni *bum* pa je še vedno v polnem zamahu! Edina atributa, ki štejeta pri takih feratah, sta čim večja težavnost in izpostavljenost. Žičnih mostov različnih izvedb je vse polno, posebno v

soteskah in vintgarjih, kjer take plezalne poti zelo radi gradijo. Edino obvezno varovalo je jeklenica, če pa so nameščene tudi skobe, so tako daleč vsaksebi, da služijo morda za vmesno počivanje, nikakor pa ne za varnejše napredovanje.

Avstrijci so iz svojih ferat naredili tudi prvovrsten turistični izdelek, saj jih z uspehom propagirajo z izčrpnimi vodniki s številnimi ponatisi, z zgoščenkami in seveda na spletu. Manj se seveda govori in poroča o nesrečah, tudi tistih s smrtnim izidom, ki niti niso tako redek pojav na takih feratah.

Kakor raste število navdušencev nad adrenalinskimi feratami (zdi se, da se je dejansko rodila nova gornška disciplina), jih mnogi resni in strokovno kompetentni gorniki zavračajo kot nasilje nad naravo in kot očitno psihološko samoprevaro (nadomestek za avtentično plezanje). Pripombe gotovo imajo svojo težo, posebno v času, ko se je alpinizem povečini znebil "železja" in ga uporablja skoraj izključno za varovanje.

Večina ekstremnih ferat se nahaja v sredogorju ali nižjem visokogorju. Tam

lahko brez večje škode služijo številnim ljubiteljem kot torišče za specifično gorniško rekreacijo. Kljub temu pa so zgradili kar precej takih poti tudi v visokogorju, kamor po mnenju mnogih res ne sodijo. Pomislimo na dejstvo, da so te ferate same sebi namen in ne sredstvo za dosego pomembnejšega vrha. Težko bi našli razloge in upravičili npr. masovno gradnjo ferat v ožjem masivu Dachstein, ekstremno ferato na sicer pohlevni tritisočak Säuleck ali popolnoma nesmiselno speljano, skrajno težavno ferato Tabaretta v Ortlerju. Pustimo častljivim goram še nekaj deviškosti, ki smo jo sicer že precej oskrunili, ne nabadajmo jih dodatno z železjem brez vsake potrebe. Če pa se hočemo res posebej izkazati, se jih lotimo kot alpinisti po plezalnih smereh, ki jih je vsepovsod več kot dovolj. ●

Literatura:

Axel Jentzsch – Rabl in sod.: Extreme Klettersteige in den Ostalpen. Osterndorf, Alpinverlag, 2006.
Axel Jentzsch – Rabl in sod.: Klettersteigführer Dolomiten-Südtirol-Gardasee. Osterndorf, Alpinverlag, 2009.
Axel Jentzsch – Rabl in sod.: Klettersteigführer Österreich. Osterndorf, Alpinverlag, 2010.

V visokogorju ne nadelujemo novih poti

Pogovor s Francem Kadišem

✉ Irena Mušič Habjan

Hanzova pot na Prisojnik FOTO: TOMAŽ MAROLT

Za stališča planinske organizacije o nadelavi in poimenovanju ferat oz. najzahtevnejših planinskih poti smo povprašali Franca Kadiša, načelnika Komisije za usposabljanje in preventivo pri PZS.

V tujini narašča število "adrenalinskih" ferat. Med našimi planinci so seveda tudi takšni, ki bi jih želeli imeti v Sloveniji. Kakšno je stališče PZS do izgradnje oz. nadelave ferat v dolinskem oz. sredogorskem območju ali v visokogorju? Kakšne so pravne možnosti PZS za gradnjo ferat?

Na to vprašanje vam je dokaj obsežno že odgovoril predsednik PZS v intervjuju, ki ste ga objavili v letošnji januarski številki PV. Če na kratko ponovim, je stališče PZS, da predvsem v visokogorju ne nadelujemo novih poti ali ferat, ampak samo vzdržujemo že obstoječe poti. V dolinskem in sredogorskem območju pa se temu najbrž

ne bo možno izogniti. Širše razprave sicer še ni bilo, v PZS pa smo oblikovali predlog, da podpremo manjše število zelo zahtevnih plezalnih poti na teh območjih. Uredijo naj se kot učni poligoni, kjer se bodo lahko naši planinci ustrezno pripravili in usposobili za obiske ferat v soseščini. Tako je bila v lanskem letu nadelana ferata v Vinski Gori. Poudaril bi rad, da je bil elaborat za izdelavo te ferate izredno kakovostno in strokovno pripravljen (mnenja, soglasja in dovoljenja so izdali tudi vsi državni organi) in bo služil kot vzorčni primer za izdelavo novih ferat tudi drugod.

Ali obstajajo priporočila PZS za obiskovalce ferat, tudi najtežjih, oziroma ali jih pripravljate? Ali bodo vključena tudi v strokovno literaturo?

Posebnih priporočil za obiskovalce ferat na PZS do sedaj še nismo pripravili, spremljamo in poznamo pa gradiva CAA¹ in posameznih nacionalnih planinskih zvez. Na to temo obstaja nekaj strokovne literature tudi

¹ Club Arc Alpin – Združenje planinskih zvez na območju Alp.

v slovenskem jeziku, na primer knjigi Planinske založbe *Varneje po feratah* in *Vodnik po Dolomitskih feratah* avtorja Bineta Mlača. To temo smo v lanskem letu vključili tudi v sistem usposabljanja naših vodnikov, in sicer na tečaju VPZS² za zelo zahtevne kopne ture. Tako so vodniki C-kategorije usposobljeni za vodenje tudi po feratah v tujini.

PZS vodi evidenco planinskih poti in v skladu s Pravilnikom o kategorizaciji planinskih poti uporabljamo zanje določene izraze. Za najzahtevnejše poti uporabljamo izraz zelo zahtevna planinska pot. Koliko zelo zahtevnih poti imamo pri nas in ali jih lahko nekaj naštejete?

Vseh zavarovanih poti v Sloveniji je 135, od tega jih je 46 zelo zahtevnih. Nekatere med njimi so po zahtevnosti že zelo podobne feratam v tujini. Najbolj poznane med njimi so Kopačarjeva ali Jeseniška pot z Vršiča na Prisojnik, Hanzova pot od Koče na Gozdu na Prisojnik, Hanzova pot z Vršiča na Malo Mojstrovko in druge. Kategorizacijo poti od leta 2007 določa 8. člen Zakona o planinskih poteh – ob vsaki spremembi to torej pomeni spremeniti zakon.

Besede "ferata" v tem pravilniku ne obstaja, torej tudi ferate v pravem pomenu besede v Sloveniji nimamo, ali pač? Ali pripravljate kakšno spremembo Pravilnika o kategorizaciji planinskih poti, ki bi vključevala pot, zahtevnejšo od sedanje zelo zahtevne poti, mogoče celo ferato?

V Planinskem terminološkem slovarju na strani 51 najdemo besedo *ferata* ~e, v italijanskih Dolomitih zavarovana plezalna pot ali zelo zahtevna planinska pot. Do sedaj nisem zasledil kakšnega drugega slovenskega izraza za to besedo. Tako beseda ferata v tem pravilniku ni omejena, prav tako naše zelo zahtevne poti niso podobne feratam v tujini. Naše poti so opremljene z varovalnimi napravami (klini, jeklenice), kot je to opredeljeno z Zakonom o planinskih poteh. Kot sem že prej omenil, ni cilj PZS, da bi začeli z nadelavo novih označenih poti ali ferat v našem visokogorju. Mnenja o feratah v tem območju so seveda deljena. Eni so navdušeni nad njimi, medtem ko so drugi skeptični do nadelave poti, kjer je napredovanje možno v določenih primerih izključno s pomočjo napredovalnih naprav. Razmišljanja PZS tečejo bolj v smeri, da bi naše zelo zahtevne poti razdelili na več podskupin glede na zahtevnost. Razlika med njimi je sedaj kar precejšnja, kar je lahko zavajajoče za manj izkušene planince.

Še pred sprejetjem tega zakona smo inštruktorji planinske vzgoje na rednem usklajevanju v Tamarju leta 2005 podali določene pripombe na osnutek zakona, ki pa kasneje niso bile sprejete. Nanašale so se predvsem na dve pomembnejši področji. Poleg pojma varovalnih naprav smo predlagali, da se doda še pojem napredovalne naprave, ki se uporabljajo predvsem na feratah. Naša druga pripomba se je na nanašala na spremem-

Franc Kadiš,
načelnik Komisije
za usposabljanje in
preventivo pri PZS

bo kategorizacije planinskih poti, kjer smo predlagali še četrto kategorijo "zelo zahtevna plezalna planinska pot". V to kategorijo so bile predlagane naslednje poti: Furlanova pot na Gradiško turo, pot po zahodnem grebenu na Mrzlo goro, pot Lojzeta Rekarja na Vrbanovi špici, pot čez Plemenice na Triglav, Hanzova pot na Prisojnik, Kopačarjeva pot na Prisojnik, pot na Bavški Grintavec s sedla Kanja, pot na Rjavino iz Pekla, pot Mali Triglav–Triglav–Dolič, Skuta čez Dolgi hrbet, pot na Veliko Babo z Ledin.

Po katerih kriterijih ste zadnje našete poti uvrstili v kategorijo zelo zahtevnih plezalnih planinskih poti?

To so primeri, ki glede zahtevnosti izstopajo iz nabora poti v skupini "zelo zahtevnih poti". Te zahtevajo od obiskovalcev precej znanja in izkušenj, za premagovanje določenih najzahtevnejših mest je potrebno obvladovati plezalno tehniko in v povezavi s tem tudi uporabo vrvene tehnike ter samovarovalnega sestava.

Ali bi se v tem primeru odločili za stopenjsko kategorizacijo ferat, kot sta na primer avstrijski sistem (A–F/G) in nemški sistem (KS 1–navzgor)? Kaj menite o Mašerovem sistemu (PP – plezalna pot - navzgor), ki je razvrstil ferate po težavnosti, podobno kot ima UIAA plezalne smeri?

Glede označevanja oziroma kategorizacije takšnih poti razen predloga, ki so ga v Tamarju podali inštruktorji planinske vzgoje, še ni bil pripravljen noben nov predlog oziroma osnutek, prav tako se še nismo opredelili o tem, ali bi povzeli katerega od obstoječih sistemov kategorizacije, ki veljajo v ostalih državah. Kolikor mi je poznano, je Mašerov sistem s petimi stopnjami označevanja precej podoben avstrijskemu, vsaj po številu stopenj, vendar bi se bilo v tem trenutku nepošteno in nestrokovno opredeliti, kateri je boljši in primernejši za nas. Vsekakor bo potrebno v tej smeri razmišljati in mogoče poiskati ustreznejšo označevanje za naše zelo zahtevne poti. To ne bo enostavno, saj je to področje pri nas pokrito z Zakonom o planinskih poteh. Glede na to, da PZS v tem trenutku ne podpira masovne nadelave v nižjih predelih, tudi nismo razmišljali o tem, da bi uvedli posebno označevanje ferat. ●

² Vodnik Planinske zveze Slovenije.

Za gornike, ki si želijo nekaj več od pohodništva

Pogovor z Mijom Kovačevićem

✍ Dušan Škodič

Viseči most v ekstremni ferati Kaiserschild pri Eisenerzu na Zgornjem Štajerskem. FOTO: MIJO KOVAČEVIĆ

Ljubiteljev ferat je v Sloveniji precej, čeprav se o njih nikoli ni dosti govorilo. Če izvzamemo samohodce, gre tu praviloma za manjše, dokaj zaprte skupine izkušenih članov in planinskih vodnikov, ki se za lastno veselje občasno podajo v svet zahtevnih ferat. Kakšne organizirane množičnosti, kot sami pravijo, zaradi tega verjetno nikoli ne bo. Pri nas je še najbolj poznana neformalna skupina ljubiteljev ferat iz Maribora z imenom Uličarji. Napačno razumljeni od alpinističnih znancev so bili namreč nekoč poimenovani za dolgočasne uličarje, ki na nepravem mestu iščejo adrenalinske užitke, čeprav se sami med alpiniste nikoli niso drznili prištevati. Nazadnje je izpadlo tako, da se mariborski feratisti danes pod tem imenom tudi sami predstavljajo ...

Tako mariborski Uličarji kot večina ostalih feratistov, s katerimi smo imeli stik pri pisanju teme meseca, so nam zagotovili, da med njimi obstaja nesporna avtoriteta, ki si je to mesto prislužila z bogatim feratističnim opusom, svojim enkratnim odnosom do te športne zvrsti in nesebičnim razdajanjem znanja ter izkušenj. Ta avtoriteta je Mijo Kovačević, "profesor za ferate", kot ga radi poimenujejo sami, čeprav je gospod Mijo izrazito skromen človek, ki nikoli ne išče lastne promocije. Mijo je pred leti opravil alpinistični izpit pri Šaleškem AO, kjer si je pridobil znanje, saj se je dobro zavedal, da je treba zaradi varnosti udeležencev v zelo težkih feratah suvereno obvladati tudi alpinistične tehnike reševanja. Mijo danes z veseljem pomaga pri prenašanju znanja na

mlajše, organizira predavanja o feratističnih podvigih, je administrator spletne strani odseka, ima zasluge pri gradnji novega plezalnega poligona Gonžarjeva peč blizu Velenja, skratka - je mnogostransko vpet v dogajanje na tem področju.

Kaj je pravzaprav feratarstvo?

Feratarstvo je ena od oblik gorniškega udejstvovanja, pri kateri gre za plezanje po zavarovanih plezalnih poteh, imenovanih ferate. Te so drugače kakor naše zelo zahtevne zavarovane poti speljane po težjih oziroma zahtevnejših, navpičnih in previsnih stenah. Potekajo tudi po nenaravnih prehodih v stenah, kjer brez plezalskih izkušenj in ustrezne varovalne opreme napredovanje ne bi bilo mogoče. Feratarstvo je postalo samostojna in neodvisna dejavnost, ki ni namenjena alpinistom ali športnim plezalcem, temveč gornikom, ki si želijo nekaj več od pohodništva.

Ali naše klasike, kakršna je Kapiščarjeva pot skozi Prisojnikovo okno, torej ne spadajo v isti rang kot ferate?

Zavarovana plezalna pot je domači izraz za ferate. Kapiščarjeva, Jeseniška in Hanzova na Malo Mojstrovko

so zelo zahtevne zavarovane poti in zaenkrat mednje ne spadajo. Njihova težavnost je nižja od C/D, kar je meja v plezalni zahtevnosti, pri kateri začnemo govoriti o pravih feratah. Medtem ko je na naših zelo zahtevnih zavarovanih poteh plezanja bore malo in gre bolj za varovano pohodno gibanje na izpostavljenem terenu, ferate premagujemo s plezanjem. Tudi številna pomagala, namenjena napredovanju (klini, skobe, umetne stope), ne govorijo v prid značilnostim plezalno-športnih ferat. Te so brez umetnih pomagal, razen jeklenic za samovarovanje.

Kaj žene feratarje v jeklenice?

Na začetku je glavni razlog vsekakor radovednost, spoznati in doživeti nekaj novega. Čeprav so to "samo"

Mijo Kovačević

Ferata na Monte Paterno (Sekstenski Dolomiti) je zelo obiskana.
FOTO: DRAGO METLJAK

plezalne poti in ne alpinistične smeri, zavarovani plezalci na jeklenici doživljajo naklonino stene in se bojujejo z lastnimi nesposobnostmi ter z zahtevnostjo posameznega odseka. Verjetno jih prav doživljanje in preskušanje praga lastnih sposobnosti vlečeta v vedno težje ferate. Nekaj podobnega se dogaja alpinistom in športnim plezalcem, a v drugačnem obsegu, saj so tam nevarnosti in doživljaji drugačnih razsežnosti.

Kako varno je takšno plezanje?

Ker smo ves čas pripeti na jeklenico, je relativno varno. Kljub upoštevanju varnostnih pravil pa lahko pride do zdrsa, padca in udarca. Roke neuplezanih feratarjev pogosto same od sebe spustijo, predvsem ko pride do preobremenitve mišic. Vse skupaj ni tako nedolžno. Večina smrtnih žrtev je žal posledica zanemarjanja pravilnega samovarovanja ali napačne uporabe opreme. Ogrožajo nas lahko plezajoči nad nami, zaradi neznanja in pomanjkljive opremljenosti pa smo si nevarni tudi sami. Vedno se moramo zavedati, da to kljub jeklenicam niso nekakšne sprehajalne potke. V težjih feratah lahko številni dejavniki ob nespametnem ravnanju privedejo do slabega konca, še preden začnemo z resnim plezanjem.

Kako je z gradnjo novih ferat v tujini in pri nas?

Nekoč so ferate gradili proti vrhovom, danes pa se razvijajo v slogu športnih plezališč. V tujini jih ločijo tudi po namembnosti. Pogostejše so bolj športne ferate v nepomembnih dolinskih stenah s kratkim dostopom in z zelo visoko plezalno težavnostjo (do F/G). V njih je zato tudi med tednom veliko obiskovalcev; tam lahko srečamo alpiniste, gorske reševalce in še koga, ki ga morda ne bi pričakovali. Pri nas bo verjetno podobno. Tisti, ki se pri nas že dolgo ukvarjajo s plezanjem ferat, nikakor ne pričakujejo, da bi jih morali speljati na naše najlepše in najvišje vrhove. Za svoj redni trening si želijo primerno opremljeno vsaj kakšno bližnjo skalo ali opuščen kamnolom v dolini. Seveda pa obstajajo tudi možnosti za predelavo katere od že obstoječih zelo zahtevnih zavarovanih poti v pravo ferato.

Zgradili ste učni poligon za vadbo in preizkuse v gibanju in samovarovanju na feratah. Komu je namenjen in ali ste pri gradnji upoštevali kakšne posebne normative?

Številni vodniki že več let vodijo udeležence po težjih feratah, zanimanje za tovrstne ture pa je iz leta v leto večje. Da smo novince pred turo temeljito preizkusili, smo se do sedaj vozili v Avstrijo na učni poligon v Labot (Lavamünd), naš prvi domači poligon, Gonžarjeva peč, pa je bil odprt marca v Vinski Gori blizu Velenja. Je brez pomagal za napredovanje, s čimer dosegamo minimalni težavnostni nivo za trening in preverjanje. Ima zahteven vstop in dve težji ključni mesti, težavnost dosega ocene D/E, visok pa je okoli 70 metrov.

Izdelan je bil po popolnem projektu z vsemi mogočimi dovoljenji in soglasji, vključno z gradbenim. Osnova zanj so bili tudi najnovejši evropski normativi za gradnjo zavarovanih plezalnih poti. Prevedli in preučili smo meddržavni pravilnik, ki normira in predpisuje načine, postopke ter materiale za izvedbo. Nekatere materiale smo pripeljali celo s Tirolske.

Skakšno opremo se lahko podamo v zahtevne ferate?

Osnovna je gorniška oprema po normativih UIAA. Pri zdrsih in padcih se namreč razvijajo velike sile zaradi skoraj statične zaustavitve na sidru jeklenice. V zahtevnih feratah potrebujejo udeleženci ob osnovni opremi (čelada, plezalni pas, samovarovalni komplet, brezprstne rokavice, prva pomoč) še nekaj dodatne opreme, v najtežjih pa je priporočljiva tudi uporaba plezalnikov. Vodniki alpinisti tovorimo s seboj še opremo za pomoč in reševanje v steni. Seveda pa je vsa oprema brezpredmetna, če je ne znamo uporabljati. Poznati je treba tudi nevarnosti njene uporabe.

Kje lahko dobimo podrobnejše informacije o tej dejavnosti?

Medtem ko lahko na spletu najdemo veliko informacij o gibanju na lažjih zavarovanih plezalnih poteh, jih o težjih skoraj ni. Prvi resen korak je bil narejen leta 2010 z uvedbo učne teme o zavarovanih plezalnih poteh pri vzgoji vodnikov C-kategorije. Več informacij tako lahko poiščemo pri strokovnih delavcih – vodnikih PZS ustrezne kategorije (C) in v planinskih šolah, kakršne pripravlja PD Velenje. Znanje in izkušnje si pridobijo tudi udeleženci vodenih tur in tečajev. Pričakujemo oblikovanje komisije za zavarovane plezalne poti pri PZS, ki bi med drugim skrbela za poenoten sistem šolanja. ●

Gonžarjeva peč, 575 m, zavarovana plezalna pot

Vinska Gora je vasica nedaleč od Velenja. Poleg cerkvice na skali ima še eno posebnost – Gonžarjevo peč z zavarovano plezalno potjo v Sloveniji, ki je bila uradno odprta 3. aprila 2011. V čem se razlikuje od obstoječih težjih planinskih poti? Plezalna pot poteka po izpostavljenih delih stene, pogosto ne izkorišča naravnih prehodov

in se izogiba uporabi umetnih pomagal razen jeklenice. Tako plezalcu nudi drugačno izkušnjo, s katero se približa plezalnemu premagovanju stene. Težavnost in plezalčeve psihofizične sposobnosti pa seveda vplivajo na način vzpenjanja, koliko in ali sploh bo uporabil jeklenico tudi za napredovanje.

Zahtevnost: Zelo zahtevna zavarovana plezalna pot (D/E), z naklonino med 70–80 stopinjami. V Gonžarjevi peči ni skob in klinov, oprimki in stopi so povsem naravni. Ni primerna za plezalce začetnike in mlajše od 14 let! Priporočamo spremstvo vodnika.

Varovanje: Za samovarovanje je vgrajenih 31 sider, 70 metrov jeklenice in 21 varnostnih stožcev iz gume (domača noviteta), za katere so testi pokazali, da veliko prispevajo k dodatni varnosti plezalca in opreme.

Oprema: Kompletna oprema za zavarovane plezalne poti. Uporaba plezalnikov in dodatne popkovine je priporočljiva.

Višina izhodišča: 373 m

Višinska razlika: 70 m

Izhodišče: Vinska Gora. Avtocesto Ljubljana–Maribor zapustimo na izvozu za Velenje in se peljemo proti Velenju še približno 10 kilometrov do Vinske Gore. Takoj na križišču zavijemo levo in nadaljujemo proti cerkvi Janeza Krstnika, kjer je parkirišče.

Časi: Izhodišče–vstop v ferato 10 min

Vzpon po ferati 25 min

Sestop 10 min

Skupaj 45 min

Sezona: Kopna sezona.

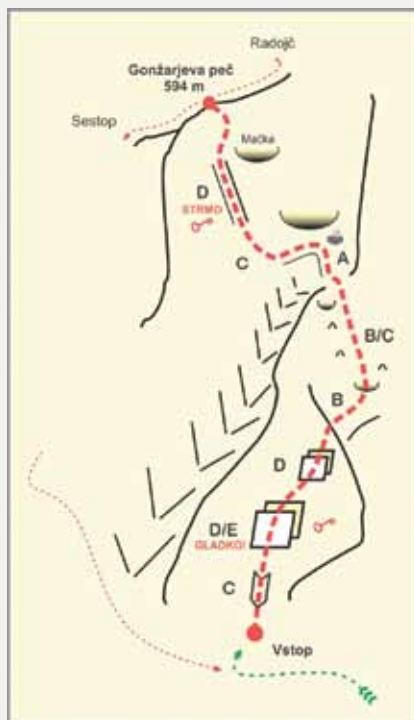
Dostop do ferate: Za cerkvijo gremo peš po ozki asfaltni cesti in kratko skozi gozd do stene (markirano).

Vodnik: Spletna stran: http://pd-vg.venenje.si/ucni_poligon.htm.

Opis: Plezalna pot poteka po južni strani Gonžar-

jeve peči. Spodnji del je speljan čez precej gladke skalne plošče in v vertikalni doseže največjo zahtevnost. Srednji del je v precej razčlenjenem svetu nekoliko lažji, v zadnjem, vršnem stebri peči pa se težavnost in izpostavljenost spet povečata.

Sestop: Sestop poteka po poti ob žični ograji okrog stene.

Zahtevno delo pri gradnji poti FOTO: MIJO KOVAČEVIČ

Zgornje ključno mesto učnega poligona FOTO: MIJO KOVAČEVIČ

Pri izgradnji poti so sodelovale tri delovne skupine, tehnična ekipa Komisije za pota pri PZS, skupina alpinistov in člani PD Vinska Gora. Poleg njih je pri celotnem projektu sodelovalo še veliko drugih, tako pri pridobivanju dokumentacije kot pri ostali

pomoči. Prva zavarovana plezalna pot te težavnosti v Sloveniji ima pomembno poslanstvo: pohodnikom približati sodobne športne zavarovane plezalne poti višje težavnosti, kot jih poznamo v tujini. Namenjena je predvsem treningu, preverjanju udeležencev pred

daljšo turo, izboljšanju tehnike plezanja in vsem, ki se pripravljajo na nove podvige doma ali v tujini. Veliko plezalskih užitkov in varen korak!

Milan Domitrovič

Janez Brojan FOTO: JANI BELE

Delo gorskega reševalca je častno delo

Pogovor z Janezom Brojanom

✍ Vladimir Habjan

Pri svojem delu v gorski reševalni službi se srečujem z mnogimi posamezniki, do katerih začutim neko neprisiljeno spoštovanje. Takšen je tudi Janez Brojan iz Mojstrane, ki sodi med prave legende. Kot je povedal, je imel priložnost, da je že zelo zgodaj začel spoznavati gore in alpinizem, saj je njegov oče sloviti Janez Brojan starejši. Vzponov nikoli ni štel, ni pa jih bilo malo. V svoji zbirki dejanj ima številne vrhunske plezalne vzpone predvsem v družini mojstranških veveric v letih 1961–1978 v najtežjih stenah domačih in tujih gora. Spominjamo se ga tudi po prvem smučanju z vrha Triglava, ki ga je 12. maja 1973 opravil z Mitjo Koširjem in Francijem Mraikom. Bil je udeleženec alpinističnih odprav v Hindukuš in Himalajo. Je eden od ustanoviteljev mednarodnega tabora mladih alpinistov treh dežel.

Čez dve leti bo petdeset let, odkar se je priključil gorskim reševalcem. Sodeloval je pri skoraj sedemsto reševalnih akcijah. Šestindvajset let je bil na čelu postaje GRS Mojstrana. Je tudi inštruktor letalskega reševanja. V GRS je opravljal več drugih pomembnih funkcij, med drugim je bil namestnik načelnika slovenske GRS in načelnik podkomisije za letalsko reševanje. Je edini prejemnik plakete za solidarnost v gorah Targa d' Argento iz Slovenije. Po poklicu je metalurški tehnik, najdlje zaposlen v Železarni na Jesenicah, zdaj pa je v pokoju.

Kako poteka vaš dan? Koliko se še ukvarjate z gorami in reševanjem?

V tako rečeno zasluženem pokoju sem že šesto leto. Vsak dan poteka po ustaljenem redu. Vstanem malo pred sedmo, pozajtrkujem, grem na kavico, potem pa kakor kdaj.

V zimskem času se največkrat odpravim na turno smuko, po večkrat na teden, poleti pa kar nekaj časa preživim ob morju, kjer ima prijateljica manjše stanovanje. Tudi v hribe iti in malo poplezati je treba že zaradi kondicije. V hribih sem več pozimi, ker mi je zadnjih 25 let turna smuka prirasla k srcu, kako leto imam tudi preko sedemdeset smukov. Prav tako se še danes rad odzovem klicu na pomoč, a zaradi težje bolezni in operacije pred leti moram zadnje čase malo bolj paziti na svoje zdravje. Zato pri težjih in napornih klasičnih reševanjih nisem več toliko aktiven. Takrat raje pomagam pri sami organizaciji.

Kakšna je bila mladost Janeza mlajšega ob tako slovitim očetu?

Moja najstniška leta so bila, vsaj mislim tako, takšna kot od vseh drugih. Imel sem privilegij le v tem, da je bil moj oče odličen alpinist, gorski reševalec in med drugim tudi ustanovni član naše postaje GRS. Tako me je kljub zrelem letom (50 in več) pri sedmih letih začel uvajati v gorniške dejavnosti. Prva smer, ki sem jo pri teh letih preplezal v njegovem varnem zavetju, je bila Slovenska smer v Triglavu. Dobro se spominjam tudi naslednjih vzponov, ko me je vedno vzel seboj, ko je opremljal Slovenko in Nemško smer z zabetoniranimi klini za primer reševanja. Tako sem si nabiral izkušnje v stenah in na brezpotjih. Pri trinajstih letih pa sem se podal na alpinistične tečaje že sam.

Je bil oče tisti, ki vas je navdušil za gore in plezanje?

Razlog je najbrž res v očetu. Vemo pa, da se za vsako stvar, ki jo gojiš, prej ali slej odločiš sam. Če pogledam nazaj v tiste čase, je kar veliko takratnih alpinistov imelo sinove, pa nihče ni šel po njihovih stopinjah. Se pravi, da mora želja zrasti nekje v tebi. Lahko pa rečem, da sem v veliki meri podedoval skromnost in požrtvovalnost oziroma se ju naučil od očeta.

Časi mojstranskih veveric so že daleč. Kako gledate nanje z današnjimi očmi?

Res so časi mojstranskih veveric zgodovina šestdesetih in sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Mislim, da so bila to najlepša leta moje mladosti. Našlo se nas je nekaj fantov z istimi cilji in ob pomoči matičnega alpinističnega odseka ter s kančkom sreče nam je uspelo preplezati kar nekaj zelo težkih in v tistem času zavidljivih smeri doma in v tujih gorah. Če gledam razmere v tistih časih in danes, se praktično skoraj ne morejo primerjati, predvsem v alpinistični opremi in tudi načinu osvajanja sten. Ja, "veverice" so bile v tistih časih tudi v Cortini, pa "pajki" v Leccu itd. Veverice smo imeli za prepoznavni emblema, ko smo v severnih stenah Treh Cin preplezali najtežje smeri. Na začetku smo bili štirje: Janko Ažman, Zvone Kofler, Klavdij Mlekuž in jaz. Ko sta izpolnila normo (dovolj vzponov šeste stopnje), pa sta se nam pridružila še Janez Dovžan in Miha Smolej.

Kakšen je današnji alpinist v primerjavi s tistim v vaših časih? Kaj bi izkušeni alpinist svetoval mladim generacijam alpinistov?

Dober alpinist v naših časih je pomenilo biti odličen poznavalec gora, izvrsten alpinist v kopni skali in snegu, dober smučar in še kaj. Takrat smo lahko plezali le v prostem času, to pa so bile samo nedelje, drugače si moral vzeti dopust, trening ture pa so bile po službenem času. Oprema je bila slaba in predvsem zelo težka. Če omenim le vzpon preko Walkerjevega stebra, ki smo ga opravili kot prvi Jugoslovani, in prvo letno ponovitev Mrtvaškega prta v Grandes Jorasses v Franciji, je nahrbtnik posameznika tehtal preko dvajset kilogramov. Zato je bilo tudi napredovanje poča-

snejše. Za prvega smo porabili tri dni, za drugega pet, danes pa vrhunski alpinisti s sodobno opremo in tehniko te smeri plezajo nekaj ur, največ dan. Kaj lahko svetujem mladim alpinistom? O tehniki zelo malo. Mogoče to, da naj si pri načrtovanju plezanja neke smeri najprej ogledajo, kje je pot za sestop. Cilj vsakega vzpona je dosežen ob varnem povratku v dolino in ne na vrhu stene ali gore. Drugo je velikokrat precenjevanje lastnih sposobnosti.

Bili ste član odprave v Hindukuš in na Makalu. Kako ste se znašli v tako visokih gorah in zakaj s plezanjem na osemtisočake niste nadaljevali?

Naš cilj v Hindukušu je bil preplezati južno steno Istoro-Nala (7403 m) in osvojiti vrh. Steno smo preplezali, a ob povratku prve naveze z vrha je prišlo do nesreče. S tem se mi je izmaknila osvojitev vrha, kajti pomoč je bila nujna. Tako sem se srečal tudi z reševanjem na velikih višinah (krepeko čez 7000 metrov), ki se je po štirih dneh srečno končalo v baznem taboru. Pri odpravi na Makalu leta 1972 sem po zelo obetavnem prvem mesecu pri delu na gori zbolel (vnetje slepiča) in to me je praktično prikovalo na posteljo do konca odprave. Odprave so v tistih časih trajale po več mesecev. V naslednjih letih sem si ustvaril družino in poskrbeti je bilo treba za topel dom. Tako sem leta 1978 prenehal z aktivnim alpinizmom in se še bolj posvetil reševanju v gorah.

Že po dveh letih plezanja ste se priključili skupini gorskih reševalcev. Je prevladala želja pomagati drugim?

Želja po pomoči tistim, ki to potrebujejo, je v človeku samem. Je pa res, da sem lahko tako mlad stopil v vrs-

Mojstranske veverice leta 1968, z leve: Janez Brojan, Zvone Kofler, Klavdij Mlekuž in Janko Ažman
FOTO: ARHIV JANEZA BROJANA

te gorskih reševalcev, ker je bil oče takrat dolgo vrsto let načelnik postaje GRS v Mojstrani in sem to delo opravljal pod njegovim budnim očesom in na začetku glede na svoje takratne sposobnosti. Konec šestdesetih in v začetku sedemdesetih pa smo kot odlični alpinisti sodelovali v vseh težjih, predvsem stenskih reševanjih ne le na našem območju, pač pa v vseh Julijcih. Mislim, da je delo gorskega reševalca častno delo.

Za sabo imate mnoge reševalne akcije, tudi tragične. Katerih se danes najbolj spominjate?

V vseh teh letih se je nabralo res veliko število reševalnih akcij, v katerih sem sodeloval. Nabralo se jih je že skoraj sedemsto, v slabi polovici sem bil vodja. Postaja GRS Mojstrana je imela do leta 2000 na svojem območju največ reševalnega dela v Sloveniji. Vsako reševanje je prineslo izkušnjo več. Spominjam se mnogih, predvsem težkih, včasih dolgih tudi po dva ali več dni, pa tistih, ko je bilo treba v enem dnevu trikrat na pomoč ali v enem tednu tudi osemkrat in to vse po opravljenem delu v službi. Vsako rešeno življenje, ki smo ga lahko iztrgali iz objema gora, mi je vedno dajalo moči in elana za naprej. Mnogokrat pa smo žal morali v dolino prepeljati ali prenesti le trupla. Najtežje trenutke sem preživel, ko se je pod mojim vodstvom zgodil tragičen primer. V akciji v Zgornji Krmi nas je presenetil plaz, v katerem je ugasnilo življenje našega odličnega in požrtvovalnega reševalca Martina Čufarja.

Janez Brojan med enim od mnogih reševanj FOTO: ARHIV JANEZA BROJANA

Dolgo obdobje ste bili načelnik postaje GRS. Kaj štejete za največji napredek v tistem obdobju?

Načelnik naše postaje sem postal leta 1978 in jo vodil polnih 26 let. V šestdesetih in sedemdesetih letih je bilo dobre reševalne opreme po vseh postajah GRS še malo. Naša postaja je bila z njo vseskozi v velikih težavah, ker je bilo vedno veliko reševanj in se je oprema hitro iztrošila ali uničila. Osebnno tehnično in zaščitno opremo smo si kupovali iz lastnega žepa. Dobro se spomnim, kako si v dveh ali treh letih dobil en čevelj, za drugega pa si dal denar sam. Tako so bila tudi moja prva leta načelništva pri pridobivanju zadostne opreme težka in naporna. Nekako mi je uspevalo z dobrim sodelovanjem z drugimi postajami GRS, ki niso potrebovale toliko opreme, in preko Komisije za GRS, v kateri sem vseskozi aktivno sodeloval. V naslednjih letih se je tako v našem skladišču nabralo precej opreme. Z raznimi poznanstvi in navezavo novih stikov mi je uspelo pridobiti tudi nekaj rednih donatorjev finančnih sredstev ali materialnih dobrin (policija nam je podarila prvi in drugi pri njih odpisani avto Landrover). Tako je sčasoma postaja lahko krila tudi stroške nabave osebne tehnične in zaščitne opreme. V tem času sem navezoval tudi vedno več stikov s čezmejnimi gorskimi reševalci, ki so obrodili prenekatero skupne ture, izobraževanja in druženja. Eno takih je tudi ustanovitev tabora mladih planincev v okviru Alpe Adria. Ta je prerasel vsa pričakovanja, saj je postal tradicionalen in poteka že 24 let. Kar nekaj fantičev, udeleženi na teh taborih, je danes dobrih gorskih reševalcev.

Vsekakor sem veliko pozornosti v sami postaji posvetil izobraževanju reševalnega kadra in vključevanju novih članov. V tem obdobju je postaja pridobila tri nove inštruktorje, dvanajst reševalcev letalcev, vodnika lavinskega psa, sam pa sem postal tudi inštruktor letalskega reševanja. Pri tem moram povedati predvsem to, da brez odobravanja večine članov ne moreš dosti doseči. Težnje GRS po zakonski ureditvi naše službe so obrodile sadove z osamosvojitvijo Slovenije. Tri leta kasneje je GRS z Zakonom o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami dobila status javne reševalne službe. S tem je država prevzela tudi obvezo za financiranje reševalne opreme in normativnega števila članov. Vsekakor je za našo postajo to pomenilo največji napredek v lažji nabavi tako tehnične reševalne in osebne kot tudi zaščitne opreme.

Ste tudi pisec enega prvih učbenikov letalskega reševanja. Danes pri nekaterih obstaja bojazen, da bo helikoptersko reševanje prevladalo in bo klasično izginilo. Je to možno?

Reševalec letalec sem postal leta 1978, inštruktor letalskega reševanja pa 1991. Po tragični nesreči petih srčnih mož v Turski gori sem napisal drugi priročnik letalskega reševanja, ki ga je izdala Komisija za GRS, v katerem so točno opisani in precizirani vsi postopki, ki se izvajajo pri reševanju s helikopterjem. Leta 2005 sem ga dopolnil z novitetami na področju reševalne opreme, sedaj pa je v teku druga dopolnitev, v kateri

sodelujemo vsi inštruktorji letalskega reševanja. Tako kot so do leta 1968 vsa reševanja potekala na klasičen način, jih poteka danes približno šestdeset odstotkov. Helikopter, kot vemo, je daleč najuspešnejše transportno sredstvo predvsem za hitro posredovanje v nesreči, kjer so za preživetje velikokrat odločujoče minute. Res je, zadnjih štirideset let potekata klasično in helikoptersko reševanje tako rečeno z roko v roki. Tako bo tudi v bodoče. Možnosti, da bi lahko kdaj koli reševali le s pomočjo helikopterja in da klasično reševanje ne bi bilo potrebno, ni.

Zadnja leta veliko snemate. Bo iz tega nastal kak gorniški film, morda dokumentarni?

Fotoaparat je bil vedno z menoj že v najaktivnejših alpinističnih letih. Z amaterskim snemanjem sem se začel ukvarjati v sedemdesetih letih, tako da se je nabralo že ogromno materiala. Za svoj arhiv si po opravljenem potovanju vedno naredim krajši dokumentarec. Eden prvih je bil o odpravi na Makalu. Vsa ta leta je seveda tehnika tako napredovala, da ji ni mogoče finančno slediti. Tako mi je šele pred osmimi leti uspelo kupiti digitalno kamero, s katero res lahko posnameš tisto, kar si želiš. Nekaj filmov z gorniško tematiko sem že naredil, pa tudi naše reševalno delo je posneto v zajetnem obsegu. Te filme največkrat pokažem na predavanjih šolam v naravi.

Doživeli ste mnogo čarobnih trenutkov, srečali ste se z dalajlamo, prejeli mnogo priznanj, med drugimi t. i. reševalsko Nobelovo nagrado v Pinzolu ... Kaj od vsega gorniškega udejstvovanja v teh desetletjih je na vas naredilo največji vtis?

Doživel sem mnogo lepih, predvsem pa težkih in napor- nih trenutkov, v katerih sem bil najbolj vesel in zadovoljen, če sem lahko še pravočasno pomagal sočloveku v stiski. Za opravljeno delo sem prejel kar nekaj pohval in visokih priznanj. Vsako priznanje mi pomeni svojevrstno zahvalo za opravljeno humano delo in obenem obvezo za še tvornejše delovanje v bodoče. Največ mi gotovo pomeni mednarodno priznanje srebrna plaketa za solidarnost v gorah Targa d' Argento, ki sem jo prejel kot edini slovenski gorski reševalec do sedaj in

Janez Brojan prejema mednarodno priznanje srebrna plaketa za solidarnost v gorah Targa d' Argento FOTO: ARHIV JANEZA BROJANA

jo vi imenujete kar Nobelova nagrada.¹ Mislim, da bi si jo zaslužilo še nekaj mojih vrstnikov. Največji vtis je pravzaprav upanje, da sem s svojim požrtvovalnim delom in dejanji prispeval kanček dobrega k razvoju naše humane službe. ◯

¹ Targa d' Argento se podeljuje živečim gorskim reševalcem za solidarnost v gorah. Vsako leto pa ob tej podelitvi podelijo tudi posmrtno zlate medalje svojcem ponesrečenih gorskih reševalcev iz Italije. Na naš predlog so leta 2005 to storili tudi za naše fante, umrle na Turski gori (op. p.).

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

RADIO UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

Drzni Komar in predrzna riža

Visoko nad dolino Zadnjico

✍ Dušan Škodič

Dolina Zadnjica. Dobro so vidni sistemi polic, po katerih poteka pot okoli Kanjavca. FOTO: PETER STRGAR

Na zadnjem ostrem ovinku spusta po vršiški cesti, ko ta že doseže naselje Na Logu v Trenti, se sramežljivo izmuzne ozka makadamska cesta. Neugledna cesta vodi v dolino neuglednega imena – v Zadnjico (staro domače ime Zajenca). To je stranska dolina Trente, njena lepa, tiha in zapostavljena pastorka, ponižno čakajoča obiska v odmaknjenem kotu. Začetno romantiko doline moti glasno šumenje rečice Zadnjice (Krajcarice), katere simfonijo so v začetku devetdesetih ujeli v očem dobro prikrito hidroelektrarno. Razen nekaj hiš na začetku dolina ni stalno naseljena.

Vozna cesta, takšna, kakršna je, datira še v prejšnja dvajseta leta in italijansko zasedbo teh krajev. Konča se po slabih petih kilometrih prav v zatrepu doline, a prevozna je le do zapornice, kjer lahko pohodnik že najde začetek poti proti Kriškim podom. V bližini parkirišča mu pod noge pricinglja tudi tisti pravi izvir Krajcarice, v katere vodo je trentarski dušebrižnik Lutzenberger nekoč davno metal krajcarje kot priznanje njeni odličnosti.

SPOMINI NA TEŽKO ŽIVLJENJE

Dalje proti zatrepu je potrebno iti peš. Do tu Zadnjici stiskajo ramena strma pobočja Goličice in Velikega Vršovca in šele za prvim betonskim mostom lahko potegne v pljuča toplo sapo z redkih senožeti. Človek se naenkrat zave, da mu nekaj manjka, ker mu je med lovljenjem pogledov nad krošnjami iz ušes izginilo do tega trenutka povsod prisotno šumenje. Rečica Zadnjica je namreč od tod

pa vse do zatrepa skrita pod desetimi metri morenskega grušča. Ta je zapolnil korito in prekrit s tanko plastjo zemlje, tvori kolikor toliko spodobno ravnino, na kateri je Trentar lahko pasel svoje ovce in okopaval revne čompe.¹

Zadnjica ima še nekoliko ostrejše življenjske pogoje kakor sama Trenta. Paša je revna, zato so se ljudje nekoč zaradi preživetja ukvarjali tudi z vrharjenjem.² Ob času košnje so s kroticami³ na nogah s srpi poželi vso travo na zelenih vesinah Pihavca in okoliških gora. Delo je bilo nevarno in bile so tudi smrtne žrtve.

Pašnih planin nad dolino Zadnjico ni bilo veliko. Najdemo lahko še borne ostanke planine Zajavor, z eno roko ko-

¹ Krompir.

² Vrharjenje – košnja sena na strmih gorskih pobočjih

³ Dereze s štirimi zobmi, četrke, mački.

maj držeče se za južne strmalni Pihavca, opuščene pred dobrega pol stoletja (1953). Druga je bila planina za Belim potokom pod Kriškimi podi (opuščena 1905) in tretja planina Kukla na grebenu nad Mlinarico (opuščena že okoli 1870), a njune ostanke je narava v glavnem že povrnila v prvotno stanje. Lege starih planin lahko na zemljevidih prepoznamo tudi po ledinskem imenu Utro, kakor so domačini poimenovali mesto opuščene planine.

DOLINA ZADNJICA POD ITALIJO

V samem zatrepu popotniku izreče dobrodošlico deloma porušen kamnit most, ki preči široko strugo potočka, mezečega iz divjih Korit pod Luknjo. Gre za enega od redkih površinskih izvirov Zadnjice, ki pa mu tudi ni dano dolgo vztrajati na svežem zraku. V bližini opazimo večjo izravnavo, ki se zarašča. Na njej so v prejšnjih dvajsetih in tridesetih letih stale italijanske vojaške barake in tam je bila tudi spodnja postaja tovarne žičnice proti Doliču in Zaplanji.

Zatrej Zadnjice je zanimiva točka. Le okoli dva kilometra je oddaljena od vrha Triglava, a zaradi bližine navpičnih ostenj in ogromne višinske razlike ga sploh ne moremo videti. V "rapalskem" obdobju je tu nastalo pomembno križišče oskrbovalnih poti, za vrtanje načrtovanega cestnega predora pod Luknjo pa je Italijanom na srečo zmanjkalo časa. Zgrajene so bile široke in udobne mulatjere, ena na desno Čez dol proti Prehodavcem, kjer je stala italijanska

obmejna karavla, druga na levo proti prelazu Luknja (poitalijančili so jo v Passo del Forame) in še desni krak mulatjere proti Doliču, kjer je ždela italijanska planinska koča Rifugio Napoleone Cozzi. Mimo nje je mulatjera zavila na sever proti Zaplanji, kjer je na 2520 metrih dosegla veliko vojašnico Morbegno (Capanna Morbegno).

DOLINA ZADNJICA ŠE POD CESARJEM

Vsaj kar se poti tiče, je italijansko delo ostalo dokaj ohranjeno do danes. Kako pa je bilo pred tem? Skromna pot skozi Zadnjico je seveda že obstajala in tudi steze čez planino Zajavor na Luknjo in Čez dol pod Prehodavci so bile na voljo pastirjem in lovcem. Ni pa bilo od tod urejenega dostopa proti Doliču in dalje proti dober streljaj oddaljenemu Triglavu. To je bilo v začetku prejšnjega stoletja izredno pomembno. Slovenci in Nemci so tedaj v gorah vodili svojevrstno hladno vojno. Tu seveda ne gre za prave germanske osvajalce, temveč za nemško ali domače nemškutarsko prebivalstvo, ki je stalno živelo na naših tleh in se izrekalo za Nemce. Po podatkih Rudolfa Badjura se je še celo po razpadu avstro-ogrškega cesarstva v novo formirani kraljevini Jugoslaviji na Celjskem za Nemce izrekalo 12 %, v Mariboru pa dobrih 21 % prebivalstva. Za samo Ljubljano je navedel le 2 % originalnih "ljubljskih srajc" (ta izraz je sprva veljal le za Nemce, kasneje pa so ga Ljubljančani nekako podedova-

li). Trenja med obema narodoma so se iz dolin seveda preselila tudi v visoke gore. Oboji so mrzlično postavljali svoje kočice in gradili svoje poti. Šlo je na eni strani za narodni ponos in na drugi za poskus prevlade "elitne" manjšine, prizadevanja obeh pa so verjetno dosegla špico z odkupom zemljišča in postavitvijo Aljaževega stolpa na vrhu svete gore Slovencev.

V tej tekmi se je obema stranema zelo mudilo. Dober pokazatelj časovne stiske je še en, prav tako Aljažev primer. Zavedni župnik se je namreč že dogovarjal za odkup zemljišča na Vršiču, a so ga zaradi klepetavosti nekega kranjskogorskega domačina Nemci prehiteli in na isti parceli postavili svojo Vossshütte (danes Erjavčeva koča).

"TRENTAR" REŠUJE TRENTO PRED NEMCI

Trenta je bila v tistem času (kot tudi prej in pozneje) nekoliko pozabljena. Na prelomu stoletij je v njej Bogu služil zanimiv človek. Bil je orjak po telesu in jagnje po duši, a kot rojen Primorec tudi zaveden Slovenec. Župnik Josip Abram je bil po rodu s Krasa, vendar se je s Trento tako zrasel, da je sam sebe imenoval Trentar. Ko mu je nekega dne prišlo na uho, da Nemci delajo pot z Vršiča pod Prisojnik, se je nemudoma obrnil na Slovensko planinsko društvo (SPD) in ga prosil, naj mu pomaga Trento obraniti pred Nemci.

Iz Ljubljane je s prvo mogočo zvezo prispel energični dr. Fran Tominšek, v

Pravijo, da je Čopov kosce ekvivalent Groharjevemu sejalcu v slikarstvu. Alojz Kravanja st. med košnjo, 1965.
FOTO: JAKA ČOP

Propadajoča italijanska kasarna Morbegna leta 1969. (VIR FOTOGRAFIJE: WWW.VALLOALPINO.COM)

tem času še namestnik predsednika SPD Frana Orožna, in se sestal z Abramom. Poklicala sta znanega Kugyjevega vodnika Andreja Komaca – Moto in skupaj so splezali na Razor ter določili trase dveh novih poti iz Trente (eno ob Mlinarici in drugo ob Belem potoku). Za Razor se jim je zaradi prodirajočih Nemcev seveda najbolj mudilo, toda Tominšku je šlo v prvi vrsti za Triglav, ki je bil s te strani zaenkrat še "čist". Že naslednjega dne sta z Moto preplezala kratko steno Komarja (sicer star lovski prehod) nad zatrepom Zadnjice in potegnili traso za zavarovano pot proti Doliču, kjer se je priključila nadelani poti, ki pelje na Triglav preko Bovške (danes Triglavske) škrbine.

Gradnjo poti je prevzel domačin Anton Tožbar – Špik. Vse tri so bile dokončane v letu 1904. Bil je že skrajni čas, saj Nemci niso počivali. Ko so Trentarji nad Mlinarico nekega dne zabijali kline proti Razorju, so se na lepem prikazali tam tudi delavci, ki jih je najela kranjska sekcija DÖAV.⁴ Z dolgimi nosovi so se morali vrniti tja, od koder so prišli ...

NEURESNIČENA PRIZADEVANJA IN NASTANEK MULATJER

Pot čez Komar je bila uradno odprta 8. avgusta 1904, le en dan po odprtju prvega Aljaževega doma v Vratih (ki ga je pet let kasneje porušil plaz). Gneče

na otvoritvi zagotovo ni bilo, saj sta bila poleg dr. Tominška, njegovega brata Josipa, Tožbarja in Abrama prisotna le še dva udeleženca. Seveda so pot odprli tako, da so jo prehodili. Med počitkom na Doliču je podjetni Tominšek vrgel oko na pripraven teren, na katerem bi lahko SPD (ki ga je v tistem času vodil dokaj neodločni Fran Orožen) zgradilo planinsko kočo, ki bi predstavljala odskočno desko za vrh. Na njegovo pobudo so zemljišče res odkupili, a z gradnjo zaradi pomanjkanja denarja toliko odlašali, da jih je vmes prehitela rapalska meja. Leta 1930 so Italijani na tistem mestu postavili planinsko kočo Rifugio Napoleone Cozzi. Pot na Triglav je bila sedaj iz Trente zelo skrajšana, vendar stena Komarja navkljub varovalom ni bila lahka in primerna za "nedeljske izletnike". Na to so takoj opozorili v Planinskem vestniku, za njen obisk pa so priporočali najem vodnika.

Osemnajst let kasneje, po italijanski aneksiji Primorske, je vse postalo drugače. Gore so kakor plesen prepredle odlične oskrbovalne mulatjere in zrasli so objekti, namenjeni varovanju meje. Pot čez Komar je postala nepomembna – bila je nevarna in neudobna v primerjavi z novimi komunikacijami, zato ni bila deležna obiska niti vzdrževanja. Ob njenem začetku so Italijani zgradili lično kapelico, po kateri še danes najlažje spoznamo začetek te poti.

DRZNA POT Z MNOGIMI IMENI

Na tem območju obstaja vsaj še ena izredno zanimiva pot. Ta je preko severnih ostenj Kanjavca povezovala kočo Rifugio Napoleone Cozzi na Doliču in italijansko obmejno karavlo na Prehodavcih. A po preverjanju obstoječih virov je skoraj zagotovo niso trasirali Italijani, temveč je šlo tudi v tem primeru za star, drzen lovski prehod. Pred nadelavo jo je prehodilo tudi nekaj izkušenih gornikov, v svojih zapisih v Planinskem vestniku jo omenja Pavel Kunaver, z opisom prečenja pa nam v svoji knjigi postreže Marijan Lipovšek, ki se je namenil nanjo prav zato, da bi jo doživel v prvotnem stanju. Drugi znani trentarski graditelj poti Kravanja (p. d. Kopiščar) je tedaj namreč že začel z deli. Lipovškovi pomisleki, da bo nova pot nase preusmerila trupe planincev s sitnih Hribaric, se zaradi izpostavljenosti in snega, ki na nekaj mestih vztraja v visoko poletje, niso uresničili in pot doživlja le redek obisk.

Speljana je mestoma zelo izpostavljena po sistemih polic, tisoč metrov visoko nad zatrepom Zadnjice. Tik za Vodnikovim Vršcem se prekobali preko sedelca proti Dolini Triglavskih jezer in šele v tistem trenutku lahko pogumni gornik ugleda pol ure oddaljeno kočo na Prehodavcih. Ta pot ima tehnično gledano cel kup slabosti: je zelo krušljiva, precej izpostavljena, pozno v poletje težko prehodna zaradi strmih snežišč in občutljiva za podore. A če nanjo gleda doživetij lačen gornik, mu vse to predstavlja le skupek najboljših začimb.

Leta 1961 so pot končno nadelali in jo na pobudo zaslužnega planinskega delavca Vilka Mazija poimenovali po naši znani alpinistki Pot Mire Marko Debelakove. Mazi jo je kot doživljajsko zgodnico opisal tudi v Planinskem vestniku (1962/01), a očitno, še preden se mu je utrnila ideja o novem imenu, saj je dal članku naslov "Pot za Kanjavcem". Danes je med obiskovalci verjetno še najbolj znana kot Kanjavčeve police. Da je zmeda večja, obstaja še trentarsko ime Skozi rižo, kar nakazuje njeno starejše poreklo. Ime je dokaj smiselno, saj ponekod police dejansko spominjajo na suho drvarsko rižo za spravilo lesa s strmih pobočij. Maketo take riže si lahko ogledamo v Trenti Na Logu, kjer je provizorično postavljena poleg ohranjene žage venecijanke.

Omenjena pot, kakor koli jo bomo že poimenovali, danes povezuje Tržaško kočo na Doliču, postavljeno leta 1953

⁴ Nemško-avstrijska planinska zveza, ki je imela pri nas več sekcij.

Pot čez Komar

V zatrepu doline (od zapornice 30 min) čez kamnit most in po mulatjeri proti Doliču in Luknji. Ko pridemo iz gozda, naletimo na skali na slabo oznako Komar, kjer se odcepi slabo vidna stezica proti potoku in slapu nad njim. Prečimo potok in desno mimo italijanske kapelice. S pomočjo varoval zaplezamo v strmino, preko nje pridemo v hudourniško grapo z velikim zagrodenim balvanom. Pot v nekaj stopnjah sledi naravnim prehodom po policah in grapah do roba Komarja, nato se položi. Dalje hodimo med ruševjem, dokler ne pridemo do plitve zagruščene knice, kjer se pot usmeri levo. Tu dosežemo udobno mulatjero, ki smo jo zapustili ob vstopu pod kapelico. Če nadaljujemo po njej, imamo do koč na Doliču še pol ure.

Zadnjica—konec poti čez Komar 3–4 ure

Pot skozi rižo

(Pot M. M. Debelakove, Kanjavčeve police itd.)

Ne glede na rahlo zmešnjavo z imeni je ta pot izredno doživetje, ki pa nikakor ni za vrtoglave. Označena je dobro, a varoval ni na pretek, zato komplet za samovarovanje komaj kje uporabimo. Pot se prične približno na polovici med mestom, kjer se pot čez Komar priključi mulatjeri, in koč na Doliču, od konca Komarja deset minut vzpona ali od koč na Doliču prav toliko spusta. Prečimo kotanjo s snežiščem in po zagrušeni polici na daleč vidni "ladijski kljun". Nato pot brez posebnih vzponov ali spustov sledi izrazitim policam, ki mestoma prehajajo celo v arkade, pod katerimi se moramo sklanjati. Izpostavljenost je ponekod izredna, saj police presekajo pobočja Kanjavca, ki ima tu naš relativni višinski rekord.

Hoja mora biti previdna, ker je na policah veliko grušč. Izključeno ni niti to, da pot posuje kakšen podor, saj je kamnina slaba. Ko je leta 1976 potres v Karnijah tresel Posočje, je bila pot celo nekaj časa neprehodna. Še avgusta je treba računati, da lahko leži sneg v kateri od strmih grap, zato je potrebna primerna oprema. S sedelca, ki je pol ure nad Prehodavci, lahko v nekaj minutah brez težav splezamo še na Vodnikov Vršac. A nikar do roba, z vrha namreč prakticirajo skoke BASE.¹

Koča na Doliču—Zasavska koča na Prehodavcih 3–4 ure

¹ Angleška kratica za **Building** (stavba), **Antenna** (antena ali stolp), **Span** (most, obok, kupola) in **Earth** (pečina ali katera koli druga naravna formacija). Kratica nakazuje, od kod skačejo tisti, ki se ukvarjajo s to zvrstjo padalstva (**BASE-jumping**).

na mestu Rifugio Napoleone Cozzi, ki jo je leta 1951 podrl plaz, in Zasavsko koč na Prehodavcih, zgrajeno leta 1954. Zgradila so jo planinska društva iz Zasavja, upravlja jo PD Radeče. Italijanska karavla še vedno stoji med koč in bivakom, bila je adaptirana in služi kot skladiščni prostor. Zanimivo je, da so domiselni Zasavci dobro izrabili tudi bližnji italijanski bunker, na katerem so leta 1975 zgradili bivak. Bunker je bil izkoriščen za temelj, novi objekt pa je tega zaščitil pred nadaljnjim propadanjem. Z njim so za čas sezone pridobili nekaj dodatnih ležišč,

pozimi pa služi kot prijetna zimska soba. Od velike vojašnice Morbegne pod Zapanjo so danes ostale le še razvaline, včas pa so izpuhteli tudi že narejeni načrti⁵ za njeno obnovo in spremembo v naš najvišje ležeči planinski dom. Gradnja poti in objektov na tem območju ima torej precej viharo in zanimivo zgodovino. ◻

⁵ Janez Vidmar iz PD Tolmin je skupaj s sinom, arhitektom Metodrom Vidmarjem, leta 1964 izdelal predračun in opis preureditve italijanske vojašnice v planinski dom. Arhiv ZGS, odsek za gozdnogospodarsko načrtovanje, Tolmin.

Literatura:

Miroslav Kajzelj: Bovško od doline do planine. Založba Debora, 2011.

Marijan Lipovšek: Kje so tiste steze. Založba Modrijan, 2010.

Brošura Zlati jubilej, izdana ob 50-letnici PD Radeče, 2002.

Kanjavčeve police FOTO: OTON NAGLOST

Lotse

Trideset let po 8. odpravi JAHO (1981)

✉ Peter Podgornik

Pavel, Marjon, Čita in Viki na vstopu v steno FOTO: PETER PODGORNIK

Pred tridesetimi leti je odšla na pot osma jugoslovanska himalajska odprava, katere vodja Aleš Kunaver je proti četrtemu najvišjemu vrhu sveta popeljal močno skupino plezalcev in nekaj članov spremljevalne ekipe. Cilj odprave je bila nova smer v tedaj še deviški južni steni Lotseja (8516 m), visoki okrog 3300 metrov. Aleš je po predhodni izvidniški odpravi in dolgotrajnem, natančnem študiju stene izbral možnost vzpona v osrednjem delu stene, po logičnih in dokaj varnih razčlembah v vpadnici vrha.

GORA

Južna stena Lotseja je del ogromne naravne pregrade južno od Sagarmate,¹ najvišje gore sveta. Stena je sestavljena iz velikih snežnih vesin, ki so prekinjene s skalnimi stopnjami, strmimi žlebovi, snežnimi razi in izrazitimi skalnimi stenami v zgornji polovici gore. Vreme je tu povečini muhasto, običajne vsakodnevne snežne padavine predstavljajo

zaradi velike strmine stalno nevarnost za snežne plazove, svoje pa dodajo še močni vetrovi.

Kot je v Nepal u navada, so se birokratskim težavam pridružili še zapleti s prihodom opreme in možnostjo odhoda proti goram. Člani odprave so zaradi problemov s poleti iz Katmanduja do Lukle pristopili pod steno v ločenih skupinah, glavnina opreme pa je prihajala v bazni tabor še dolgo za njimi, ko so bili že visoko v steni.

Alešu je povečini uspelo sestaviti naveze iz izkušenih himalajcev in mladih nadebudnih plezalcev, ki so ob starejših pridobivali potrebne izkušnje. Vzpon je potekal v odpraverskem slogu, člani odprave so pri vzponu pritrjevali fiksne vrvi, postavljali vmesne tabore in se po navezah menjavali v steni. V veliko pomoč so bili višinski nosači Šerpe, ki so v tej strmi in nevarni steni še kako garali za svoj vsakdanji kruh.

Čeprav taka odprava zahteva veliko skupnega dela in primerno disciplino, jo je vsakdo od članov doživljal po svoje. Gotovo je najbolj vznemirljiva zgodba Frančka in Vanje,² ki jima je kot zadnjima še sposobnima članoma odprave uspelo priplezati do roba stene levo od vrha Lotseja.

¹ Mount Everest.

² Franček Knez in Vanja Matijevic.

Južna stena Lotseja z vrisano smerjo vzpona (smer vrisal Peter Podgornik) FOTO: RICARDO CASSIN

Tole zgodbo posvečam preminulim članom odprave: Alešu, Beniju, Borutu, Filipu, Nejcu in Pavletu.³ Mogoče bo pričujoči zapis obudil spomine ostalim, sedaj že sivoglavim, beloglavim in gologlavim članom odprave, s katerimi smo takrat delili strah in srečo. Nama s Pavletom je bil dan odhoda na odpravo čudovito darilo za triindvajseti rojstni dan.

V JUŽNI STENI LOTSEJA

Kopljemo na višini blizu 7000 metrov. Pod novozapadlim snegom iščemo opremo, ki so jo tu pustili prijatelji pred nekaj dnevi. S Pavletom in Filipom⁴ pripravljamo prostor za tabor tri. Pridružita se nam še Aleš in Vanja,⁵ skupaj nam ga hitro uspe po-

staviti. Sredi popoldneva že stoji šotorček dvojček, dobro pripet na snežno strmino. Nad nami se boči tisoč metrov previsne stene. Kamenje, ki se lomi v njej, leti krepko preko našega gnezda. Aleš in Vanja se poslovita ter sestopata v nižji tabor, mi trije pa še vedno ne vemo, kako bi spravili v šotor najprej tri velike nahrbtnike, takoj za njimi pa še sebe. Kisika na teh višinah že občutno primanjkuje, kar krepko občutimo v glavah. Vsak gib nas utruja, za vsako najmanjše opravilo moraš dobro premisliti, kako se ga boš lotil, da boš čim manj trpel. Priprava večerje je prava muka. V dobri uri nam le uspe skuhati lonček čokolina, za predjed pa pospravimo še lep kos slanine in prepečenca. Ker sva s Pavletom še lačna, se lotiva zaloge česna. Jeva ga skupaj s prepečencem in vse skupaj se nama zdi kar normalno. V mislih sem doma pri ubogi mami. Če bi naju videla, s kakšno slastjo jeva česen, bi se ji gotovo oba močno zasmilila, posebno jaz, ki sem tolikokrat pustil kosilo na mizi ravno zaradi česna. Kmalu po obilni večerji začutim, da bo treba nekam iti. Opremljen za plezanje, s cepinom v roki in pripet na vrvi, se spravim iz šotorčka v temno noč. Po velikih mukah uspe spraviti plezalni pas in štiri hlače do pod kolen. Moje petnajstminutno napenjanje in stokanje spremlja še zafrkavanje iz notranjosti šotorčka. Ko sem že skoraj prepričan, da ne

bo nič, narava primakne svoje, plazič nad mano pri mojih kolenih že prav naraste in mi napolni hlače. Sreča, da ta dan nimam driske. Noč preživimo kot tri omamljene ribe v konzervi, dve glavi in ene noge pri vhodu, ostalo na drugi strani, pod nami pa vsa oprema, vmes globoko dihanje in lovljenje sape vse do jutra. Tolažimo se z mislijo, da bomo spali, ko bo čas za to.

PLEZANJE NAD TRETJIM TABOROM

Pokonci smo že zelo zgodaj, malo tople pijače bo dovolj za zajtrk. Vreme je slabo, močan veter in mrz blizu trideset stopinj pod ničlo. Filip me varuje pred šotorom. Pod globokim snegom so strme skalne plošče, po katerih se s težavo prebijam, večkrat moram očistiti sneg in poiskati razpoke za kline. Na rokah imam trojne rokavice. Zgornje moram pri vpletanju vrvnih zank dati večkrat z rok, ker sem sicer preveč neroden. V treh urah hudih naporov mi uspe fiksirati 120 metrov vrvi. Vreme se tačas močno poslabša, začne krepko snežiti. Snežna stena okrog nas se spremeni v plaznico. Filip se ustavi kakih 40 metrov pod mano in zabije klin. Vsi smo si edini, da v takem ne moremo napredovati. Ura je blizu polдне, ko se pripravimo na 1500-metrsko spuščanje v dolino. Razmere so obupne. V kaminu pod taborom tri srečamo dve

³ Aleš Kunaver, Janez Benkovič, Borut Bergant, Filip Bence, Nejc Zaplotnik in Pavel Podgornik.

⁴ Pavel Podgornik in Filip Bence.

⁵ Aleš Kunaver in Vanja Matijevic.

Šerpi in prijatelje, ki hitijo v tretji tabor. Malo nižje se nam pri spuščanju pridruži še prijatelj Čopek.⁶ Vidljivost je tako slaba, da večkrat priletimo po vrvi kar drug na drugega. Nič ne vidimo, večkrat smo v dvomih, če niso plazovi snega in kamenja kje presekali vrvi, kar bi bilo za nas usodno. Drug za drugim bi se zapeljali v belo večnost. Malo nad drugim taborom se spet nabijemo skupaj in z grozo poslušamo, kako leti snežni plaz prav tam, kjer moramo po fiksni vrvi prečiti nevaren žleb. Preostane nam samo to, da zadrtnemo vse zadržge in vrvce na opremi in obleki do konca, potem pa gremo lepo počasi skozi slap snega, za katerega imamo občutek, da nam bo odtrgal nahrbtnik z ramen in še nas potegnil za sabo. V taboru dve nam prijatelji postrežejo s toplim čajem. Tudi sami imajo dovolj dela z vzdrževanjem šotorov, saj se v nasprotnem primeru lahko hitro zgodi, da pri majhni nepazljivosti komu zmanjka zraka v šotoru. Pravi pekel doživimo spet v 120 metrov visoki skalni stopnji. Mesto, kjer bi se morali spustiti sto metrov po vrvi, je en sam slap. Ko se zberemo na sidrišču, zaman čistimo zamrznjena očala, videti ni skoraj nič. Od časa do časa tvegam, da si malo privzdignem zamrznjena očala in poškilim v beli brezup. Spuščanje po zamrznjeni vrvi je še poseben užitek. Stena je tako previsna, da gre naša pot sto metrov kar po zraku.²³⁴⁵⁶

Okrog šestih zvečer smo le srečno iz stene. Za sabo imamo naporen dan, vsak od nas si želi, da take strahote ne bi doživel nikoli več v življenju. Od treh parov rokavic mi na rokah ostanejo samo ene, najtanjše, bombažne. Druge so zmrznile in razpadle. V prstih čutim hud mraz. Malo pred baznim taborom si snamem tudi te rokavice in z obupom gledam svoje bele prste. Takoj vem, da so to omrzline, tudi Pavleta je groza ob pogledu nanje. Filipu in Čopku pokažem prste tik pred bazo, oba dobro vesta, koliko je ura.

OMRZLINE

V bazi sem začel roke takoj namakati v vodi. Doktor⁷ mi je dal nekaj tablet, injekcije še niso prišle z zapoznelimi tovari do baznega tabora. V tolažbo sem od doktorja dobil še liter konjaka, ki so nam ga podarili španski alpinisti. S solzami v očeh sem šel proti šotoru, omrzline so prekini- le moje delo na gori. To spoznanje je bilo zelo grenko. Misel, da sem končal nekje nad 7000 metri, se mi je zdela nemogoča, saj nama je s Pavletom šlo tako dobro. Po 23 letih bom pustil brata dvojčka samega, brata, s katerim sva preživela toliko lepega in hudega skupaj, brata, s katerim mi ni bilo treba govoriti, a sem vseeno vedel, da misli isto kot jaz, brata, ki mu je bilo ob tej nesreči enako hudo kot meni. Doktor mi je obe roki povil, tako da sta bili videti kot dva loparja. Sledili so dnevi

in noči hudih bolečin in žalosti ob spoznanju, da je vse zaman. Lotsejevo južno steno sem lahko samo gledal iz baze s povitimi rokami. Vsi člani odprave so mi pomagali, morali so me hraniti, voditi na potrebo, previjati roke in sploh skrbeti zame. Moji prsti so postali čudne barve, imel sem srečo, da ni prišlo do gangrene. Delo na gori je teklo naprej. Pavel se je dobro ujel s Filipom, s katerim sta bila potem skupaj skoraj do konca. Slabo vreme je trajalo ves čas odprave, vsak dan nas je zasnežilo tudi v bazi. Vse, kar se je dogajalo v steni, sem budno spremljal, poslušal pogovore po radijskih vezah in bil stalno na tekočem.

Za prvomajске praznike sem si že toliko opomogel, da sem skupaj z doktorjem in Jovanom⁸ odšel v vasico Feriče, od tam pa smo odšli v bazni tabor pod Sagarmato. Bili smo gosti bolgarskih plezalcev, ki so ravno tisti dan po smeri prvopristopnikov prišli na Lotse s severne strani. Spoznali smo tudi člane japonske odprave, ki so plezali po jugoslovanski smeri na Sagarmato.

NAPREDEK NA GORI

Vzpon v južni steni Lotseja je kljub manjšim zastojem zaradi slabega vremena kar dobro napredoval. Ravno prvega maja, ko smo se vrnili s potepanja okrog Sagarmate, sta Pavel in Filip postavila peti tabor na višini 7900 metrov. Vreme je bilo izredno slabo. Vso noč sta se borila s snegom in odmetavala šotor, da ju ni zasulo. Drugi dan sta se vrnila v bazo, sledila sta jima Marjon in Čita,⁹ ki sta v petem taboru doživela zelo mučno noč in pravo bitko s plazovi. Brata Štremfelj¹⁰ sta od petega tabora naprej napela še nekaj vrvi. Za njima sta prišla Beni in Stipe.¹¹ Beni je moral zaradi bolezni v dolino, Stipetu pa je uspelo postaviti šesti tabor pod grebensko opastjo na višini 8150 metrov. Prva sta tja prispela Viki in Marjan.¹² V treh dneh slabega vremena jima je uspelo splezati 50 metrov višje, potem pa sta oba izmučena sestopila v dolino. Vikija je zagrabil išias, Marjan pa je bil zelo dehidriran. Snežilo je cele dneve, v višinah pa je pihal orkanski veter. V šesti tabor, ki je bil izhodišče za vrh, sta 12. maja prišla Pavel in Filip. Pavel je bil tako prvi Primorec, ki je dosegel magično višino 8000 metrov. Bil sem zelo vesel,

⁶ Slavko Frantar.

⁷ Matija Horvat.

Pavel Podgornik. V očalih se vidi Nejc. FOTO: NEJC ZAPLOTNIK

⁸ Jovan Poposki.

⁹ Marjan Manfreda in Borut Bergant.

¹⁰ Marko in Andrej Štremfelj.

¹¹ Janez Benkovič in Stipe Božič.

¹² Viki Grošelj in Marjan Kregar.

Peter Podgornik, Filip Bence – Tačrn, Aleš Kunaver – vodja (zakrit), Vanja Matijevac, Jovan Popovski (Makedonija), Željko Perko – Želo, Franček Knez, Marjan Kregar (zakrit), Rajko Kovač – Rok, Ivan Skumavc – Čivč (kuhar), Jernej Zaplotnik – Nejc, Peter Markič – Pero (zakrit), Viki Grošelj, Janez Benkovič – Beni, Ivan Kotnik – Ivč, Slavko Frantar – Čopek, Stipe Božič (Hrvaška), sedijo, od leve: Iztok Tomazin, Andrej Štremfelj, Miroslav Stankovič – Mika (snemalec RTV Novi Sad), Pavel Podgornik, Miro Šušteršič – Čeha, Marko Štremfelj – Mk, Borut Bergant – Čita, Janez Majdič (RTV Slovenija), Petar Antonijević – Peka (novinar RTV Novi Sad). Na sliki manjkata Marjan Manfreda – Marjon in zdravnik odprave dr. Matija Horvat. FOTO: ARHIV PETRA PODGORNIKA

čutil sem, da je z bratom tudi del mene v teh višinah. Ko sta prestopila višino 8000 metrov, sta prišla iz pasu oblakov in meteža v čudovito jasno vreme. Zvečer smo v bazi z veseljem poslušali Pavletove norčije na račun lepega vremena. Imela sta res čudovit razgled na najvišje vrhove sveta. Drugo jutro sta poskusila naprej. Hud mraz je Filipa prisilil, da je sestopil v dolino. Pavel je počakal na naslednjo navezo, ki je prihajala na šesti tabor. Zvečer so se stiskali v šotorčku pod ogromno opastjo skupaj z Andrejem in Nejcem.¹³ Razpoloženje v bazi in steni je bilo na višku, vsi smo po tihem upali, da bodo naslednji dan preplezali najtežje in mogoče dosegli celo vrh. Začeli so že ob štirih zjutraj, splezali na greben in prešli snežno steno. Sneg je bil globok, pod njim pa strme skalne plošče.

Varovanja sploh niso mogli urediti. Počasi so se prebijali naprej, stena je postajala vedno težja. Okrog poldneva so se ustavili na višini približno 8250 metrov, navpična skalna stena je tako prekinila delo naše odprave 250 metrov pod vrhom. Andrej, Nejc in Pavel so nato porabili šest ur, da so spet dosegli šesti tabor. Vračanje je bilo psihično zelo zahtevno, saj je bilo pod njimi 3000 metrov stene, imeli pa so izredno slabo varovanje zaradi globokega snega. Naslednje dni je bilo spet slabo vreme. Končno so se vsi trije vrnili v bazni tabor.

ZADNJI POSKUS

Vsi člani odprave smo bili že močno utrujeni, nekateri tudi resno bolni. Večina je v tej mogočni steni preživela več kakor trideset dni napornega dela in stalnega strahu pred plazovi. Le redki med njimi so bili še sposobni plezati v takem vremenu. Zadnji re-

sni in za odpravo odločilni poskus sta 18. maja izvedla Franček Knez in Vanja Matijevac, ki sta iz šestega tabora še prečila levo po strmi snežni steni preko izredno nevarnih snežnih žlebov, ovesenih z opastmi, in splezala do zahodnega grebena Lotseja. Štiriindvajset ur je trajalo njuno plezanje v obe smeri, večinoma na višini nad osem tisoč metri v izredno slabem vremenu. S tem dejanjem je bila stena preplezana, vrh, ki je običajno nagrada za tako delo, pa ni bil dosežen. Vendar se zaradi tega nismo vračali domov žalostni. V štiriinšestdesetih delovnih dneh v steni smo napravili, kar smo zmogli in kar nam je narava milostno dovolila. Naši naporji so bili mnogo večji kakor pri kakšni uspešni odpravi, svetovni alpinistični javnosti pa smo dokazali, da je vzpon preko južne stene Lotseja mogoč. ◻

¹³ Andrej Štremfelj in Nejc Zaplotnik.

Iz življenja odpravarjev

O stvareh na odpravah, o katerih se ne govori, še manj pa piše

✉ Andrej Zorman

Jedilnica in sveže oprano perilo FOTO: ANDREJ ZORMAN

Že lep čas berem Planinski vestnik. Veliko zanimivih člankov sem že prebral, za o tem, kaj se na odpravah dogaja, ko fotoaparati in kamere niso prižgani, ni skoraj nič zapisanega ... Naj razložim. Poleg kondicijskih treningov, nabiranja denarja, nakupa opreme itn. mora imeti pravi hribolazec še dovolj močno voljo, da prenese vse tegobe, ki jih s seboj prinese potovanje v tuja gorstva. Od čakanja na letališčih, pogajanj za cene do takih in drugačnih zdravstvenih težav. Seveda je veliko lažje in bolj herojsko pisati o osvajanju vrhov kot pa o nešteti minutah, preživetih v čepečem položaju ...

VELIKA IN MALA POTREBA

Ga ni junaka, ki ne lula, kadar kaka, tudi na odpravah. Dokler si zdrav, je na potovanju do baze največji problem, da izven civilizacije ni WC-školjk, ampak je treba počepniti nad luknjo. Nekateri imamo izkušnje iz dobrih starih jugoslovanskih časov, ko smo služili vojsko, vendar takratne gibčnosti ni več, zato traja kak dan, da se sklepi raztegnejo ... A to je še najmanjša nadloga. Problemi se začnejo s prebavnimi motnjami. Poleg dehidracije so tu še težave z iskanjem intimnega prostora. Včasih uspe, drugikrat so posledice v hlačah. Večina prebavnih težav nastane ravno na poti proti baznemu taboru – takrat smo v stiku z domačini,

jemo drugačno hrano, v prebavila pridejo bakterije, ki jih ne poznamo. Dostopi do baz večinoma ne zahtevajo posebnih naporov, a ko si izčrpan od driske, so lahko prava preizkušnja za telo in duha.

Nad baznim taborom se vse še bolj zaplete, zasebnosti ni več. Včasih je treba zaradi vetra ali drugih nevarnosti počepniti kar tik pred šotorom, "pridelek" pa kasneje odstraniti (pri tem pride zelo prav lavinska lopata). Tudi ob lepem vremenu potrebo opraviš kar pred drugimi – če je sila, bo že šlo, sicer pa naj počaka, tam gori se itak ne je veliko, pa je materiala manj ... Nič čudnega torej ni, da se na odpravah veliko pogovarjamo o tem, "kakšnega je kdo naredil".

OSEBNA HIGIENA

"Tuš kabina" je po večini standardni del opreme v baznem taboru. Njeni sestavni deli so manjši šotor, postavljen na poroznem terenu (to ponavadi ni problem, saj so ledeniške morene prekrite s kamenjem), sod za toplo vodo in manjša posoda za polivanje. Za tuširanje se je treba najprej "odločiti". Dva osnovna pogoja za to pa sta: dovolj toplo vreme, da se ti da v samih *gatah* skakati po bazi, in da dovolj smrdiš. Potem se napotiš h kuharju in ga prosiš, naj ti segreje nekaj litrov vode. Ko je dovolj vroča, jo doliješ k že prej pripravljeni hladni, ki čaka v "kopalnici" v sodu. Tako dobiš vodo take temperature, da se lahko z njo poliješ, namiliš in splakneš. Včasih se zgodi, da kdo v mrzlo doda premalo tople vode. V tem primeru je možno pri polivanju iz "kopalnice" slišati krike, za katere si skoraj ne bi upal trditi, da prihajajo iz človeškega grla (sprašujem se, ali ima to kaj skupnega z nastankom legende o jetiju). Če si pameten in če imaš čas, vzameš na tuširanje še umazana oblačila, ki jih položiš po tleh "kopalnice", da kamenje ne reže preveč v

bose podplate. Ko si umit, je perilo na tleh že namočeno z milnico, ker si med umivanjem hodil po njem, zdaj ga moraš le še malo namiliti, premečkati, splakniti in scentrifugirati (ožeti).

Veliko udobnejši in krajši postopek je umivanje vitalnih (najbolj smrdljivih) delov telesa z vlažilnimi robčki. Umivanje rok pred obroki prepreči marsikatero zagato, vendar na žalost vedno ni možno.

PRANJE OBLAČIL

To je lahko samostojen postopek, vendar se, če nisi tudi sam umit, oblačila dokaj hitro ponovno usmradijo. Ko zavohaš ali zaslutiš, da oblačila že smrdijo po tebi (zavohaš težje, saj tudi sam enako smrdiš), počakaš na lep dan in prosiš kuharja za malček tople vode. Vzameš še milo in vedro, oblačila zdrgneš in splakneš ter obesi na vrv. Če je ni, improviziraš z vrvmi šotora. Ker je na višinah zrak zelo suh in ker se moderna gorniška oblačila hitro sušijo, lahko perilo pobereš že popoldan, če si z *žehto* začel po zajtrku.

SPANJE V ŠOTORIH V BAZI

Šotor je tvoje stanovanje za naslednjih nekaj tednov, zato se ga splača dobro postaviti. Najprej moraš dobro izbrati prostor. Naj ne bo predaleč od jedilnice, preblizu pa tudi ne, da te ne bo motilo, če bo v njej potekala zabava, ko bi ti rad že spal (to se sicer zgodi zelo poredko, ker je ponoči itak premrzlo). Tudi preblizu latrine ga nikar ne postavi, saj zna biti moteče ... Če pa bo šotor stal predaleč od nje, obstaja nevarnost, da se boš ob "tahitri" namesto v luknjo WC-ja podelal v hlače. Pranje *posranih* gat je sitna zadeva, zato je pametno imeti s sabo tudi kake manj kakovostne, za "tiste dni", da jih lahko odvržeš z vsebino vred.

Za kakovosten spanec je udobje ključnega pomena, zato je pomembno, da pod šotor nasuješ dovolj drobnega grušča, da te večji kamni ne bodejo med rebra. Vsake toliko je potrebno podlogo na novo uravnati, saj ledenik med polzenjem spreminja obliko. Pametno je imeti tudi kakovostno podlogo za spanje. Kljub temu bo trajalo nekaj dni, da se navadiš na trdo podlogo. Šotor naj tudi ne stoji preblizu kake poti, da te ne bodo mimoidoči zjutraj zbudili.

DRUŽENJE V JEDILNICAH

Na odpravah so dnevi, ko je vreme slabo in je večina ljudi v bazi. Takrat je čas za branje knjig v spalnih vrečah in za pogovore ob čaju (ali čem močnejšem, če shramba premore) v glavnem šotoru. Za dobro razpoloženje je

dobro imeti na zalogi kak vic, dobrodošle so dogodivščine in anekdote starih mačk-ov. Tudi improvizirani glasbeni instrumenti pridejo prav. Srečanja ponavadi ne trajajo dolgo, saj se vsak najraje zavleče v topli objem spalne vreče. Od tam si lahko preko sporočil v stiku z domačimi, če le premoreš satelitski telefon.

HRANA IN TOVORI

Za zahodnjake je velik problem, da v bazi ni kruha. Popolnoma si odvisen od zalog in iznajdljivosti kuharja. Ko vidiš, na čem, s čim in za koliko lačnih ust kuhajo, postanejo junaki in čarovniki.

Zaradi aklimatizacije se proti vrhu ne da kar v enem *šusu*, visoki hribi se osvajajo postopoma, da se ima telo čas prilagoditi. Velikokrat poskušamo ubiti dve muhi na en mah – na hrib je potrebno večkrat, in ko si ravno na poti, vzameš s sabo še nekaj tovara za *enko*, *dvojko*, *trojko*. Tako nahrbtnik kaj kmalu po odhodu iz baze dobi ljubkovalna imena, ki se spreminjajo z višino in stopnjo (ne)aklimatiziranosti: balast, omara, prekleti žakelj, *prasic* okorna ...

SPANJE V VIŠINSKIH TABORIH

Če si v višinski tabor prišel prvi, boš najprej izbral prostor in postavil šotor. Dobro je, če si ob sončnem zahodu že v šotoru, saj takrat temperatura hitro in močno pade. Pijača je na višini vedno problem. Za vodo topiš sneg, postopek pa je kar dolgotrajen. Za liter vode potrebuješ pol ure ali več, odvisno od razmer. Na višinah je hidracija pomembnejša kot spanje, težava pa nastopi, ker je lažje spati kot bedeti ob gorilniku.

PIPI BOTTLE (FLAŠKA ZA LULANJE)

Ta si zasluži čisto posebno mesto. To ni nič drugega kot vsaj litrska, še bolje liter in pol velika plastenka z dovolj širokim vratom, da je vanjo možno naciljati urin. Seveda je za moške člane odprav stvar precej preprostejša kot za ženske. A tudi moškim svetujem uriniranje v klečečem položaju, ob bočnem uriniranju se namreč kaj lahko zgodi, da bo tekočina tekla po zunanji strani posode v spalno vrečo, mokra pa je slab izolator. *Pipi bottle* lahko uporabljamo tako v bazi kot v višinskih taborih. Imamo jo torej zato, da vanjo lulamo, kadar ležimo v topli spalni vreči, in sicer iz vsaj dveh razlogov. Prvi je čisto praktične narave: ko se enkrat uležeš v spalno vrečo, traja kar nekaj časa, da jo ogreješ, in ko je v njej enkrat toplo, nihče nima želje, da bi se sredi noči oblačil in taval zunaj šotora. Mimogrede, oblačenje in natikanje čevljev

in derez sta na velikih višinah težaško delo. Drugi razlog je varnostne narave – zgodilo se je že, da alpinist ni obul čevljev in derez in je pri opravljanju potrebe zdrsnil v dolino ...

Flaška je pametno vzeti s seboj kar od doma, saj v tujem svetu redko naletiš na tako z dovolj širokim vratom, idealna je na primer tista od fruca. Pazljivi moramo biti tudi pri odlaganju *flaške*, praznimo jo namreč šele zjutraj. Če jo položimo na dno šotora, ki je ponavadi postavljen na ledu ali snegu, obstaja možnost, da bo tekočina zjutraj zmrznjena. Le kdo ima željo s sabo nositi zmrznjen urin? Takoj po polnjenju pa *flaška* lahko služi tudi kot termofor, le zaprta mora biti hermetično.

Takih in podobnih cvetk, ki nakazujejo, iz kakšnega testa mora biti suveren obiskovalec nekoristnega sveta, je na odpravah še mnogo. Moj namen ni bil jemati volje in poguma za odprave, temveč prikazati stanje, da vam bo lažje, saj boste že vnaprej vedeli, kaj vas čaka. Za tiste, ki ne boste nikdar odšli na odpravo, pa je to edina pot, da izveste več o stvareh, o katerih se ne govori, še manj pa piše! ○

Kopalnica na ledeniški moreni, v ozadju K2
FOTO: ANDREJ ZORMAN

Znami na pot

Biser v zaledju Trsta

Dolina Glinščice/Val Rosandra

✍ Andreja Tomšič

Dolina Glinščice FOTO: OTON NAGLOST

V dolini Glinščice sem se vedno počutila zelo domače. Pa ne le zaradi gorskega vzdušja in številnih poti, ki se lahko kosajo z visokogorskimi – te najdem tudi drugod po svetu. Najlepši je občutek, ko greš v plezališče, kjer si italijanski plezalci pod steno kuhajo *espresso*, ali pa se sprehajaš po poteh in srečuješ fine italijanske gospe s psički ... Skoraj povsod ti namreč na pozdrav odgovorijo z "dober dan".

Dolina Glinščice, domačini ji pravijo tudi Klinščica, je del Naravnega rezervata Glinščica. V dolžini 2,5 kilometra se v zaledju Trsta zajeda v Tržaški Kras in je edini naravni prehod z obmorske naplavinke ravnine na Kraško planoto. Reka Glinščica, ki izvira nad vasjo Klanec v bližini Kozine, je skozi tisočletja izdolbla pravo kanjonsko dolino med Draškim Krasom na severni in Malim Krasom na južni strani. Na enem bregu najdemo kompaktno prepadno steno, na

drugem pa krušljive apnenčaste sklade, ki porajajo melišča. Proti koncu doline, ob slapu Supet, se srečamo tudi z nepropustnimi slojnimi flišnimi naplavinami, ki so Glinščici preprečile, da bi z urezovanjem kanjona pričela že kmalu po izviru, 412 metrov nad morjem. Zaradi kraške sestave je dolina tudi polna jam, ki so večinoma dostopne le jamarjem. Dolina Glinščice je torej prava geološka in naravoslovna zanimivost. Tudi zgodovina njene posejitve sega več kot sto tisoč let nazaj, saj je

bila s stalnimi vodnimi viri in gozdovi primerna za bivanje in vabljiva za človeka.

PRIVLAČNA VSE LETO

Dolina Glinščice ima na razmeroma majhnem območju precej razvejano mrežo večinoma označenih poti, ki jih lahko skozi leto poljubno povezujemo v krajše ali daljše izlete. V njenih stenah najdemo zavarovane plezalne poti različnih težavnosti. V dolini pa so tudi plezališča, priljubljena predvsem jeseni, pozimi in zgodaj spomladi, ko so stene v slovenskih gorah že hladne ali pa še zasnežene. V teh stenah, ki dosega višino do sto metrov, so se kalile generacije tržaških alpinistov, med njimi znani Emilio Comici. In prav zaradi močno ukoreninjene tradicije so se tu najdlje ohranile nekatere klasične

Koča Mario Premuda FOTO: JOŽE DRAB

alpinistične smeri, v katerih še danes najdemo zarjavele stare kline.

Seveda pa Glinščico lahko obiščemo tudi poleti. Vročini se izognemo s sprehodom po senčnih poteh, počitkom ob hladni reki in osvežitvijo v koči Premuda v zgornjem koncu Boljunca ali v gostilni Botač v istoimenskem zaselku na koncu doline.

RAJ ZA PLEZALCE

Moj prvi obisk Glinščice se je pred leti pričel v iskanju kakšne "trojke ali štirice", torej lažje plezalne smeri. Pogled z zgornjega razgledišča na vse tiste stene je bil res mogočen in za dve plezalski začetnici morda celo nekoliko strašljiv. Pa sva se s prijateljico vseeno spustili v raziskovanje poti med redkim rastlinjem, pod stenami in po meliščih ter dan tudi zaključili, kot se spodobi, s preplezano končno najdeno prijetno štirico.

Plezalci so dolino Glinščice odkrili v začetku dvajsetega stoletja in takrat je postala znana tudi širšemu krogu ljudi. Tu je bila ustanovljena Državna šola plezanja, ki ima danes sedež v koči Premuda pri Boljuncu. Stene v dolini nudijo obilo plezalnih smeri (preko 400) v več kot 20 sektorjih. Začetniki bodo lahko čare plezanja spoznavali v lažjih smereh III. in IV. težavnostne stopnje, izkušeni plezalci pa bodo uživali v smereh, tudi večraztežajnih, vse do VIII. težavnostne stopnje.

Plezanje je možno vse leto, čeprav je poleti navadno prevroče, pozimi pa rada potegne mrzla burja. Vseeno je lahko v poletnem popoldnevu v steni Počivence prijetno hladno, pozimi pa v sektorjih Na Štreki prav prijetno toplo.

VABLJIVE OBMORSKE FERATE

V stenah Glinščice bomo našli nekaj zanimivih ferat (zelo zahtevnih zavarovanih poti), ki se po težavnosti včasih lahko približajo slavnim dolomitskim v Tofanah ali Civetti ali alpskim v Vevnici in Mangartu, le da so bistveno krajše in zaradi "pomanjkanja višine skale" precej spretno speljane. Če nas torej privlačijo zavarovane poti v visokih hribi, pa ne vemo, ali imamo dovolj moči v rokah, se

lahko preizkusimo kar v feratah Glinščice ali pa vso pomlad tu treniramo.

KOLESARSKO-SPREHAJALNA POT

Pot pelje med skalami po trasi nekdanje železniške proge Trst–Hrpolje. Na njej so še vedno lepo vidni sledovi vrtin za mine, s katerimi so razbijali apnenčaste skale v letih 1885–1887, ko so gradili železnico. Enotirna železniška proga je bila dolga 20 kilometrov in na tej razdalji je od tr-

RIMSKI VODOVOD

Postavili so ga leta 100 pr. n. št., da bi dovajal vodo iz izvirov v Glinščici, Kroggljah in Dolini v Trstu. Vodovod je bil dolg 12–16 kilometrov in je potekal okoli gričev do današnjega trga Cavana v Trstu. Spovprečno globino 160 in širino 55 centimetrov je zagotavljal dnevni pretok 5800 kubičnih metrov vode, kar je skoraj šest milijonov litrov. Če se iz Boljunca odpravimo po najbolj obiskani poti proti Botaču, bomo na desni strani videli še njegove zelo lepo ohranjene ostanke.

Slap Supet FOTO: OTON NAGLOST

Opisi na informativnih tablah so v italijanskem, slovenskem in angleškem jeziku
FOTO: ANDREJA TOMŠIČ

žaške postaje pri Sv. Andreju ob obali pa do Hrpelj premagala 490 metrov višinske razlike. Proga je imela sedem viaduktov, pet nadvozov, šest mostov, pet tunelov in številne odseke, izklesane v živo skalo. Zadnjič je vlak peljal po dolini Glinščice 31. decembra 1958, leta 1966 pa so tire dokončno odstranili. Danes je pot zanimiva tako za kolesarje kot za sprehajalce in tekače ter nudi izjemne razglede proti dnu doline.

KOČA PREMUDA (RIFUGIO MARIO PREMUDA)

Koča leži v zgornjem koncu Boljunca in je z nadmorsko višino 82 metrov najnižje ležeča planinska koča v Italiji. V njej je sedež svetovno znane Državne šole plezanja. Koča in njena okolica nam ponudita pravo gorsko vzdušje z reko in gozdom ter belimi stenami v ozadju. Ko bomo želeli kaj popiti in pojesti (tudi tu niso najbolj veseli, če pred kočo jemo svoje sendviče),

pa bo morala do nas priti kar kuharica, ki v tej koči edina govori slovensko.

BOTAČ/BOTAZZO

Zaselek Botač z le nekaj poseljenimi hišami, a z lastno gostilno, leži na koncu doline nad slapom Supet, ob nekdanjem maloobmejnem prehodu med Italijo in Slovenijo. Do njega se lahko sprehodimo iz Boljunca po lepo urejeni in označeni izletniški poti, ki vodi ob reki in nad njo ter pod grebenom Počivenca, kjer vidimo tudi cerkvico sv. Marije na Pečeh. Nekdanjo mejo v vasi še zdaj označuje stražarnica, ob kateri najdemo tudi skrinjico z vpisno knjigo in žigom Botača. Sredi vasi leži gostilnica, ki je odprta od srede do nedelje, zaprta pa je v deževnih dneh. Poleg pijače lahko v njej – seveda v slovenščini – naročimo hrano, na primer enolončnico, klobase, štruklje.

IZHODIŠČA ZA IZLETE

Za izlet po dolini Glinščice največkrat izberemo dve izhodišči, nad dolino in v njej. Nad dolino je vas Jezero/San Lorenzo, do katere pridemo iz Ljubljane po

Pogled na Glinščico, v sredini cerkev sv. Marije na Pečeh FOTO: OTON NAGLOST

Spodnje razgledišče ali razgledišče Zabrežec FOTO: JOŽE DRAB

CERKEV SV. MARIJE NA PEČEH

Cerkev leži tik pod grebenom Počivenca, pot do nje pa se pod grebenom odcepi od glavne poti med Boljuncem in Botačem. Cerkvica je bila zgrajena okoli leta 1267, pred nekaj leti pa je bila s pomočjo evropskih sredstev lepo obnovljena. Nad njo stoji obeležje Emiliju Comiciju, od koder je lep razgled na nasprotna pobočja doline, kjer lahko v stenah opazujemo številne plezalce.

FOTO: OTON NAGLOST

DAN, KO JE PADLA MEJA

Pred več kot tremi desetletji, ko je med Italijo in Slovenijo oziroma nekdanjo Jugoslavijo še potekala meja, so obmejni lokalni upravitelji pripravili prireditev in pohod Odprta meja. Takrat je v dolini Glinščice za en dan padla jugoslovansko-italijanska meja. Na ta praznični dan so lahko udeleženci pri Botaču nemoteno prečkali mejo, ki jo še danes označujeta nekdanja stražarnica in zapornica, ob njej pa so takrat stali jugoslovanski vojaki. Pohodniki s slovenske strani so se tako nemoteno pridružili italijanskim iz Boljunca ter skupaj prehodili Pot prijateljstva, ki povezuje zgornji del Boljunca z Botačem in se nadaljuje do Beke v občini Hrpelje-Kozina. Pohod se je končal s prireditvijo, ki je bila izmenično v Beki ali v Botaču. Pohod in prireditev sta potekala še v času samostojne Slovenije vse do odprave schengenske meje. Pot je bila pred leti obnovljena, letos pa bodo člani SPD Trst pripravili tudi prireditev.

Comicijev turn, spodaj vasica Botač FOTO: OTON NAGLOST

avtocesti do Kozine in nato čez nekdanji mejni prehod Krvavi Potok. Parkiramo lahko na razgledni terasi na koncu vasi ali pa nekoliko nižje ob zgornjem razgledišču. Prve označene poti se začnejo že v vasi, z obeh razgledišč pa smo deležni tudi razgleda nad vso dolino, od zaselka Botač in slapu Supet na levi strani pa do Boljunca in Tržaškega zaliva na desni. Nekaj sto metrov naprej se lahko ustavimo pod prvimi stenami, od koder je le pet minut hoje do zavarovanih plezalnih poti Zimske rože, Nos in Bruno Biondi. Nobena ni ravno enostavna ...

Če se peljemo po cesti navzdol do vasi Boršt, bomo sredi vasi našli odcep do spodnjega razgledišča, imenovanega tudi Zabrežec ali starejše Na Čejbi. Parkirali bomo na koncu ozke ceste, od koder se najprej povzpne do ruševin Muhovega gradu, nato pa se sprehodimo do razgledišča. Od tod se lahko po delno neoznačeni poti, ki zahteva zanesljiv korak, spustimo skoraj do reke Glinščice ali pa se vrnemo na parkirišče in od tam do reke sestopimo po označeni poti. Seveda je to šele začetek našega izleta po dolini. Od reke vodijo številne poti navzgor do slapu Supet in Botača ali pa na nasprotno planoto Mali Kras z najvišjim vrhom Griža.

Izhodišče v dolini je v vasi Boljunec/Bagnoli della Rosandra, do katere se pripeljemo po cesti od vasi Jezero. Nekoliko naprej od glavnega trga v Boljuncu bomo našli Sprejemni center doline Glinščice, ki je odprt ob sobotah, nedeljah in praznikih. V njem si lahko ogledamo in spoznamo naravoslovne ter zgodovinske teme, vezane na naravni rezervat Glinščice, ter pridobimo brošure in informacije o okoliških poteh. V teh krajih sporazumevanje res ni problem in tu se bomo s slovensko besedo, ki jo srečujemo vsepovsod po Glinščici, res počutili kot v domačih krajih.

Da pa ne bi prehitro zapustili tega skoraj slovenskega bisera v zaledju Trsta, so običajno pred centrom postavljene tudi stojnice, na katerih okoliški kmetje prodajajo med ter izdelke iz medu, marmelade, olivno olje in podobne dobrote. Odlična je kakijeva marmelada!

Najbolj znana in tudi najbolj obiskana pot iz Boljunca vodi po dolini mimo koč Premuda do vasice Botač. Pot je lahko prehodna in se le zlagoma vzpenja, od nje pa se odcepijo še druge steze. Po njej se sprehaja tudi največ izletnikov, ki si želijo ogledati cerkvico sv. Marije na Pečeh, Comicijevo obeležje in vrh Griže. ●

EMILIO COMICI

Rojen v Trstu 21. februarja 1901, je bil Comici med vodilnimi predstavniki predvojne italijanske alpinistične generacije. Odlikovala ga je sijajna plezalna tehnika, s katero je, tudi zaradi gracilne postave, ustvaril nov slog plezanja v skali in ga izpopolnil do skrajnih možnosti. Svoje plezalsko znanje je pričel utrjevati in širiti ravno v Glinščici, kjer je leta 1929 ustanovil Državno šolo plezanja. Bil je prvi italijanski plezalec šeste stopnje, ki je odprl številne nove smeri v Zahodnih Julijcih in Dolomitih. Svetovno znan je postal leta 1931, ko je z Giulijem Benedettijem splezal zelo dolgo in izjemno težavno smer v severozahodni steni Civette; kar nekaj časa je smer veljala za najdaljšo "šestico" na svetu. V tistem času se je aktivno ukvarjal z gorskim vodništvom, pričel pa je tudi načrtovati svoj največji vzpon. Z bratoma Dimai je 13. avgusta 1933 prvi preplezal v tistem času najtežjo smer v severni steni Velike Cine, pet let kasneje pa jo je ponovil v solo vzponu. Njegovih je tudi nekaj prvenstvenih smeri v naših gorah, najbolj znana je SV raz Jalovca, ki jo je leta 1932 preplezal z Anno Escher, Ido Mally in Jožetom Lipovcem. Comici se je oktobra leta 1940 smrtno ponesrečil med plezanjem v plezalnem vrtcu Vallunga pri kraju Selva di Val Gardena, star komaj 39 let. Stara vrv, na kateri je varoval soplezalca, se je pretrgala in omahnil je 40 metrov v globino. Znan je bil tudi po svojem prijateljevanju s slovenskimi alpinisti. Tako je vzpodbujal Jožo Čopa, ki je ogledoval osrednji (danes Čopov) steber v Steni: "Oštja, Joža, ga moraš provare! Ma ga poškušaj, ga vidiš, al ga greš al ga ne greš!"

Splošne informacije

Dostop: Avtocesto Ljubljana–Koper zapustimo na izvozu za Kozino, nadaljujemo preko nekdanjega mejnega prehoda Krvavi Potok pri Kozini, nato skozi vas Pesek do ostrega odcepa levo in v naslednjem križišču naravnost v vas Jezero/San Lorenzo. Naprej navzdol še 2 kilometra do glavne ceste v Borštu/San Antonio in Bosco, po njej ostro levo do vasi Boljunec.

Vodnik: Dario Gasparo, E. Polli: Glinščica in njena slikovita krajina, Poti v rezervatu, Lint Editoriale Trieste, 2008.

Zemljevidi: Trst in okolica, Slovensko planinsko društvo Trst, 1 : 25.000; Primorje in Kras, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000; Slovenska Istra, PZS, 1 : 50.000; Carso Triestino, Tabacco 047, 1 : 25.000.

Dolina Glinščice ponuja številne lažje, pa tudi zahtevnejše poti. Opisana tura sodi med najlažje in je primerna tako za

tiste, ki so se slučajno znašli v tej prelepi dolini, kot sposobnejše, ki iščejo sprostitve v nekoliko drugačnih krajih.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška ali športna oprema.

Nadmorska višina: 275 m

Višina izhodišča: 65 m

Višinska razlika: 210 m

Izhodišče: Boljunec/Bagnoli della Rosandra, 71 m. Avtocesto Ljubljana–Koper zapustimo na izvozu za Kozino, nadaljujemo preko nekdanjega mejnega prehoda Krvavi Potok pri Kozini, nato skozi vas Pesek do ostrega odcepa levo in v naslednjem križišču naravnost v vas Jezero/San Lorenzo. Naprej navzdol še 2 kilometra do glavne ceste v Borštu/San Antonio in Bosco, po njej ostro levo do parkirišča na koncu vasi Boljunec. Tu je Sprejemni center doline Glinščice (odprt ob sobotah, nedeljah in praznikih; pozimi 9.00–13.00, poleti 9.00–12.00 in 14.30–17.30). Možno je parkirati tudi v centru Boljunca (parkirišče je skoraj vedno polno) ali na

parkirišču pri koči Premuda, ki je sicer rezervirano le za goste koč in sprejme okoli 15 avtomobilov.

Koči: Rifugio Mario Premuda, 82 m, telefon 0039 040 22 81 47, torek zaprto (WSG84: 45,3709, 13,5156); gostilna Botač, 185 m, telefon 0039 040 22 70 83, odprto četrtek–nedelja.

Časi: Boljunec–koča Premuda 10–15 min

Koča Premuda–Botač 1–1.30 ure
Botač–kolesarsko-sprehajalna pot 30 min

Kolesarsko-sprehajalna pot–Boljunec 1 ura

Skupaj 3–4 ure

Sezona: Vse leto.

Vodnik: Dario Gasparo, E. Polli: Glinščica in njena slikovita krajina, Poti v rezervatu, Lint Editoriale Trieste, 2008.

Zemljevidi: Trst in okolica, 1 : 25.000; Primorje in Kras, 1 : 50.000; Slovenska Istra, 1 : 50.000; Carso Triestino, 1 : 25.000.

Bivša železniška trasa Trst–Hrpelje je danes priljubljena kolesarsko-sprehajalna pot
FOTO: JOŽE DRAB

Okoli Glinščice

Najlepši pogledi na dolino Glinščice se ponujajo z razglednih točk, ki jih je povsod veliko. Tura okoli soteske Glinščice večino teh razgledišč povezuje v nekoliko daljšo in kondicijsko malo zahtevnejšo pot, vendar pravim ljubiteljem gorske narave ne bo ne predol-

ga ne pretežka. Po vsej verjetnosti si bomo vzeli še dodatno uro ali dve za uživanje v pogledih in fotografiranju. Ko pa bomo od vse lepote že utrujeni, se lahko zlekemo v travo ob poti in malo zadremljemo ...

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Pohodniška oprema, dobra gorniška obutev, pohodne palice.

Nadmorska višina: 442 m

Višina izhodišča: 370 m

Višinska razlika: približno 590 m

Izhodišče: Razgledišče pri Jezeru/Vedetta di San Lorenzo, 370 m. Avtocesto Ljubljana–Koper zapustimo na izvozu za Kozino, nadaljujemo preko nekdanjega mejnega prehoda Krvavi Potok pri Kozini, nato skozi vas Pesek do ostrega odcepa levo in v naslednjem križišču naravnost v vas Jezero/San Lorenzo. Parkiramo lahko na koncu vasi ali 200 metrov naprej po cesti navzdol na parkirišču pri Razgledišču pri Jezeru.

Koči: Rifugio Mario Premuda, 82 m, telefon 0039 040 22 81 47, torek zaprto (WSG84: 45,3709, 13,5156); gostilna Botač, 185 m, telefon 0039 040 22 70 83, odprto četrtek–nedelja.

Časi: Jezero–koča Premuda 45 min

Koča Premuda–Mejna jama 1 ura

Mejna jama–Botač 1.30 ure

Botač–Stena 1 ura

Stena–Jezero 1 ura

Skupaj 5–6 ur

Sezona: Vse leto, vendar je poleti tura zaradi vročine manj primerna.

Vodnik: Dario Gasparo, E. Polli: Glinščica in njena slikovita krajina, Poti v rezervatu, Lint Editoriale Trieste, 2008.

Zemljevidi: Trst in okolica, 1 : 25.000; Primorje in Kras, 1 : 50.000; Slovenska Istra, 1 : 50.000; Carso Triestino, 1 : 25.000.

Botač

FOTO: JOŽE DRAB

Opis: Od parkirišča se desno ob pobočju sprehodimo po ozkih asfaltiranih cestah skozi Boljunec do 800 m oddaljenega Gornjega Konca/Bagnoli Superiore, kjer stoji koč Premuda. Nadaljujemo po široki sprehajalni poti št. 1 ob starorimskem akvaduktu in reki Glinščici navzgor. Ko se pot rahlo povzpne in obide začetek grebena Počivence/Crinale, se desno odcepi pot št. 13, ki nas nekoliko strmeje pripelje do cerkvice Matere božje na Pečeh/Santa Marija in Siaris. Če imamo voljo in čas, se vzpnemo po strmi označeni poti še do odličnega razglednika nad cerkvijo in do spomenika tržaškemu alpinistu Emiliju Comiciju/Cippo Comici. Ta pot je nekoliko zahtevnejša in zahteva zanesljiv korak.

Od cerkve se spustimo po drugi poti, v smeri zgornjega dela doline, nazaj na sprehajalno pot. Po njej nadaljujemo mimo slapu Supet in preko mostička čez reko Glinščico dosežemo asfaltirano cesto. Po njej kratko desno v vas Botač/Bottazzo, ki jo sestavlja le še nekaj hiš, v eni od zadnjih pred slovensko mejo pa je znana gostilna.

Tu se lahko vrnemo po poti vzpona ali pa turo podaljšamo. Sledimo asfaltni cesti

iz Botača navzgor proti vasi Hrvati do Modugnovega bivaka/Bivacco di Mocca. Tu je tudi križišče ceste z makadamsko potjo, bivšo železniško traso Kozina-Trst, ki je danes priljubljena kolesarsko-sprehajalna pot. Po njej levo, skozi številne predore, dokler nad seboj ne zagledamo zgornjega razgledišča – Razgledišča pri Jezeru/Vedetta di San Lorenzo.

Tu cesto prečka ozka steza št. 15. Po njej levo navzdol do parkirišča pri spodnjem razgledišču – Razgledišču pri Zabrežcu/Vedetta di Mocca. S parkirišča je levo do razgledišča le kratek sprehod, zato ga ne smemo izpustiti. Lahko se vzpnemo še na grič nad razglediščem, kjer je nekoč stal Muhov grad/Castello di Mocca, 242 m, a ga danes skoraj ni več.

S parkirišča se spustimo po dobro označeni in nadelani poti navzdol do koč Premuda in nadaljujemo do izhodišča v Boljuncu.

Jože Drab

planinskiVESTNIK • APRIL 2011

Okoli Glinščice

Opis: Od zgornjega razgledišča levo po označeni poti št. 15 sestopimo preko ceste Hrvati–Botač in kolesarsko-sprehajalne poti do parkirišča pri spodnjem razgledišču. Tu lahko naredimo kratek ovinek do razgledišča, nato pa nadaljujemo sestop po lepo urejeni poti do dna doline. Preko reke Glinščice/Rosandra dosežemo koč Premuda. Levo od nje poiščemo oznako poti št. 1, ki najprej poteka med hišami, nato pa se na koncu naselja od glavne poti odcepi desno preko rimskega akvadukta. Pot vodi strmo navzgor proti jugu v borov gozd. Sledimo rdeče-belimi oznakam. Višje se pojavlja redek bukov gozd, borovci so vedno redkejši, pojavi se melišče. Pot se vije v okljukih rahlo proti desni. Po približno petdesetih minutah hoje pridemo do križišča, kjer se nam z desne priključi pot z belo-modro markacijo, ki pripelje od Sprejemnega centra v Boljuncu. Nadaljujemo navzgor pod stenami do Mejne jame/Grotta di Antiche Iscrizioni. Tu je meja med dolinama Glinščice in Doline/Valle. Kmalu smo na naslednjem križišču. Desno pripelje pot iz Maganjevca, levo pa kaže oznaka proti Botaču/

Bottazzo. Nato se svet položi. Nadaljujemo po travnikih in redkem gozdu po robu Malega Krasa po poti 25 (na italijanskem zemljevidu je še vedno oznaka nekdanje poti 46). Ko travnata pot zavije ostro desno v gozd, gremo naravnost naprej na rob doline Glinščice po poti 39a. S travnate čistine gre pot nato v borov gozd, kjer ponovno opazimo oznake, nato pa spet pridemo na čistino in kmalu zatem do križišča. Tu lahko naredimo kratek skok levo navzdol na razgledni skalni pomol. Vrnemo se na križišče in nadaljujemo levo po poti št. 38, ki preči severna pobočja Velikega vrha. Sledimo redkim rdeče-belimi oznakam mimo dveh velikih skalnih močitev. Čez čas se nam z leve priključi pot št. 39 in kmalu v rahlem sestopu dosežemo sedlo Sela/Sella di Monte Carso, kjer je spet križišče. Naša pot št. 46 vodi naravnost navzgor in je v začetku slabše vidna,

vendar dobro sledljiva. Na drugi strani grebena se zelo strmo spusti do mostu čez sotočje Grižnika/Torrent Grisa in Glinščice. Preko mostu dosežemo cesto, po kateri pridemo desno v Botač/Bottazzo. Smerne table nas še pred gostilno Botač usmerijo strmo levo navzgor. Po levi poti dosežemo kolesarsko-sprehajalno pot, kjer zavijemo desno skozi predor. Še pred naslednjim predorom je odcep v levo. Do sem pripelje tudi desna pot iz Botača.

Nadaljujemo navzgor na rob Stene. Desno je odcep v vas Draga/Sant' Elia, mi pa nadaljujemo levo po robu Stene. Naradimo še majhen ovinek in dosežemo najvišjo točko M. Stene, imenovano tudi Griža, 442 m. Nadaljujemo po robu čez Draški Kras, mimo jame Guido in Jame na Jezeru do cerkvice sv. Lorenca, nato pa se sprehodimo še čez vas Jezero do izhodišča ture.

Jože Drab

Ideja za Stezo prijateljstva (ponekod tudi Pot prijateljstva) je nastala še v času Jugoslavije. Za en dan v letu so sicer strogo varovano mejo odprli in ljudje z obeh strani so se lahko udeležili pohoda po dolini Glinščice med Beka in Boljuncem brez potnega lista. Prvi tak pohod je bil spomladi

leta 1981 in nato vsako leto. Po uvedbi Schengenskega sporazuma, ko so meje prosto odprte, je zanimanje za pohod nekoliko upadlo, zadnja leta pa se udeležba spet večja. Da nižje od Botača ne bi hodili dvakrat po isti poti, predlagamo vzpon čez prelaz Sela.

Stražarnica pri Botaču ne služi več svojemu namenu FOTO: JOŽE DRAB

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Pohodniška oprema, dobra gorniška obutev, pohodne palice.

Nadmorska višina: 416 m

Višina izhodišča: 225 m

Višinska razlika: približno 470 m

Izhodišče: Razgledišče pri Zabrežcu/Vedetta di Mocco, 225 m. Avtocesto Ljubljana–Koper zapustimo na izvozu za Kozino, nadaljujemo preko nekdanjega mejnega prehoda Krvavi Potok pri Kozini, nato skozi vas Pesek do ostrega odcepa levo in v naslednjem križišču naravnost v vas Jezero/San Lorenzo. Naprej še 1,6 kilometra po cesti navzdol mimo odcepa za vasi Botač/Bottazzo in Hrvati/Hervati ter preko kolesarsko-sprehajalne poti (bivše železniške proge) do asfaltiranega odcepa levo proti pokopališču. Ko asfaltirana cesta zavije desno, nadaljujemo naravnost na ozko makadamsko cesto do parkirišča pri Razgledišču pri Za-

brežcu. Prostora je za okoli 10 osebnih avtomobilov.

Koči: Rifugio Mario Premuda, 82 m, telefon 0039 040 22 81 47, torek zaprto (WSG84: 45,3709, 13,5156); gostilna Botač, 185 m, telefon 0039 040 22 70 83, odprto četrtek–nedelja.

Časi: Razgledišče pri Zabrežcu–koča Premuda 20 min

Koča Premuda–Sela 1–1.30 ure

Sela–Beka 1 ura

Beka–Botač 1 ura

Botač–Razgledišče pri Zabrežcu

1.30 ure

Skupaj 5–6 ur

Sezona: Vse leto, vendar je poleti tura zaradi vročine manj primerna.

Vodnik: Dario Gasparo, E. Polli: Glinščica in njena slikovita krajina, Poti v rezervatu, Lint Editoriale Trieste, 2008.

Zemljevidi: Trst in okolica, 1 : 25.000; Primorje in Kras, 1 : 50.000; Slovenska Istra, 1 : 50.000; Carso Triestino, 1 : 25.000.

Zavarovane plezalne poti v Glinščici

V Glinščici je veliko manjših plezalsko zanimivih sten. V zgornjem delu severnega dela doline so tržaški alpinisti in markacisti uredili tri zelo zahtevne poti in jih opremili z žičnimi vrvmi in klini. Uporabljali naj bi jih predvsem za potrebe gornških tečajev in urjenja za gibanje po tovrstnih poteh.

V levi, Čički steni sta zavarovani poti Zimske rože in Nos, ki potekata strmo navzgor. V desni, nekoliko nižji steni pa je pot Bruno Biondi, ki vodi prečno preko vse stene. Tukaj opisana tura obišče vse tri, seveda pa lahko izberete poljubno kombinacijo, saj je možnosti za "obvoze" veliko.

Gladke plošče v ferati Biondi FOTO: JOŽE DRAB

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot.

Oprema: Plezalni pas, čelada, samovarovalni komplet, dobra gorniška obutev.

Nadmorska višina: 395 m

Višina izhodišča: 320 m

Višinska razlika: 75 m

Izhodišče: Razgledišče pri Jezeru/Vedetta di San Lorenzo, 370 m, oziroma nižje parkirišče, 320 m. Avtocesto Ljubljana–Koper zapustimo na izvozu za Kozino, nadaljujemo preko nekdanjega mejnega prehoda Krvavi Potok pri Kozini, nato skozi vas Pesek do ostrega odcepa levo in v naslednjem križišču naravnost v vas Jezero/San Lorenzo. Naprej 600 metrov po cesti navzdol do manjšega parkirišča na levi (za 3 avtomobile). Če je zasedeno, pu-

stimo vozilo na parkirišču pri zgornjem Razgledišču pri Jezeru.

Koče: Na tem območju ni koč.

Časi: Parkirišče–vstop v pot Biondi 10 min

Pot Biondi (Via Ferrata Bruno Biondi)

1–1.30 ure

Pot Nos (Via Ferrata Naso) 15–30 min

Pot Zimske rože (Via Ferrata Rose

d' Inverno) 15–30 min

Klopi–parkirišče 3 min

Skupaj 3–4 ure

Sezona: Spomladi in jeseni, tudi pozimi, če ni premrzlo. Poleti zaradi vročine tura ni primerna.

Zemljevidi: Trst in okolica, 1 : 25.000; Primorje in Kras, 1 : 50.000; Slovenska Istra, 1 : 50.000; Carso Triestino, 1 : 25.000.

Opis: S parkirišča sestopimo po poti št. 15 do reke Glinščice in nadaljujemo po njenem levem ali desnem bregu do naslednjega mostu, nato pa le po levem bregu navzgor. Kaj kmalu se desno odcepi pot št. 39, naša pot pa preči potok Na opoki/Rio del Crinale. Takoj za potokom je naslednji odcep v desno po dolini potoka. Po tej poti št. 25 se vzpnemo navzgor pod stenami Počivence/Crinale vse do sedla Sela/Sella di Monte Carso, 368 m. Vmes lahko naredimo manjši ovinek levo do Comicijevega obeležja/Cippo Comici na vrhu Počivence, od koder je odličen razgled, in se nato po isti poti vrnemo na pot št. 25. Na sedlu Sela nas smerna tabla usmeri v Slovenijo proti vasi Beka. Gremo naravnost čez bivšo državno mejo. Po večinoma položni goli kraški planoti Polana hodimo, dokler pot ne zavije levo čez potok Grižnik/Torrent Grisa na drugo stran doline, kjer se rahlo vzpnemo v vas Beka. Tu je najvišja točka ture, do Botača/Bottazzo pa imamo na voljo dve poti, ki sta enako dolgi, obe lahki, a slabše markirani in vodita večinoma po gozdu. Na levo pot kaže lesen kačipot z rdečo konico in napisom "Dobrodošli v Krajinskem parku Beka–Glinščica z dolino Griže in ponornimi jamami". Pot gre spodaj mimo cerkve, kjer se asfalt konča, tam desno na kolovoz, na razcepu pa po levem kraku navzdol čez Trenko in mimo nekdanje maloobrne stražarnice v Botaču. Desna pot gre sprva v nasprotno smer, kjer je na vogalu hiše bela kvadratna tablica Poti (Steze) prijateljstva, nato zavije rahlo levo in nas najprej pripelje na Žerjalski vrh, 390 m, nato pa se strmo spusti v dolino

Glinščice in po njej naprej do Botača. Nadaljujemo po asfaltirani cesti, nato pa zavijemo levo na pot proti Gornjemu Koncu/Bagnoli Superiore čez mostič nad reko Glinščico. Po široki poti hodimo po levem bregu reke mimo slapu Supet. Vmes se lahko povzpne mo še do cerkvice Matere božje na

Pečeh/Santa Marija in Siaris. Še malo, pa pridemo do križišča poti, kjer smo pred nekaj urami zavili navzgor proti prelazu Sela in Sloveniji. Na izhodišče se vrnemo po lahki označeni poti št. 15 mimo koče Premuda. Če imamo še dovolj moči in malo raziskovalne žilice, si pot lahko skrajšamo: preko mostička

desno čez reko Glinščico preidemo na desni breg in v smeri od daleč vidnega spodnjega razgledišča poiščemo neoznačeno stezo. Ta nas povede točno do razgledišča preko zgornjega dela Muhine stene. Ta pot je nekoliko zahtevnejša!

Jože Drab

planinskiVESTNIK • APRIL 2011

Zavarovane plezalne poti v Glinščici

Opis: Nasproti parkirišča opazimo markacijo, ki označuje stezico. Po njej pridemo pod Čičko steno. Gremo desno, mimo železne lestve in klopce do križišča poti. Levo je pot Nos (Via Ferrata Naso), naravnost vodi pot med obema stenama na vrh doline, desno pa nas napis na kamnu "B. Biondi" usmeri do zavarovane poti Bruno Biondi (Via Ferrata Bruno Biondi). Kmalu dosežemo desni sklop sten, kjer je zahodni vstop na pot Bruno Biondi. Nadaljujemo ob vznožju stene po neoznačeni stezi desno in v petih minutah dosežemo vzhodni vstop. Tu se opremimo in pričnemo plezati prečno proti levi z vmesnimi kratkimi vzponi in spusti. Na poti imamo več možnih zasilnih izhodov navzdol pod steno ali navzgor na rob doline. Ko dosežemo zahodni vstop na pot, je za nami polovica ture. Vrnemo se po stezici do križišča poti in do Čičke stene, kjer je vstop v ferato Nos. Napis na

Zavarovane plezalne poti v Glinščici FOTO: JOŽE DRAB

skali "Naso" in št. 12 nas usmerita strmo navzgor. Posebej izpostavljen je srednji del sicer kratke poti, ki pa zahteva kar precej moči v rokah. Zgornji del je položnejši in po njem kmalu dosežemo vrh Čičke stene ter s tem rob doline Glinščice. Sestopimo nekaj metrov nazaj do prvih žičnih vrvi, ki nas povedejo v desno,

zahodno stran Čičke stene. Sestopimo po poti Zimske rože (Via Ferrata Rose d' Inverno), ki se konča s plezanjem po lestvi navzdol. Če smo utrujeni od plezanja, lahko sestopimo tudi po normalni poti nekoliko bolj desno. Spet smo pri klopcah in mizi pod Čičko steno, od koder imamo do izhodišča le še kratek sestop.

Če smo parkirali pri Jezeru, je bolje, da se povzpne mo navzgor mimo obeh sten na rob doline in tam po travnati stezi desno dosežemo parkirišče.

Jože Drab

Galetovec je neverjetno daljnovidni razglednik na vzhodnem robu Pokljuke, ki mu je celo pesnik Valentin Vodnik posvetil nekaj navdušenih verzov. Ob pogledih, ki zaplavajo po Gorenjski in neprekinjenem nizu gora od Kepe vse do Kalškega Grebena ter smučišč Krvavca, se boste z Vodnikom gotovo strinjali.

Za Galetovec bi lahko rekli, da ima dvoličen značaj, saj v poključskem

reliefu predstavlja komaj zaznavno vzpetino in šele pogled iz doline pokaže, da gre za pravi hrib, ki ga od vznožja loči osupljivo navpična severozahodna stena. Večini je poznan le kratek, 45-minutni dostop s ceste med Gorjušami in Mrzlim studencem, zato bomo predstavili krožno pot iz doline. Vzpon bomo začeli na enem, sestopili pa na drugem koncu razpotegnjene vasi Bohinjske Bele.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Vzpon je na ključnih mestih dobro označen, sestop pa je skopo markiran, vendar je pot uhojena. S planine Za jamo v dolino pripelje tudi gozdna cesta. Pozor na vrhu, ki je na SZ stran prepaden!

Oprema: Običajna planinska oprema, pozimi cepin in dereze.

Nadmorska višina: 1265 m

Višina izhodišča: 470 m

Višinska razlika: 795 m

Izhodišče: Bohinjska Bela. S ceste Bled–Bohinj po nekaj kilometrih zavijemo desno v Bohinjsko Belo in kmalu za cerkvijo poiščemo parkirišče ob kulturnem domu nasproti gostišča Rot. (WGS84: 46,350253, 14,067231)

Koče: Na poti ni nobene koče.

Časi: Bohinjska Bela–Slamniki–vrh 2.15 ure

Vrh–planina Za jamo–Bohinjska Bela 1.45–2 uri

Skupaj 4–4.30 ure

Sezona: Tura je izvedljiva v vseh letnih časih, brez težav tudi pozimi.

Vodniki: Tine Mihelič: Julijske Alpe, Bohinjske gore, Sidarta, 2001; Tine Mihelič: Julijske Alpe, PZS, 2009; Jelena Justin: Pozdravljene gore, Gorenjski glas, 2008.

Zemljevida: Karavanke, osrednji del, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000.

Razgledna terasa na vrhu Galetovca FOTO: JANJA LIPUŽIČ

Blejski Vintgar čez Hom, 834 m, iz Spodnjih Gorij

Soteska Vintgar je priljubljen izletniški cilj v bližini Bleda, ki so jo odkrili razmeroma pozno (1891), a je kmalu zatem dočakala prve obiskovalce. Njene čare – poskočne brzice, ostro izdolbena korita, spogledljive tolmane in 16-metrski slap Šum, naš največji rečni slap – je skozi tisočletja ustvarila reka Radovna, ki se je bila prisiljena odreči svoji prvotni poti v dolino in si prostor izboriti med gričema

Boršt in Hom. Do obeh vstopnih točk, kjer moramo plačati vstopnino, se pripeljemo iz smeri Gorij ali Blejske Dobreve. Sprehodu v osvežujočem okolju Vintgarja bomo dodali nenaporen, a orientacijsko malce zagonetnejši vzpon na bližnji Hom, kjer si bomo oddahnili od množic, in ga zaokrožili s postankom na razgledni točki pri cerkvi sv. Katarine nad Zasipom.

Zahtevnost: Nezahtevna označena in neoznačena pot. Vzpon na Hom in sestop do Sv. Katarine sta neoznačena (na zemljevidih je napačno vrisana rdeča črta), vendar uhojena, ostali del poti je markiran. Pot v soteski je zavarovana, a pogosto spolzka, zato previdno.

Oprema: Običajna pohodniška oprema, primerna letnemu času, z ustreznimi obutvijo.

Nadmorska višina: 834 m

Višina izhodišča: 535 m

Višinska razlika: 300 m

Izhodišče: S ceste Bled–Pokljuka v Spodnjih Gorjah zavijemo desno v smeri Vintgarja in se peljemo do vstopa v sotesko, kjer je parkirišče. (WGS84: 46,390320, 14,083952) Drug vstop je pri slapu. Do tja se pripeljemo iz Blejske Dobreve, najhitreje tako, da gorenjsko avtocesto zapustimo pri

izvozu Lipce. (WGS84: 46,402991, 14,099025)

Koče: Na vstopnih točkah in pri cerkvi sv. Katarine so okrepčevalnice. Drugih koč ni.

Časi: Parkirišče–Hom 45 min

Hom–Sv. Katarina 30 min

Sv. Katarina–vstop v Vintgar 15 min

Pot po soteski–izhodišče 30 min

Skupaj 2–2.30 ure

Sezona: Izlet lahko naredimo v kopni sezoni, ko je soteska odprta (april–november). Na Hom pa pridemo brez težav tudi pozimi.

Vodnika: Željko Kozinc: Lep dan kliče 2, Modrijan, 2001; Ingrid Pilz: Čudoviti svet Julijskih Alp, Mladinska knjiga, 1993.

Zemljevida: Karavanke, osrednji del, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000.

Zavarovana pot v Vintgarju FOTO: JANJA LIPUŽIČ

Opis: Smerni tabli sledimo v ozko ulico, za hišami pa stopimo na široko gozdno pot. Pod nami je tunel železniške proge. Prečkamo asfaltno cesto, ki pelje proti zaselku Brezje, nato pa kratek čas hodimo po makadamski cesti nad potokom Suha. Za zadnjimi naseljenimi hišami zavijemo levo na udobno stezo. Višje v gozdu po cesti levo do gorske kmetije, nato desno v breg. Blizu je odcep za Rčitno. Skozi gozd se vzpenjamo v dolgih okljukih, mestoma se izogibamo podrtemu drevju. Vmes naletimo na dva obnovljena stanova. Na plano stopimo pri partizanskem spomeniku pod Turnom, nato gremo po cesti do odcepa proti Belski planini, kjer zavijemo levo okoli velike vrtače in nadaljujemo po kolovozu v blagem vzponu. Preden skozi gozdiček dosežemo vrh, se še rahlo spustimo.

Sestop: Sestopimo proti jugu v smeri planine Za jamo. Kratko navzgor, nato pa po golem pobočju sestopamo in pridemo po kolovozu do dveh hiš. Tik za njima levo do roba gozda (markacija) in položno naprej. Na planini Za jamo nam drogovi električne napeljave kažejo smer, nato zavijemo pri sme-

rokazu. Na začetku gozda se pot obrne v levo proti dolini, večkrat prečka cesto, markacije pa so čedalje redkejš. Če jih spregledamo, lahko hodimo po lepi gozdni cesti, kar pa traja nekoliko

dlje. Obe možnosti pripeljeta v bližino železniške postaje. Od tam sta do izhodišča še 2 km asfaltna ceste.

Janja Lipužič

planinskiVESTNIK • APRIL 2011

Blejski Vintgar čez Hom, 834 m, iz Spodnjih Gorij

Opis: S parkirišča se po cesti vrnemo dva ovinka višje in pri smerokazu "Katarina" zavijemo levo na travnik. Mimo hiš gremo ob ogradi navzgor do uravnave pod poseko, nato levo na kolovoz in kratek čas zložno v smeri soteske. Naša pot se v strmem desnem ovinku obrne (naravnost teče pot prek podrlih debel visoko in mestoma izpostavljeno nad sotesko) in vijuga po južnih pobočjih do manjše grape. Nadaljujemo naravnost skozi gozd. V kratkem vzponu proti desni dosežemo vrh Homa s križem in vpisno knjigo in žigom.

Sestop: Za nekaj korakov se preko vrha spustimo do sedelca, kjer pot zavije levo. Zatem zavijemo desno do kolovoza, kjer zopet zavijemo desno, potem proti vzhodu skozi zmeraj redkejši gozd do velike jase z lovsko opazovalnico. Na gozdni cesti zavijemo desno ter po njej do gostišča in cerkvice Sv. Katarine. Proti Vintgarju nas usmeri velika tabla. Spustimo se pod vstopno hiško in si ogledamo slap, nato pa se skozi sotesko – tu poti pač ne moremo zgrešiti – vrnemo na izhodišče.

Janja Lipužič

Črni vrh je najvišja točka Zidane skale oziroma roba poraščenega amfiteatra na vzhodu Jelovice, ki obkroža Krope z večstoletno kovaško tradicijo. Vse poti iz kota ozke doline na sončne obronke Jelovice so bolj ali manj strme, tudi naša na Vodiško planino ne bo izjema. Po njej so v davnih časih na primorsko stran, predvsem v Trst in Benetke, na oslih tovorili znamenite kroparske že-

blje, danes pa je med planinci tako priljubljena, da jo mnogi prehodijo več kot stokrat letno. Časovnico opisane krožne ture boste gotovo krepko presegli; k postankom vas bodo zapeljale lepote narave, številna spominska obeležja NOB, gostoljubje Partizanskega doma na Vodiški planini, širni razgledi z roba planote in seveda slikovita cerkvena sv. Primoža in Felicijana na Jamniku.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Markacije so zanesljive in novejšje, pot na zemljevidih ni povsod vrisana. Na strmi poti iz Kroke proti Vodicam je potrebno nekaj previdnosti v delu nad potokom (blato, skale, listje). Rob Zidane skale je prepaden!

Oprema: Običajna planinska oprema, primerna letnemu času. Priporočljive so dobra obutev in palice, pozimi dereze in cepin.

Nadmorska višina: 1307 m

Višina izhodišča: 531 m

Višinska razlika: 776 m

Izhodišče: Krope. Do sem pridemo iz treh smeri; iz Radovljice skozi Kamno Gorico, iz Kranja skozi Podbrezje in Podnart ali iz Železnikov mimo Dra-

žgoš. Parkiramo na osrednjem trgu. (WGS84: 46,290412, 14,207261)

Koča: Partizanski dom na Vodiški planini, 1108 m, telefon 04 531 52 93, odprt vse leto.

Časi: Krope–Vodiška planina (Vodice)–razgledna točka 1.45 ure
Vodiška planina (Vodice)–Črni vrh–Jamnik 1.45 ure
Jamnik–Kropa 45 min
Skupaj 4.30–5 ur

Sezona: Tura je izvedljiva v vseh letnih časih, pozimi z ustrezno opremo.

Vodnik: Jelena Justin: Pozdravljene gore, Gorenjski glas, 2008.

Zemljevida: Karavanke, osrednji del, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000.

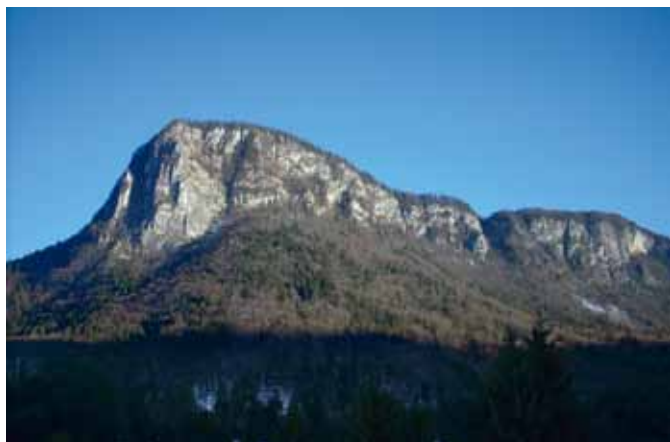
Vodiška planina pozimi FOTO: MAJA KRAMBERGER

Babji zob, 1128 m, iz Ribnega

Čisto na zahodnem robu Jelovice kipi ostra skalna čer Babjega zoba, vidna daleč po Gorenjski. O izvoru imena kroži več legend; ali je verjetnejša tista o stari babi ali ona o hudem zmaju, lahko razpredamo med vzponom na prijazen gozdnat vrh, skrit za nedostopnim obeliskom. Pod njim je vhod v atraktivno, tristo metrov dolgo jamo s polžasto zavitimi kapniki in kalcitnimi kristali. Z vodniki jamarškega društva si jo lahko ogledamo v poletnem času. Na robu prepadnega

pomola smo priča čudovitemu razgledu; globoko pod nogami tečeta Sava Bohinjka in cesta, v daljavi vidimo venec Spodnjih Bohinjskih gora, pred seboj Pokljuko in pretežni del poti na Galetovec, izza nje Triglav in Rjavino. Najkrajša pot na Babji zob vodi iz vasi Kupljenik, do kamor se lahko pripekljemo, mi pa bomo spoznali še delček Jelovice okoli Taleža nad Ribnim, ki je priljubljena izletniška točka. Obisk Taleža je lahko tudi prav imeniten samostojen izlet.

Zahtevnost: Nezahtevna označena in neoznačena pot, na kateri je potrebno nekaj smisla za orientacijo. Opisani sestop z Babjega zoba do Kupljenika ni označen, vendar mu sledimo brez težav. Vrh Babjega zoba je prepaden. Nekaj odsekov poti teče nad zelo strmimi pobočji, kjer sta mokro listje in pomrznjen sneg nevarni podlagi za zdrsl!

Oprema: Običajna planinska oprema, primerna letnemu času, pozimi obvezne dereze in cepin. Opozarjamo še na zaščito proti klopm, ki jih je kar precej.

Sezona: Vsi letni časi.

Višina: 1128 m

Višina izhodišča: 425 m

Višinska razlika: pribl. 870 m

Izhodišče: Ribno pri Bledu. Parkiramo pri hotelu ali zapeljemo skozi vas do

Ribenskega mosta (upoštevajmo, da je zemljišče ob njem zasebno). (WGS84: 46,345178, 14,122864)

Koča: Lovska koča na Taležu, 725 m, telefon 041 265 476, odprta od 15. aprila do 1. novembra, sicer ob vikendih.

Časi: Ribno–Talež 1 ura
Talež–Kupljenik 50 min
Kupljenik–Babji zob 1.45 ure
Babji zob–Selski most 1.30 ure
Selski most–Ribno 30 min
Skupaj 5.30–6 ur

Vodniki: Željko Kozinc: Lep dan kliče 2, Modrijan, 2001; Irena Cerar: Pravljične poti Slovenije, Sidarta, 2004. Jelena Justin: Pozdravljene gore. Gorenjski glas, 2008.

Zemljevida: Karavanke, osrednji del, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000.

Babji zob v zahajajočem soncu FOTO: JANJA LIPUŽIČ

Opis: Z glavne ceste proti Dražgošam zavijemo v prvo ulico desno in za cerkvijo sv. Lenarta na razcepu proti Vodiciam izberemo levi kolovoz. Ta je najprej varljivo položen, a se kmalu zoži in krene strmo v breg. Pot je na dveh mestih zavarovana z jeklenico. Z leve se priključi pot od izvira Kroparice, strmina vmes malo popusti. Hoja je vseeno prijetna, saj je ves čas razgledna in poteka skozi lep bukov gozd. Nedaleč od lovske in planinske kočice na Vodicih je žal že precej zaraščena razgledna točka s stolpom in opuščnim oddajnikom (10 min). Vrnemo se do kočice in za njo na levi poiščemo kolovoz proti Jamniku. Pri kašpotu zavijemo levo na razgledno pot, ki se ves čas vzpenja ob robu planote. Najvišjo točko dosežemo tik pod Črnim vrhom.

Sestop: Ob robu Zidane skale sestopimo do terase, 1250 m, s čudovitimi pogledi po Gorenjski, Karavankah in Kamniško-Savinjskih Alpah. Nižje se pot položi in razširi v kolovoz, ki se počasi obrača proti vzhodu. Sledimo mu na gozdno cesto, kjer moramo biti pozorni na tablo "Tehnika, Meta, Vodic" na naši desni strani. Tu zavijemo

ostro levo proti cerkvi Sv. Primoža, ki smo jo videli spodaj. Na asfaltno cesto stopimo ob krajevni tabli Jamnik. Pod cesto je kolovoz, ki pelje proti razglednemu travnatemu pomolu na koncu vasi (možen je tudi sestop direktno v vas). Vrnemo se na cesto proti Kropi in za prvim izrazitim levim ovinkom najdemo označeno bližnjico v dolino.

Široko sprehajalno pot zapustimo na križpotju in se mimo cerkve Matere Božje spustimo do izhodišča.

Janja Lipužič

planinskiVESTNIK • APRIL 2011

Babji zob, 1128 m, iz Ribnega

Opis: Od hotela gremo navzdol do Save, čez most desno in levo v gozd. Pot teče večinoma ob potoku, nato desno do spomenika in za njim spet desno do razgledne lovske kočice. Nadaljujemo naravnost po kolovozu (oznaka "Bled") mimo lesene hiše do krmišča, nato levo strmo v breg. Od oznake "Talež, BM" (Brajnikov memorial) zavijemo desno. Hodimo precej položno prek južnih pobočij Tolstega vrha, možen je tudi prehod preko vrha do lesene hiše. Na drugi strani travnika se pridružimo označeni poti. Kmalu smo na razpotju s spomenikom, izberemo desni kolovoz, ki se spušča proti Kupljeniku. Del poti nam pomaga tudi jeklenica. V vas stopimo pri zadnji kmetiji na vzhodnem koncu in gremo do cerkve. Za njo čez travnik in na kolovoz. Po njem zložno navzgor mimo odcepa za jamo jase s hiško. Tam desno v zaraščen gozd. Strmina popusti, ko stopimo desno na širšo pot. Razgledi se nam odpirajo, mimo zanimivih skal pridemo na planino Prihod z lovsko opazovalnico. Nadaljujemo desno (previdno!) na vrh z vpisno skrinjico.

Sestop: Po isti poti sestopimo do ovinka pod planino, kjer zapustimo markirano pot, ki se nadaljuje v levo, mi pa gremo naravnost po dobrem kolovozu. Nad poseko stopimo na gozdno cesto, ki pripelje do znane kmetije Pr' Lenčk. Po asfaltni cesti zavijemo desno proti vasi Selo in za ovinkom še enkrat desno čez travnik. Pod pobočji

Homa mimo kapelice po kolovozu sestopimo do mosta. V Ribno se vrnemo tik ob levem bregu ali po nekaj daljši, a slikovitejši poti nad desnim bregom Save.

Janja Lipužič

planinskiVESTNIK • APRIL 2011

Znami na pot

Na obronkih gorenjskih planot

Okolica Bleda

✍ Janja Lipužič

Bled s svojo gorsko kuliso FOTO: ISKRA JOVANOVIČ

"Dežela Kranjska nima lepš'ga kraja, kot je z okol'co ta podoba raja," je unikatno podobo Bleda s plavajočo cerkvico in brezčasnim gradom na skalni pečini, okvirjeno s prostranimi gozdovi okoliških planot ter mogočnimi Karavankami v ozadju, opisal France Prešeren v Krstu pri Savici. Bled premore vse, kar imajo veliki: neprekosljivo fotogeničnost, vile z aristokratskim pedigrejem, golf za novodobno gospodo, poligone za adrenalinske odvisnike, blagodejno klimo, legendo o staroslovanskem svetišču, gurmansko poslastico in ne nazadnje ime, ob katerem si tujci ne polomijo jezika.

Večino od nas seveda bolj kakor oblegano letovišče zanimajo možnosti za aktivno preživljanje prostega časa v njegovi okolici, ki jih resnično ne manjka. Planinske poti na obrobju Blejske kotline, ki jo od se-

verozahoda proti jugovzhodu zapirajo tri velike alpske planote Jelovica, Mežakla in Pokljuka, v vseh letnih časih brez večjega napora pripeljejo do presenetljivo mirnih koticov, razglednih teras, sončnih klopic,

skritih sredi globokega zelenja. Ko muhasto vreme zapre duri v osrčje Zlatorogovega kraljestva ali zmanjka volje za drznejše podvige. Ko iščete idejo za kratek pobeg iz mestnega vrveža ali izlet z otroki, ki se med hojo kratkočasijo s pripovedkami

Nedaleč od Gorij, takoj na začetku kraja Poljšica, je še ena naravna zanimivost, plitka jama z nenavadnim imenom Poglejska cerkev. Od krajevne table do votline je le nekaj minut hoda. Arheološke najdbe potrjujejo, da se je človek na svojih lovskih pohodih v njej zadrževal že pred davnimi 10.000 leti.

*Sv. Katarina pod Homom
s Stolom in Begunjščico*
FOTO: JANJA LIPUŽIČ

o nastanku čudes narave in mimogrede odkrijejo kakšno novo. Za zimske dni, v katerih noč priganja dan. Če vam bo za izlet v naravo kdaj zmanjkalo motivacije ali energije, si lahko pomagata s kvadrom sladke kreme s hrustljivo strešico.

ZELENA VRATA V VISOKOGORJE

Pokljuka je po zaslugi svoje geografske umestitve na rob Triglavskega pogorja, enostavnega dostopa in razgibanega reliefa verjetno najbolj "športna" planota pri nas. Je med bralci kdo, ki je še ni "odkljukal"? Malo verjetno. A Pokljuka je mnogo več kot centralno izhodišče že skoraj obveznega vzpona na Triglav, meka smučarskega teka in legendarni gobarski revir. Kljub vdoru množic obiskovalcev ji je uspelo ohraniti nekaj edinstvenih otoč-

kov prvinskosti, kamor se lahko zatečemo in po potrebi izgubimo, da se v sebi zopet najdemo.

Ena največjih vrednot Pokljuke so njeni zimzeleni gozdovi. 6300 hektarjev strumno postrojenih smrek predstavlja kar 97 odstotkov vseh drevesnih vrst, saj so nekdanj prevladujoče bukve pred stoletji ogarji skoraj izkoreninili. Poraščena planota se od jugovzhoda proti severozahodu zlagoma dviguje v gorsko verigo lahko dostopnih dvatisočakov, najvzhodnejše visokogorje Julijskih Alp, na drugo stran odsekano prepada v dolino Krme. Debela peč, Brda, Viševnik, Veliki Draški vrh in Tosc so zaradi razmeroma kratkega pristopa ter razgleda na Triglav, ki se širi dobesedno z vsakim korakom pridobljene višine, med najbolj priljubljenimi gorami naših Julijcev.

V ZAKLADNICI PLANIN IN RAZGLEDNIKOV

Oba kraka poključke ceste, ki nanjo pripeljeta iz Gorij in Jereke, sta seveda dobrodošla, kadar želite skrajšati pot do oddaljenega cilja nekje v visokogorju, sicer pa ju lahko mirno prezrete in v poključke gozdove vstopite že v dolini. Izhodišča teh nezahtevnih pohodov lahko poljubno premikate sem in tja po zemljevidu, nekaj napotkov daje Miheličev vodnik Bohinjske gore. In kam vse se lahko povabite?

Na Pokljuki se nahaja nekaj močnih, menda tudi zdravilnih zemeljskih energijskih točk; ena takih je na planini Praprotnica, brez dvoma pa vas bo z veliko življenjske energije napolnilo že pohajkovanje po nekdanjih planšarijah, kot

Pokljuko in Jelovico zaznamuje apnenčasto kraško površje, ki je ustvarilo številne vrtače, doline in brezna; na Pokljuki je največja Medvedova konta s pravo podzemno dvorano, na Jelovici pa je najgloblje Brezno pri Leški planini, ki meri 543 metrov v globino in ima kar 5 kilometrov rovov. Na obeh planotah najdemo tako imenovana visoka barja, nastala s pooglenitvijo šotnih mahov, ki zaradi pomanjkanja kisika niso razpadli v humus. Pridevnik visoko ne govori o nadmorski višini, ampak pomeni, da je barje dvignjeno nad okolico kakor narobe obrnjena skleda. Njegovo rastlinje hranila črpa zgolj iz padavinske vode. Veliko Blejsko barje, Šijec in Goreljek, okoli katerega teče tudi učna pot, ter Blato in Ledina na Jelovici so izjemno dragocena naravna dediščina, vključena v zaščiteno območje Natura 2000.

*Urejena kmečka hiša
v Kupljeniku*
FOTO: JANJA LIPUŽIČ

Kropa je bila od 14. pa vse do sredine 19. stoletja središče železarnstva. Sodi med najpomembnejše slovenske zgodovinske kraje in je zaščiten kot kulturni spomenik. Okoli glavnega trga, imenovanega Plac, stojijo tradicionalne fužinarske stavbe in kovaški muzej, višje ob potoku pa nekaj še ohranjenih tehniških objektov, kot sta vigenjc Vice, kjer prikazujejo postopek ročnega kovanja žebeljev, in Slovenska peč, najstarejša talilnica železa. Pri ogledu posameznih zanimivosti vam bodo v pomoč informativne table in lična brošura Muzejev radovljiske občine.

*Bohinjska
Bela in Bled z
Galetovc*
FOTO: JANJA
LIPUŽIČ

so Zajamniki, Konjščica, Klek, Javornik in Uskovnica.

Z nekaterih razmeroma nizkih in na videz povsem nevpadljivih vrhov, Vodnikovega razglednika, 1017 m, Javorovega vrha, 1482 m, in Galetovca, 1265 m, se odpirajo razkošni pogledi na bližnjo in daljno okolico. Ker je prispevek omejen na bližnje zaledje Bleda, se bomo skupaj razgledali le z "balkona" na vrhu Galetovca. Sava Bohinjka in cesta Bled–Bohinj ga ločujeta od skalne škrbine Babjega zoba, 1128 m, najzahodnejšega roba Jelovice. Navpične stene, s katerimi oba vrhova prepadata v Blejsko kotlino, bomo planinci obšli po robu planot, športne plezalce pa bodo verjetno bolj zamikale zahtevne smeri plezališč Kupljenika in Bohinjske Bele. V bližini, s pobočij Slamnikov priteče potok Suha, ki je kljub imenu začuda prav moker, in prek stene Iglice zdrsrne s štiriindvajsetmetrskim slapom.

SKRIVNOSTI SOTESKE POTOKA RIBŠČICA

Porozne kamnine vso padavinsko vodo s površja Pokljuke hitro posrkajo v skriv-

nostne podzemne labirinte in jo obelodanijo šele daleč v dolinah in soteskah, ki se zajedajo v njeno vznožje. Na bohinjski strani so najbolj znana korita Mostnice, na blejski pa Poključka soteska, ki se nahaja kak kilometer za zaselkom Krnica pri Zgornjih Gorjah. Po lepoti prav nič ne zaostaja, po tišini in romantiki pa celo prekaša bolj razvpiti Vintgar, vendar je mnogo manj obiskana. Velja za največjo fosilno sotesko v Sloveniji in je zavarovana kot naravni spomenik. Danes je skoraj suha, na silno moč voda, ki so 40 metrov globoko sotesko kiparile dolga tisočletja, spominja le še krotek potok Ribščica. Zaradi posledic ujme in morebitnih nevarnosti je bila kar dolgo zaprta. Triglavski narodni park jo je obnovil leta 2009; obiskala sem jo ravno dan pred ponovnim odprtjem in ni mi ušlo, da je dela nadziral sam direktor parka. Sprehod skozi sotesko je razmeroma kratek: označena pot nariše pentljo mimo Poključke luknje, velike votline s tremi okni, naravnega mostu, sten Velikega vrtca, širokih travnatih uravnjav z bogato floro in Galerij kraljeviča Andreja (Karadžor-

dževića), seveda pa se lahko namenite še naprej do Zatrnika ali v samo osrčje Pokljuke in si tako privoščite čisto konkretno celodnevno turo. Spokojnejšega okolja v tem koncu skoraj ne boste našli.

POZABLJENA BOGASTVA JELOVICE

Moja prva asociacija na **Jelovico** je legendarna risana reklama Mikija Mustra iz 70. let prejšnjega stoletja s sloganom "Ne bo vam uspelo, to je Jelovica!". In res, le malokateremu planincu jo uspe spoznati z označenimi potmi razmeroma skromno, a zato idealno za raziskovanja željne ljubitelje narave, tudi kolesarje, saj je planota prepredena z gozdnimi cestami in kolovozi. Toda pozor, po enajst tisoč hektarjih kraškega sveta, pod katerim se skriva več kot dvesto brezen, brez smisla ali pripomočka za navigacijo raje ne tavajte. Lahko se vam primeri, da bo vaš status "poznavalca" terena hitro degradiran v ponižnega uporabnika pametne naprave v rokah dveh angleških turistov ... Opisovanje podrobnosti te prigode bi me spravilo v preveliko zadrego, zato bom tule raje postavila piko.

Pašništvo je poleti ponekod še vedno živo, na primer na veliki Ribenski planini in Goški ravni med Taležem in Vodicami. Na Vodiško planino, 1108 m, kjer stoji vse leto oskrbovani Partizanski dom, bomo pripešali iz Kroke, sicer pa je do tam (ali kamor vam srce poželi) mogoče priti tudi na dvokolesni pogon; če je nuja, tudi z avtom. Naj vas medvedja pojava na obcestni tabli v Spodnji Lipnici ne odvrne od načrtovanega izleta; ker je "želja" po srečanju običajno vzajemna, so možnosti za soočenje bolj pičle. No, mene je pošteno vznemirilo že bližnje srečanje s petimi velikimi gobami dežnikaricami. Trofeji se seveda nisem hotela odpovedati, in ker v hribe običajno ne nosim košare, sem palice pospravila v nahrbtnik in sstopila z gobami v rokah. V mislih sem jim že segrela ponev, ko so pri zdrsu na vlažnem listju dobile pridevnik leteče in se – adijo, večerja! – skotalile na dno strme grape. Sum, da je moje marele na piko vzela legendarna coprnica, ki bojda pošilja uroke z Babjega zoba, je okrepilo nenavadno srečanje s staro ženico, ki naju je s prijateljico pred časom ogovorila v Kropi. Po uvodnih vprašanjih, kako in kam, ter radovednih pogledih v prtljažnik

avtomobila naju je pod brezoblačnim nebom prosila, če ji podariva – dežnik. Vi verjamete v naključja?

Jelovica ima bogato in pomembno zgodovino NOB; njen najvišji vrh nosi osvoboditeljsko ime Partizanski vrh, 1441 m, tudi Kotlič. Nahaja se na robu Dražgoške gore, kjer je januarja leta 1942 Cankarjev bataljon bojeval znamenito bitko. V njen spomin vsako zimo organizirajo pohod po stezah partizanske Jelovice, enega najboljših množičnih pohodov pri nas. Ob poteh po Jelovici najdemo številna spominska obeležja druge svetovne vojne in ostanke nekdanjih nahajališč železove rude, ki je botrovala razvoju krajev v dolini.

ČAROBNA LEDENIŠKA DOLINA POD MEŽAKLO

O Mežakli tokrat nekaj manj besed. Leta 2009 je o tej samotni planoti izšla posebna priloga naše revije s podrobnimi opisi vseh zanimivejših dostopov. Upam, da je dosegla svoj namen in na hrbet Mežakle privabila več planincev. Vsekakor si jih zasluži. Ne samo najvišji in neverjetno razgledni Jerebikovec, 1593 m, na skrajnem severozahodu ter Planski vrh, 1299 m, naravni skalni most, Poljanska baba in

planina Obronica v jugovzhodnem delu. Tudi Snežna jama, razgledna Škrbina nad Jesenicami, Kisovec, 1389 m, ter seveda neponovljivo lepa ledeniška dolina reke Radovne, ki se vije med Mežaklo in Pokljuko. Zgornji del doline je biser etnološke in stavbarske dediščine – tu stojijo ena najstarejših hiš v TNP-ju, muzejska Pocarjeva domačija, Psnakova žaga, mlin in mogočna Gogalova lipa. Na izlet se lahko z Bleda odpravite tudi s kolesom ter tako rekreacijo združite z ogledom kulturnih znamenitosti in značilnih grbinastih travnikov ob poti. Če ste pri volji, ga podaljšate še v dolino Krme, Poključsko sotesko ali Vintgar, skozi katerega Radovna zaključuje svojo pot proti Savi Dolinki.

Na Bledu je sedež Triglavskega narodnega parka in njegovo informacijsko središče. Po zaključenem planinskem izletu je vredno obiskati še katero od razstav, delavnic ali tržnico z domačimi pridelki s kmetij območja TNP, če pa utegnate, se zapeljite še do Radovljice in se po Linhartovem trgu, obdanem z imenitno obnovljenimi meščanskimi hišami iz 16. in 17. stoletja, sprehodite do čebelarkega muzeja in cerkve sv. Petra. ◻

Splošne informacije

Dostop: Do Bleda se pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo na označenem izvozu. Če smo namenjeni v kraje na severozahodnem obrobju okoli Gorij, se lahko prometni gneči izognemo tako, da se zapeljemo do izvoza Lipce in nadaljujemo mimo Blejske Dobrave. Pod vzhodni del Jelovice je mogoče priti iz Radovljice skozi Kamno Gorico, iz Kranja mimo Podbrezj in Podnarta ali iz Železnikov skozi Dražgoše.

Planinske koče: Partizanski dom na Vodiški planini, 1110 m, telefon 04 531 52 93, odprt vse leto; lovska koča na Taležu, 725 m, telefon 041 265 476, odprta v poletni sezoni in ob vikendih; koča na Goški ravni, 926 m, odprta poleti.

Vodniki: Željko Kozinc: Lep dan kliče 2. Modrijan, 2001.

Irena Cerar: Pravljične poti Slovenije. Sidarta, 2004.

Ingrid Pilz: Čudoviti svet Julijskih Alp. Mladinska knjiga, 1993.

Tine Mihelič: Julijske Alpe, Bohinjske gore. Sidarta, 2001.

Jelena Justin: Pozdravljene gore. Gorenjski glas, 2008.

Zemljevidi: Karavanke, osrednji del, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni in zahodni del, 1 : 50.000; Gorenjska, izletniška karta, 1 : 50.000.

SALOMON

Salomon nudi specializirane čevlje za pohodništvo oziroma planinarjenje. Izbirate lahko med čevlji s katerimi boste premagovali težje vzpone ali osvajali lažje sosedske griče. Za visokogorje je pomembna predvsem zaščita gležnjev zato so čevlji visoki in segajo čez gležnje. Pri nekoliko lažjih vzponih ali sprehodih pa so na razpolago tudi srednje visoki ali pa nizki pohodni čevlji.

Salomon COSMIC 4D GTX® (630 gramov)

COSMIC 4D GTX združuje lahkotnost tekaške obutve in stabilnost ter robustnost pohodnega čevlja. Rezultat omenjene kombinacije je izredno lahek pohodni čevelj z zelo širokim namenom uporabe. Čevelj je idealen za tiste, ki želijo zamenjati svoj stari, usnjen pohodni čevelj z novo, lahkotnejšo, bolj drzno in stabilnejšo različico le tega. Jedro čevlja je moderen pristop k doseganju varnosti in stabilnosti s pomočjo 4D šasije™ in podplata Contagrip™, ki je zelo lahek a ob enem nudi izvrsten oprijem in obstojnost.

POPOLNA DOVRŠENOST!

COSMIC 4D GTX®

NOVA GENERACIJA POHODNE OBUTVE! COSMIC 4D GTX S SAMO 620 GRAMI ZDRUŽUJE STABILNOST POHODNIH IN NIZKO TEŽO TREKING ČEVLJEV.

COMET 3D LADY GTX®

PRVI SREDNJE VISOK POHODNI ČEVELJ, KI ZDRUŽUJE IZJEMNO UDOBJE, MEHKOBO IN NIZKO TEŽO Z MAKSIMALNO ZAŠČITO!

Nenavadno srečanje

Rolando, nočni plezalec Karnijskih Alp

✍ Milan Meden

Terza Media, kjer je potekala zgodba. FOTO: MILAN MEDEN

Konec dopusta. Zadnji dnevi tega skromnega letnega dvotedenskega oddiha se neusmiljeno valijo name. Počasi se me loteva obup, neke vrste davilen občutek nemoči. Se bom moral čisto zares čez štiri dni jutraj zvleči s postelje dvajset minut do petih, se skotaliti do kuhinje, ihtavo zmetati vase par rezin kruha z margarino in medom ter se odpraviti na pol ure dolgo vožnjo do tiste smrdljive delavnice? In se bo to res ponavljalo vsak dan? Vsak materialni dan, ki nam ga je bog dal, do konca in kraja, do par svetlobnih let oddaljenega iluzornega pokoja oziroma do takrat, ko bo usoda zasadila svoje prste v življenje in se bo kaj spremenilo?

Samodejno se mi pred očmi pojavita dve sliki ena ob drugi: na levi notranjost mojega delovnega mesta, na desni neskončen apnenčast greben nekje v gorah nekega čudovitega

sončnega dne. Vizija, ki lebdi v mojih mislih in me nežno ter zapeljivo vabi v svoj objem. Tako blizu, a hkrati tako daleč. Kakšna razlika med tema dvema stvarnostma ...

GORE PREVLAĐAJO

Otožnost deloma mine, ko se spomnim, da s prijateljema načrtujemo podaljšani konec tedna v gorah, dva dneva in pol izletniško-plezalnega uživanja. Najprej jo mahnemo v Karnijske Alpe na goro Terza Media, 2455 metrov visoko skalnato trdnjavo, ki jo varuje plezanje prve in druge težavnostne stopnje, za tem, za posledek, pa nas čaka še Schneebiger Nock, 3358 m, v dolini Valle Aurina (Ahrntal) v Visokih Turah. Sicer je bil prvotno mišljen sosednji, nekoliko zahtevnejši Hochgall, a je ta načrt odpadel. Čez noč je namreč snežilo in bela odeja se nikakor ni hotela stopiti.

Take zadeve so mi všeč. Nimam čezmernih izkušenj z visokimi hribi, višina

lahko uspešno testiralo trpežnost najtežjih terenskih vozil, se pripeljemo do izhodiščne točke, ki leži nasproti kočice Rifugio Volontari Alpini. Od tod se bomo povzpeli do bivaka Franco Marta (2045 m), kjer bomo prespali, naslednje jutro pa naskočili vrh.

Ko stopimo iz avta, nas presenetijo razposajeni kriki in vpitje izletnikov pred kočico, ki očitno zelo vestno in aktivno prakticirajo pravilo, da je treba spoštovati gorski mir. Italijani so, pravo naključje! Mar se tudi oni nameravajo spopasti z drznimi okoliškimi stenami? No ja, na prvi pogled se ne zdijo divji hribolazci. Prej dajo misliti na dorasle pubertetnike, ki tekmujejo, kdo bo glasnejši in kdo se bo lahko prvi pobahal, da je v živo videl ženski spolni organ. A dobro vemo, da videz vara. Kaj vse se lahko skriva pod temi mozoljastimi obrazi ...

Nihče od nas treh nima pretirano rad hrupa, sploh če se ta pojavi v naravi in je človeškega izvora, a steza vodi mimo kočice in ne moremo se izogniti bližnjemu srečanju z razigranimi mladci. Veselo in radovedno nas pozdravijo, medtem ko se eden od njih s sekiro loteva hloda, ki bo najbrž služil za pripravo večerje, in mu drugi skrbno dajejo napotke, kako zadevo izpeljati na najboljši način.

Pot do bivaka se na začetku zmerno in sproščujoče vzpenja skozi prijeten gozd, kjer v votlih hlodih posedajo hudomušni škratje in si pripovedujejo, kakšne lumparije so ušpičili tistega dne. Najmlajši škrtat hihitaje pove, kako je na tabli z oznakami za bivač spremenil čas hoje, s tem da je številki dve dodal trideset. Mi smo bili gor v uri in pol.

DO BIVAKA

Matica nekoliko preseneti težavnost steze, saj je treba prav kmalu prijeti za skalo: "Sem mislil, da bo lažja, pa je že od tod sama plezarija ..."

Pot je na nekaj mestih dejansko nekoliko izpostavljena. Zadnji del poteka po strmih razdrapanem melišču, kjer ob sestopu veliko nestabilno kamenje in grušč predstavljata pravo veselje za sestopajočega: "O, ti muhasti, nepredvidljivi, zahrbtni grušč, spoštujem te, ker si del gore, vso pravico imaš, da poležavaš na teh pobočjih in mi otežuješ sestop, ko mi moj 'EMŠO' zasaja zobe v kolena, ne sovražim te, a vseeno te ne maram in upam, da čim prej spet stopim na trden, varen, mrzel kamen."

Na levi se prikaže bivač, samotna lese na pojavi na zelenem rušnatem pobočju. Na zahodu se pod njim odpira in razteza

obširna dolina Val Comelico, polkrožno pa ga obdaja skupina Terz, ki jo sestavljajo Terza Piccola, 2334 m, Terza Media, 2455 m, in Terza Grande, 2586 m.

Prepotena majčka se lepi na hrbet, na sebi začutim sapo večernega visokogorskega hladu in prav nestrpnost odprem zapahe dvojnih vrat bivaka. Notranjost je več kot čedna, pravo razkošje. Prostor je čist, dobro ohranjen stari štedilnik na drva pa kar vabi, da se vanj položi nekaj kurilne biomase ter se prisluhne živahnemu čebljanju prasketajočega ognja. Na koncu prevlada še boljše in veliko bolj romantična ideja: "Kaj, ko bi se predali skušnjavi prepovedanega dejanja in zakurili ogenjček kar na široki polički pred bivačom!?" Predlog je pri priči demokratično sprejet.

"Samo da bomo potem vse lepo počistili, nihče ne sme vedeti, da je tu gorel ogenj!"

Izkopljemo varno globoko luknjo, obdamo jo s kamenjem in nabereemo nekaj posušenega rušja okoli kočice.

"A si ti že kdaj prižigal ogenj?"

"Hm, sem, ja, zagotovo vem, da potrebujemo vžigalnik ali vžigalice ..."

Ne mine veliko časa, ko sedimo na klopi pred bivačom, polnimo želodce z raznimi dobrotami, ki jih premorejo naše potujoče shrambe (celo za par kozarcev rdečega vina je prostora), ogenj živo spremlja poslavljajoče se sončne žarke, ki se spravljajo spat tam daleč za Sekstenskimi Dolomiti. Severna stena Terze Grande, ki se navpično vzpenja na naši levi, mi ne da miru. Občudujem to živo sivo skalo, obliko z zadnjim svitom umirajočega dne, in se skušam postaviti v kožo plezalca, ki išče najprimernejši dostop. Zdi se mi, da je možnih prehodov kar precej, v svoji neizkušnosti si upam trditi, da te stene ni težko preplezati.

MORDA PA ŠE KDO PRIDE ...

Na zemljo pade noč, mi pa kar naprej veselo kramljamo in srečni smo, ker bomo očitno sami v bivaču.

"Morda pa kdo še pride ..."

"Ne, ne, danes ne bo nihče več prišel!"

Ogenj prijetno segreva ozračje v neposredni bližini.

Kar naenkrat se pripeti nekaj nenavadnega, povsem nepredvidenega. Predstavljajte si, da ste noro zaljubljeni v neko žensko. Noč in dan vzdihujete za njo, venomer sanjate, kako bi jo bilo lepo nekje srečati, v glavi si ustvarite cel film, kako se boste odzvali, kaj boste rekli, in počutite se povsem varne, ker se vse dogajanje odvija v vaši glavi, kjer lahko natančno vse nadzorujete

me daje, potrebujem dobro aklimatizacijo, da organizem deluje tako, kot je treba, sproščanje adrenalina me hkrati privlači in odbija. Po eni strani bi raje sedel doma na kavču in bral knjigo, po drugi pa občutim neizbežen izzivalni klic višin in divjega skalovja. Zato gledam na bližajočo seturo z mešanico nestrpnega veselja in blage zaskrbljenosti.

V petek popoldne se odpeljemo. Matic in Janez prineseta s sabo pleteno košaro dobrot, pokrito s prtičkom z belimi in modrimi kvadrati. To deluje tako "družinsko pikniško", da izustim nedolžen, neškodljiv nasmehek.

Po zmerno dolgi vožnji, katere neskončni zadnji del poteka po kolovozu, kjer bi se

in programirate. In potem, nekega dne, nenadoma, popolnoma nepričakovano, skoraj butnete vanjo, ko stopite iz pekarnice skozi roki, in vaše oči se utopijo v njeni nepopisni lepoti. Kako se počutite? Od samega presenečenja besede odletijo daleč stran, situacija vas je prehitela, reakcija je ostala daleč, daleč za vami in kar nekaj časa mine, preden ponovno zlezete v svoje telo. Podobno se je zgodilo tisti večer v varnem objemu obetajoče se samotne noči.

Kot prikazen se izza vrat bivaka pojavi človek, možicelj športne postave, daljših temnih las, star kakih 35 let.

"Oh! Buona sera!"

Dobro, nič pretirano čudnega. Zgodi se, da se planincu malo zavleče in doseže bivač v temi ali pa prespi na odprtem. Kar je na tem človeku pritegnilo pozornost, je bila njegova oprava. Kratke (zelo kratke) hlače, gol trup, lahki trekking čevlji, nobena dodatna oprema, le torbica, pripeta za pasom na hrbtnu, in bela majčka v roki.

Premagamo prve trenutke presenečenja: "Dober večer. A prespiš v bivaku?"

"Ne, jutri moram v službo, sedaj splezam še na Terzo Grande, potem pa v dolino!"

Tip to pove tako sproščeno in naravno, da ti zmanjka sape. Trdi, da je vzpon čez severno steno velike Terze le druge težavnostne stopnje. No, o tem bi lahko podvomili. Razloži nam, da so bivač gradili v njegovi vasi, Campolongo, ter ga s helikopterjem pripeljali in zasidrili na ta kraj. Hitro se mu začnemo opravičevati za ogenj, katerega zublji vedno živahneje švigajo v zrak, zagotovimo mu, da bomo, preden gremo spat, vse lepo počistili in pospravili.

"Ni problema, fantje, samo da ne zažgete bivaka!" se nasmehne.

"Kje si pa bil?"

"Na Terzi Medii ..."

"Kaj pa nahrbtnik? Pulover, vetrovka?"

"Ne potrebujem, imam to," pokaže majčko. "Sedaj spijem pol litra vode." Iz plastične kante v bivaku ... "Drugega ne potrebujem."

Malo potoži, da nima več toliko časa, da bi hodil redno v gore, zato si privoščiti take turice.

"A si strasten alpinist?" vprašamo.

"Niti ne ..."

Izvem, da ga zanimajo štiritisočaki, da jih je zaenkrat preplezal 25 in da bi jih rad obiskal 40. Povemo mu, da nameravamo iti na Hochgall (na katerem je seveda že bil) in malo poizvemo, kakšna je pot na srednjo Terzo.

*Terza Media s
sedla Digola
FOTO: MARJETA
ŠTRUKELJ*

"Lahka je, lahka, nič posebnega, čisto enostavna."

Še malo nam govori o svojih izkušnjah z visokimi hribi. Pokaže na svoje rumene mini hlače in nam razloži, da je ravno s temi šel na Gran Paradiso, za Mont Blanc pa niso bile primerne, ker je bilo premrzlo.

"Kdaj pa predvidevaš, da boš danes nazaj v dolini?"

"Tam nekje ob treh zjutraj."

"Ob kateri uri pa moraš v službo?"

"Ob osmih. Par ur bom spal, čisto dovolj." Gledamo ga, kot da je osmo čudo.

"Sedaj moram preveriti, ali čelna svetilka dela, ker brez nje bi znalo biti problematično," se pošali.

Lepo se pozdravimo, zaželim si vso srečo in že steče naprej. Takoj pogledamo v vpisno knjigo, kako mu je ime. Rolando. Tistega večera, tako kot tudi večkrat v naslednjih dveh dneh, je bil Rolando protagonista naših pogovorov. Občutki, vezani na to srečanje, so se začeli prelivati in mešati med sabo. Kakšen pa je ta človek? Neverjeten. Enkrat. Pravi *frajer*.

"Ta je nor!"

Večkrat usmerimo poglede proti črnemu obrisu severne stene Terze Grande in čakamo, kdaj in kje bomo zagledali lučko. Ni treba dolgo čakati.

"Evo ga! Tamle je, tamle! Na sredini stene." Sledimo utripu njegove čelne svetilke, kmalu se znajde na majhnem sedlu nedaleč levo od vrha. Odločno posveti v našo smer, jaz pa mu s svojo svetilko nekajkrat poblisknem. Nedolgo zatem nam tudi on posveti, tokrat z vrha. Potem izgine. Šalimo se: "Morda pa nam je svetil, ker je potreboval pomoč, mi pa smo ga navdušeno pozdravljali, ha ha ha!"

Naslednjega dne krenemo na pot zgodaj zjutraj in prav kmalu odkrijemo, kako je Terza Media "lahka, nič posebnega, čisto enostavna". V vpisni knjigi na vrhu preberemo, da je Rolando pred kratkim že opravil podoben podvig. V knjigo je zapisal: "Bil na Terzi Piccoli, dospel na Terzo Medio ob 22.45, sedaj začenjam sestop, ker je že pozno."

Rolando, nočni plezalec Karnijskih Alp. ●

SFINGA

IGRANO-DOKUMENTARNI FILM / KNJIGA

Ob premieri igrano-dokumentarnega filma SFINGA bo izšla četrta, delno dopolnjena in spremenjena izdaja:

SFINGA – ZADNJA SKRIVNOST TRIGLAVSKE STENE

avtorja Anteja Mahkote.

Iz recenzije:

»Sfinga« je pisana kot alpinistični življenjepis, kot alpinistična oporoka enega naših največjih alpinistov vseh časov Anteja Mahkote. Kot napet lok se od začetka do konca nizajo in hkrati vsebinsko prepletajo najpomembnejši mejniki in najusodnejši trenutki njegove bogate alpinistične kariere ...

Mitja Košir

Več o knjigi in filmu:

WWW.DIDAKTA.SI/SFINGA

WWW.SFINGA.NET

348 strani

40 strani
barvnih prilog

Cena knjige:
39,99 €

DIDAKTA

04 5320 203

zalozba@didakta.si

www.didakta.si

Ocenjevanje težavnosti turnih smukov

✍ Igor Jenčič

Smuka z Velikega vrha FOTO: IGOR JENČIČ

Pri turnem smučanju nas poleg opisa poti, dolžine ture ipd. zanima tudi težavnost oziroma zahtevnost turnega smuka. Na težavnost vplivajo številni dejavniki: naklonina pobočja, dolžina strmine, ovire, ožine, izpostavljenost in še kaj. Kljub temu se je že zgodaj uveljavilo pravilo, da vse te dejavnike strnemo v eno, številsko ali opisno oceno. Ne nazadnje imamo podoben pristop na mnogih področjih, od ocenjevanja znanja v šoli do ocenjevanja nevarnosti plazov. Zato turnosmučarski vodniki poleg opisov poteka ture praviloma vsebujejo tudi oceno njene težavnosti.

Prvi smučarski vodnik¹ pri nas je leta 1934 izdal Rudolf Badjura. Pri tem je uporabil naslednjo "klasifikacijo smučarskih potov":

MIS	Pot, priporočljiv za malo uvežbane smučarje novince, začetnike; lahki izleti.
BIS	Za že nekoliko bolje izvežbane smučarje, v gorah še ne dosti izkušene (absolventi dobrega smuč. tečaja); nekoliko napornejši izleti, a brez posebnih opasnosti.
KUS	Krmarji že dobro uvežbani, spretni, tudi gorskih potov že precej vajeni smučarji. Težje vrste izleti, ob gotovih dneh vsled plazov opasni.
TVK	Trenirani, vztrajni, potov v snežnikih vajeni, oprezní, dobro izkušeni krmarji. Težavna, razmeroma zelo opasna gorska pota.

Nadalje piše Badjura: "Seveda pa je vsaka ocena zimskih potov pri različnih smučarjih ob različnih vremenskih, terenskih in specialno snežnih prilikah zelo k o č l j i v a zadevščina. Drugačna je hoja ponoči, v megli, metežu, drugačna ob jasnem dnevu. Ni vse eno, potujemo li v viharju, strupenem mrazu, ali kadar ne brije, ko je lepo voljno vreme in solnce ne pali. Čisto drugače je razpoloženje, če smo se dobro prespali in nas nesó smučke po jedva omečenem srenu ali rahlem sipastem snegu, prašniku, povsem nekaj drugega pa, kadar rinemo, na kožah ali brez njih, navkreber, v debelem, novo zapalem snegu ali pri hudi odmeki in je treba še n a v z d o l – porivati in se poganjati. In dalje: ta ne zna prav primazati, drugi dela ravno napak itd. Vse ocene potov so torej le p r i b l i ž n e." Kljub mešanju težavnosti in napornosti ter kljub starinskemu jeziku in prisposodobam, ob katerih se lahko nasmehnemo, je Badjura zapisal bistvo: težavnosti turnega smuka se ne da eksaktno določiti, ampak jo lahko zgolj približno ocenimo. Tudi snežne in vremenske razmere močno vplivajo na zahtevnost, zato je ta praviloma podana ob predpostavki ugodnih razmer.

Ciril Praček je v svojem turnosmučarskem vodniku² – sicer ne povsem dosledno – ture po težavnosti razdelil na lahke, srednje težke in težke, a kriterijev zanje ni podrobneje navedel. Podoben pristop precej pogosto uporabljajo tudi avtorji neka-

¹ Zimski vodnik po Sloveniji. Samozaložba, Ljubljana, 1934.

² Turni smuki – Julijske Alpe. PZS, Ljubljana, 1972.

terih avstrijskih vodnikov, npr. Korbaj, ali vodniki (nemške) založbe Rother. Lestvica, ki sem jo uporabil v svojem vodniku³ in jo uporablja tudi Andraž Poljanec,⁴ ima štiri ocene za turne smuke (nezahtevno, delno zahtevno, zahtevno in bolj zahtevno), medtem ko ocena zelo zahtevno pomeni že prehod k alpinističnemu smučanju. Gre za malce bolj razčlenjeno delitev turnih smukov iz preglednice različnih vodniških tur, ki so jo leta 1991 v okviru projekta Enotna kategorizacija vodnikov PZS sestavili Božo Jordan, Bojan Pollak in Tomaž Vrhovec.

Italijani uporabljajo lestvico, ki jo je konec 40. let prejšnjega stoletja uvedel Gérard Blachère:

MS (<i>medi sciatori</i>) – srednje dobri smučarji	MSA – srednje dobri smučarji alpinisti
BS (<i>buoni sciatori</i>) – dobri smučarji	BSA – dobri smučarji alpinisti
OS (<i>ottimi sciatori</i>) – odlični smučarji	OSA – odlični smučarji alpinisti

Črka A ob oceni pomeni alpinistične elemente v turi. V praksi se (z naraščajočo težavnostjo) uporabljajo ocene MS, BS, BSA, OSA. Tudi pri Blachèrovi lestvici kakšne precizne definicije ni zaslediti, a iz primerov ocenjevanja v praksi lahko sklepamo, da so prve tri ocene v grobem enakovredne turnosmučarskim ocenam lahko, srednje, težko, ocena OSA pa označuje alpinistične spuste.

Mitja Peternel v najnovejši knjigi⁵ slovenske turnosmučarske bibliografije uporablja lestvico: I – nezahtevno, II – delno zahtevno, III – zahtevno, IV – zelo zahtevno. Stopnje zahtevnosti so precej primerljive z italijanskimi: prve tri ustrezajo turnim smukom, četrta pa že označuje alpinistično smučanje.

Značilno za vse doslej našete lestvice je, da so – če sploh so – kriteriji za posamezne ocene precej ohlapno definirani. Določena stopnja težavnosti (npr. težko oz. zahtevno) tudi ne pomeni enake zahtevnosti v vseh lestvicah. Kaže, da je za turne smuke vendarle smiselno uporabljati več stopenj težavnosti kot zgolj tri, ne nazadnje pa te lestvice ne poznajo zveznega prehoda v ocenjevanje alpinističnih smukov oziroma imajo (pri Blachèrovi lestvici) vsi alpinistični smuki enako oceno, čeprav so lahko med njimi ogromne razlike.

Omenjene pomanjkljivosti skušajo preseči turnosmučarski vodniki, ki imajo lestvico težavnosti podrobneje opredeljeno. Zakonca Aufenbauer v svojih vodnikih⁶ po Štajerski oziroma Avstriji uporabljata naslednjo lestvico:

I	Gozdne ceste in kolovozi; naklon do 25°. Praviloma nenevaren, "otročje lahek" svet. V gozdu se zahtevnost poveča na vmesno stopnjo I–II.
II	Do 30° nagnjena pobočja in krnice. V vmesno stopnjo II–III sodi večina klasičnih turnih smukov.
III	Naklon do 35°; strma pobočja, krnice in grebeni; gozd zelo zaraščen in/ali zelo strm. Potrebno zelo dobro znanje smučanja.
IV	Naklon do 40°; obstaja nevarnost zdrsa. Le za izkušene gornike oziroma za v strminah izurjene smučarje.
V	Naklon preko 40°; povečana nevarnost zdrsa. Svet oziroma žlebovi so mestoma posejani s skalnimi odstavki. Absolutno le za poznavalce.

Vodniki založbe Weiss Schall,⁷ ki poleg celotne Avstrije pokrivajo tudi sosednje dežele, uporabljajo petstopenjsko lestvico, ki je precej podrobno definirana. Predstavljajo jo kot avstrijsko turnosmučarsko lestvico:

I	Naklon največ 20°, pregleden svet, redke gozdne ceste. Osnovno vijuganje, dovolj prostora za dolge zavoje.
II	Do 30° nagnjena pobočja, kotanje ali žlebovi, poseke, redke gozde, useki: možno posamezno skalovje. Zanesljivo obvladovanje osnovnega vijuganja, tudi pri slabi kakovosti snežne odeje.
III	Strma pobočja in žlebovi z naklonom do 40°; kratki odseki (npr. vstop) so lahko tudi malo strmejši; mestoma ozek ali s skalami posejan svet; strm gozd ali poseke. Kontrolirano zavijanje v strmem svetu, tudi pri slabi (npr. trdi) snežni odeji. Obstaja že nevarnost padca ali zdrsa, pogosto na izpostavljenih prehodih. Samo za zelo izurjene turne smučarje.
IV	Strma pobočja in žlebovi z naklonom do 50°; večinoma s skalami posejan (in pogosto nepregleden) svet. Zelo strme gozdne preseke in ozki žlebovi, povezani z objektivnimi nevarnostmi in raznimi ovirami (npr. kratko plezanje). Zelo zanesljivo obvladovanje smuč v vseh vrstah snega; pogosti zavoji s preskokom v zelo strmem svetu; dobrodošlo tehnično znanje plezanja v kombiniranem svetu; izrazita nevarnost padca.
V	Ekstremne strmine ali žlebovi nad približno 50° naklona; prevozno le ob optimalnih pogojih (srenec); skalne ovire ter skoki ipd.; izključno za specialiste na strminah (poseben trening in izkušnje). Zahteve so še višje kot pri "IV".

Ta lestvica je zanimiva tudi zato, ker lahko preverimo ocene za turne smuke (na severni strani Karavank), ki jih poznamo. Ovčji vrh ima tako npr. oceno II, Stol iz Podna II–III, Vajnez iz Medvedjega dola III in Košutnikov turn od Trkelja III–IV. Po drugi strani pa se zdi razlika v naklonu 10° med posameznimi ocenami kar pregroba; že 3 do 5 stopinj večji naklon nam namreč poveča občutek težavnosti.

Francozi uporabljajo sedemstopenjsko lestvico z enakimi oznakami, kot jih ima alpinistična lestvica (F, PD, AD ...). Ta lestvica zvezno pokriva tako turne kot alpinistične smuke. Leta 1980 jo je uvedel François Labande,⁸ a je ni podrobno definiral. Omenja le smučarsko lestvico S1 do S7, ki podaja zahtevnost najtežjih mest:

S1	Ceste.
S2	Dolinice (položna pobočja).
S3	Široka pobočja do približno 35°.
S4	Do 45°, če izpostavljenost ni prevelika, 35°/40° pri določenih ozkih prehodih.
S5	Med 45° in 55° v malo izpostavljenih ozebnikih, 40°/50°, če je izpostavljenost večja.
S6	Nad 50° pri veliki izpostavljenosti, sicer nad 55°.
S7	Nad 60° ali skoki čez skale.

Ta lestvica je povzeta tudi v Črnic-Prackovem vodniku,⁹ vendar sta prevoda ocen S4 in S5 pomanjkljiva (ni dodatka, da ožine ali izpostavljenost dajo določeno oceno tudi pri

³ Slovenija z okolico, turnosmučarski vodnik. Sidarta, Ljubljana, 1998.

⁴ Turni smuki. PZS, Ljubljana, 2003.

⁵ Najlepši turni smuki avstrijske Koroške. Sidarta, Ljubljana, 2011.

⁶ Schitouren Paradies Österreich. Styria, Graz, 2003.

⁷ Rudolf und Siegrun Weiss, Kurt Schall, Wuni Lexer: Schitourenatlas Österreich West. Schall, Wien, 2006. Rudolf und Siegrun Weiss, Kurt Schall: Schitour plus. Schall, Wien, 2001.

⁸ Ski de randonnée Haute Savoie, Mont Blanc. Éditions Olizane, Genève, 1990.

⁹ Turni smuki, 2. dopolnjena in popravljena izdaja. PZS, Ljubljana, 1985

Škrbina Zadnje Špranje (Mojzesov žleb) ima oceno T- FOTO: TONE KAJZAR

manjši strmini), zato Črnivec-Pračkova S-lestnica učinkuje strožje kot Labandeova. Novejši francoski vodniki so S-lestvico poenostavili, tako da upošteva izključno naklon: S2 = 25° do 30°, S3 = 30° do 35°, S4 = 35° do 40°, S5 = 40° do 45°, S6 = 45° do 50°. S tem so jo še ublažili. Ob tem dodajajo, da tura z oceno F praviloma ne presega S2, turo z oceno PD pa sestavljajo prehodi S3, AD S4, D S5, TD S6. V Franciji obstaja še ena lestvica, in sicer *toponeige*, ki jo uporabljajo vodniki založbe Volopress¹⁰. Ta ločeno ocenjuje smučarsko zahtevnost in izpostavljenost. Smučarsko zahtevnost predstavlja decimalno število, kjer enice pomenijo glavno delitev stopenj, desetinke pa fino. Okvirno tako npr. ocena *toponeige* 3.1 ustreza AD-, 3.2 AD in 3.3 AD+, zato kakšne velike dodane vrednosti ni.

Tudi pri nas alpinistični smučarji uporabljajo sedemstopenjsko lestvico, označeno z rimskimi številkami od I do VII, ki naj bi ustrezale francoskim črkovnim oznakam F, PD ... Zasedrana je na oceni za stopnjo IV, ki je definirana kot širok in neizpostavljen ozebnik z enakomernim naklonom 45° in višinsko razliko

400 metrov. Čeprav naj bi po ustnih virih slovenska lestvica ocenjevanja alpinističnih smukov temeljila na francoski, omejene definicije za stopnjo IV oziroma D v francoski literaturi nisem zasledil.

Res pa se Borut Črnivec, eden zgodnejših alpinističnih smučarjev pri nas, spominja: "Ko sva z Andrejem [Terčeljem] začela smučati, je bilo pri nas hudo malo smeri in te pretežno od Karničarjev, Zorčiča + Ogrinca + Paternuja. Privzeli so takrat edino lestvico na svetu – francosko. Po pripovedovanju Andreja Zorčiča so prve ocene rajši dali malo nižje kot višje, 'da te potem ne kritizirajo' ... Čim sva z Andrejem nato prvič smučala smeri v Franciji (1986), sva lahko primerjala težavnosti s smermi pri nas. Takoj sem se pritožil, da je Jalovčev ozebnik prenizko ocenjen, in predlagal, da se ocena postavi na III+ (AD+), kar se mi je zdelo nekako najprimerneje glede na presmučano v Franciji. Potem se je jasno vnela polemika, da bi bilo potrebno ocene (skoraj) vseh smeri spremeniti, kar pa ni enostavno, ker bi moral sodelovati 'avtor' smeri (takrat je bila večina težjih smeri malokrat ali celo enkrat samkrat smučana) – in ostali smo pri istih ocenah ..."

¹⁰ <http://www.volopress.net/volo/spip.php?article367>

Švicarji, ki so sprva tako kot Italijani uporabljali Blachèrovo lestvico, danes uporabljajo lestvico, ki temelji na Labandeovi lestvici. Prav po švicarsko natančno in pedantno so jo dodelali v uradno lestvico švicarske planinske zveze (Schweizer Alpen-Club, SAC). Ta lestvica ima enake črkovne oznake kot francoska. V nemškem delu uporabljajo nemške kratice, ki se takole prevajajo:

Francosko		Nemško		Slovensko	
F	<i>facile</i>	L	<i>leicht</i>	L	lahko
PD	<i>peu difficile</i>	WS	<i>wenig schwierig</i>	N	nekoliko težko
AD	<i>assez difficile</i>	ZS	<i>ziemlich schwierig</i>	P	precej težko
D	<i>difficile</i>	S	<i>schwierig</i>	T	težko
TD	<i>très difficile</i>	SS	<i>sehr schwierig</i>	Z	zelo težko
ED	<i>extrêmement difficile</i>	AS	<i>äußerordentlich schwierig</i>	I	izjemno težko
ABO	<i>abominable</i>	EX	<i>extrem schwierig</i>	X	skrajno težko

Lestvica SAC temelji na glavnih in pomožnih kriterijih. Pri tem predpostavlja utrjeno, toda ne trdo snežno odejo. Za končno oceno posamezne ture je odločilna tista najvišja vrednost glavnih kriterijev (strmine in izpostavljenosti), ki določa karakter ture. To pomeni, da bo neka tura obdržala oceno N (nekoliko težko),

tudi če vsebuje npr. 15 metrov visok odsek strmine 40° z blagim iztekom. Po drugi strani pa bo tura, ki sicer nikjer ne preseže strmine 28°, ima pa daljše izpostavljeno mesto, ocenjena z N in ne z L (lahko). Dolžina ture ne vpliva na oceno.

Glavne kriterije lestvice SAC podaja naslednja tabela:

Ocena	Strmina	Izpostavljenost	Oblika terena pri vzponu in spustu	Ozki prehodi le pri spustu
L	do 30°	ni nevarnosti zdrsa	zaobljen, gladek teren brez ovir	ni ozkih prehodov
N (- +)	30° in več	kratki zdrsi z varnim iztekom	prevladujejo odprta pobočja s kratkimi strmimi mesti, ovire je mogoče obiti; za vzpon so potrebni okljuki	ozki prehodi so kratki in nekoliko strmi
P (- +)	35° in več	daljši zdrsi na valovitem terenu z možnostjo zaustavitve, nevarnost poškodb	kratka strma mesta brez možnosti izognitve, ovire v zmerno strmem terenu zahtevajo pravilne reakcije; vzpon zahteva zanesljivo izvedbo okljukov	ozki prehodi so kratki, vendar strmi
T (- +)	40° in več	dolgi zdrsi, ponekod čez krajše stopnje, na trdi podlagi smrtno nevarno	strma pobočja brez možnosti izognitve, številne ovire zahtevajo natančno in pravočasno izvedbo zavojev	ozki prehodi so dolgi in strmi, še je mogoče tekoče zavijanje
Z (- +)	45° in več	zdrsi čez strme stopnje, smrtno nevarno	vsesplošno zelo strm teren, pogosto prepreden s pečinami, veliko ovir na kratki razdalji	ozki prehodi so dolgi in zelo strmi, zahtevajo zavoje s preskokom in bočno drsenje
I (- +)	50° in več	zdrsi čez visoke strme stopnje, v prepad	izjemno strma pobočja, grape in ozebnički	zaporedni ozki prehodi so zelo dolgi in izjemno strmi, potrebni so skoki čez pragove ali stopničasto sestopanje
X	55° in več		najbolj strma zasnežena pobočja, stene in vesine	zaporedni ozki prehodi so zelo dolgi in skrajno strmi, potrebni so daljši skoki ali dodatna alpinistična oprema

Na oceno vplivajo tudi pomožni kriteriji, vendar ne več kot za tretjino. Pomožni kriteriji so:

- otežena orientacija pri vzponu in spustu,
- potek smeri ni očiten,
- zgrešeno smer je komajda mogoče popraviti ali pa sploh ne.

Piz Daint (Švica) ima oceno PD+ (slovensko N+)
FOTO: BARBARA DEKLEVA JENČIČ

Direktna oziroma eksaktna primerjava vseh naštetih lestvic ni možna. Za osnovno predstavo pa jih lahko primerjamo glede na naklon ter glede na ocenjevanje podobnih tur in dobimo naslednjo tabelo:

Švica (Francija)	Aufenbauer	Weiss, Schall	Blachère	Jenčič, Poljanec	Peternel	Najtežje mesto (S-lestvica)		
						Črnivec, Praček	Labande	Cabau, Galley
F / L	I	I	MS	nezahtevno	nezahtevno	S1	S1	S1
	II	II		manj zahtevno		S2	S2	S2
PD / WS	III	III	BS	zahtevno	delno zahtevno	S3	S3	S3
AD / ZS	IV		BSA	bolj zahtevno	zahtevno	S4	S4	S4
D / S	V	IV	OSA	zelo zahtevno	zelo zahtevno	S5	S5	S5
TD / SS						S6	S6	S6
ED / AS						S7	S7	
ABO / EX								

Kot vidimo, enotnosti pri ocenjevanju ravno ni, po drugi strani pa tudi dramatičnih razlik ne. Večina lestvic ima tri stopnje za turne smuke, od četrte naprej pa se praviloma začne alpinistično smučanje. Primerjava med lestvicami je pomembna zato, ker Slovenci čedalje več smučamo v tujini in tujci pri nas. Ker imajo veliki alpski narodi na svojem ozemlju nekaj tisoč turnih smukov, mi pa jih imamo okoli sto, se mi zdi edino smiselno, da uporabljamo mednarodno primerljivo in uveljavljeno težavno-sto lestvico. Tu sicer trčimo na težavo, saj tudi Avstrijci in Italijani sami med sabo nimajo usklajenih lestvic. Res pa se njihove lestvice pri 3. stopnji – ki je nekako zgornja meja turnega smučanja – ujemajo s švicarsko.

Švicarska lestvica je od vseh daleč najbolj dodelana in enotna za vso državo, poleg tega pa njeno sestrsko različico uporabljajo tudi v Franciji in delu zahodne Italije. Zato predlagam, da se v bodoče tudi za slovenske turne smuke določijo švicarske ocene. V praksi se seveda izkaže, da je tudi tako dodelano lestvico težko enostavno in enolično uporabljati, ampak za primer je v naslednji tabeli nekaj znanih turnih smukov v Sloveniji in zamejstvu ocenjenih s švicarsko lestvico:

L	Snežnik s Sviščakov, Raduha z Radušnika, Ženiklovec, Suho ruševje, Struška, Dovška Baba, Kobariški Stol, Lepi vršič (Cima Bella)
N-	Lepenatka, Mrežce, Klek, Debela peč, Za Kopico, Pod Kriško steno, Vrh Strmali
N	Blegoš iz Potoka, Ratitovec, Veliki vrh in Dleskovec, Viševnik, Za Debelim vrhom, Kredarica, Križ, Kotovo sedlo, Sedlo Vršič (Kanin), Škrbina nad Cijanericco, Ovčji vrh
N+	Savinjsko sedlo, Za Cmirom, Konta pod Bovškim Gamsovcem, Kot, Kalški Greben čez Dolgo njivo, Veliki vrh v Košuti, Begunjščica (Šentanski plaz), Stol iz Podna, Veliki Draški vrh, Rodica, Krn mimo jezera, Plazje, Kaninski smuk, Škrbina v Krni dol (Forca de la Val)
P-	Mala Mojstrovka čez Grebenec, Velika Dnina, Krn z juga, Tolsta Košuta, Vajnež s severa, Mlinarica, Smokuški plaz, Škrbina Prednje Špranje iz Zajzere
P	Grintovec, Stenar, Žleb (med Palcem in Zelenjakom)
P+	Jalovčev ozebnik, Ledinski vrh z Jezerskega (skozi Žrelo), Škrbina med Poncama – Velika Dnina
T-	Osrednja grapa v Begunjščici, Turski žleb, Škrbina Zadnje Špranje iz Zajzere (Mojzesov žleb), Škrbina nad Tratico
T	Jugova grapa, Žleb Hude police

Kot pri vsakem "sodniškem" ocenjevanju verjetno tudi tu ne bo enotnih mnenj. Vesel bom pripomb in dopolnitev, ki mi jih lahko pošljete na naslov igor.jencic@ijs.si. Zahvaljujem se Borutu Črnicu, Marku Kernu, Jaku Ortarju in Andreju Terčelju za konstruktivne pripombe pri sestavljanju tega prispevka.

Strmo pobočje Tolste Košute (ocena P-)
FOTO: IGOR JENČIČ

Peca – gora kralja Matjaža

V kamen vdelan obraz

✍ Milka Bokal

Počasi, korak za korakom se dvigujeva proti vrhu Pece. Planinski dom je že za nama. Skale so nekoliko mokre in noga mora poiskati trdno mesto, da se prime tal. Poletna vročina je popustila, a vendar vonj ruševja še drami čute. Prijeten je pogled na to zelenkasto morje v nebo štrlečih rastlinskih rok.

Gora kralja Matjaža FOTO: OTON NAGLOST

Že do doma so smerokazi za Matjaževo votlino večkrat opozarjali na posebno ljudsko ozadje teh krajev. Tudi to si bova ogledala, a zdajle je najin namen priti na vrh. Še tale vzpon, mogoče se potem pokaže cilj, ki bo vtil novih moči. Ob poti rdeč sleč še žari z nekaj cvetovi. Drugo cvetje je letos že zamrlo. No, pa res! Vrh se pokaže na pasu jasnine. Z južne strani pa se kopičijo oblaki. Sivina se dviga in ko prideva na vrh, počasi zajame vse pobočje. Le proti severu je še prost pogled. Pod nama se razprostira slovenski Korotan. A čezenj nama meglice začnejo predvajati naravni filmček. Pokrajina ravnice s človeškimi gnezdi se odkrije pa spet zastre. To menjavanje naravnih prizorov traja kar nekaj časa. Potem pa meglena koprena zapre vse poglede in filmske predstave je konec. Temačno postane in popihava jo z vrha.

Nedaleč od doma na Peci se po skalnati stezi in čez drevesne korenine prebija do Matjaževe votline. S stropa zemeljskega rova curlja voda in po kakšnih desetih metrih se na koncu pokaže luč, za ograjo pa pozdravi leta 1962 odkrit kip spečega kralja Matjaža, delo Marjana Keršiča - Belača. Kralj Matjaž je v naravni velikosti, brada mu sega do pasu, naslanja se na mizo, skoraj se ne ve, ali spi ali pa zaskrbljeno premišljuje o prihodnosti svojega ljudstva. To ni podoba oblastnika, to je podoba očeta, ki mu otroci gubajo čelo.

V domu naključno dobim še razglednico z obrisom Matjaževega obraza v ostenju Pece. Nič ne vem o tem. Menda se vidi iz sosednje doline, iz Tople. Tako mi vedo povedati oskrbniki doma. Rada bi videla to naravno čudo.

Matjaževa gora ima v južnem ostenju splet skalovja, izoblikovanega v obraz kralja Matjaža; strogo napeta usta in strm pogled je našel ljudski duh v teh skalah. Narava je ustvarila podoben izris potez skal, kot je Ajdovska deklica na Vršiču, le da ta v naravi izklesana oblika človeškega obraza ni tako znana. Ljudsko izročilo je objektivno zgodovinsko dejstvo mesilo iz stoletja v stoletje in zdaj kot neka z odrešenjskimi čustvi dopolnjena pripoved živi v naši kulturni zavesti. Najbrž ni naključje, da je ta pravljica o spečem kralju, ki bo po stoletjih svojega spanja zavladal svojemu ljudstvu in bosta takrat nastopila v deželi pravičnost in mir, našla svoje mesto prav na meji germanskega in slovanskega sveta. Mogoče pa je bil pritisk na podložnike tako hud, da jim je bila edina uteha beg v blagodejno prihodnost. Lahko pa tudi, da veselo sporočilo, nanašajoče se na tajinstveno osebo v zemlji, skriva ozadje naravnega bogastva, ki je še pred kratkim dajalo kruh, tudi malce grenak, tej Mežiški dolini. Morebiti je le še zemlja tista objektivna vez, ki veže nekdanjo nepreverljivo preteklost in sedanjost folklorno pripoved. Konkretna govorica ljudskega izročila pa je to rudno prednost tukajšnje narave z lila v osebo. Sto domnev, vprašanje je, če je katera prava.

Zdaj sva tu, v dolini Tople, ki je naravni park. Mir veje po dolini in zelenje travnikov je tako živo. Po bregovih pa sami gozdovi, večinoma smrekovi. Na obvestilnih tablah piše o starodavnosti te doline in neuklonljivosti kmečkega človeka. Posamezne kmetije so stoletja preživele s trdim življenjem. Pa vendar je zagotovo bilo tudi nekaj veseljaškega pridiha, sicer bi garaško pehanje človeka strlo. Saj človek ne more samo delati.

Bo tako tudi dandanes? Bodo prebivalci v tej dolini še kljubovali naravi in ljudem? Peca se ponosno pokaže na desni strani. Iščevo Matjaževo podobo v njenem ostenju. Drago ima srečo. Takoj jo najde.

– Poglej malo po vrhu, nato pa z očesom naravnost navzdol.

Jaz pa nič. Zaman boljčim v belo skalovje in številne razpoke, prelomne pečine se bleščijo v soncu, kralja Matjaža pa nikjer.

– Ja, kako ga ne vidiš?! Oči, precej velik nos, ukrivljena usta!

A moje oko se zaman trudi. Resda so stene razjedene, tudi posamezne police je mogoče izločiti, da skoraj že mislim, da vidim zeleno, a prave predstave človeškega obraza le ni. V roke vzamem razglednico. Papirnata primerjava bo mogoče pomagala. A tudi z njo ni nič drugače. Peljeva se še malo naprej, do konca asfalta, praviva. Ne, želim malo pešačiti. Moram najti to zgodovinsko skalnato osebo. Smreke mi zakrivajo pogled, ko se dvigujem proti kmetiji. Skozi njihove zelene čipke se vidi svetel pašnik. Zagotovo bo tam pogled na Peco bližji in bolj čist. In res! Na ovinku se gora spet odkrije. S pogledom zdrknem po njenih skalnatih previsih in obraz kralja Matjaža se mi brez težav pokaže v njih. Rahlo ukrivljene ustnice se izrišejo iz skal, nato prodoren, resen pogled, krona pa danes ni tako izrazita, a podoba obraza je nedvoumna. Kot velika naravna slika varuje to dolino.

Zdaj sem pomirjena, spet lahko grem v vsakdanjik. Zelena in skalnata divjina z neko daljno ljudsko resnico je tu zrasla v mit, katerega dobrotne verjetnosti ne kaže preverjati, le potrjevati in živeti bi jo morali. ●

Ne plezam zaradi priznanja, plezam zaradi sebe

David Debeljak

✍ Zdenka Mihelič

David Debeljak FOTO: ZDENKA MIHELIČ

V Domžalah je 13. januarja 2011 potekala slovesna razglasitev vrhunskih dosežkov in najuspešnejših v alpinizmu in športnem plezanju za leto 2010. Strokovna skupina Planinske zveze Slovenije je za posebne dosežke izbrala Ribničana Davida Debeljaka. S še dvema mladima alpinistoma je prejel nagrado za perspektivne dosežke.

David je skromen, se ne izpostavlja in prav tako ne izpostavlja kvalitete svojih vzponov. Pa kljub temu, ali ravno zato še bolj, so ga v Komisiji za alpinizem PZS tudi opazili. Večkrat je bil že član izbranih alpinističnih taborov, veliko pleza doma in v tujini, alpinisti pa se z njim radi podajo v stene. Je dobrovoljen in razmišljujoč, vsakdanji, materialistični svet mu ne pomeni kaj dosti. Prav tako tudi samo prejetu priznanje ne. "To je le papir. Veliko mi pomenijo vsi tisti vzponi, ki so za tem priznanjem. Vzponi in zgodbe, povezane z njimi, dajejo priznanju šele neko vrednost."

Strokovna komisija je v obrazložitvi zapisala: "David Debeljak je eden najboljših alpinistov mlade generacije, ki že vrsto let niza odlične vzpone tako pozimi kot poleti. V letu 2010 se je po hudi poškodbi vrnil v alpinistično arenno z odličnimi vzponi, kar je še posebej vredno pohvale. Prvi v sezoni je opravil zimsko ponovitev v steni Špika, odlično nadaljeval v Chamonixu, sezono

pa zaključil s težkimi ponovitvami v alpskih stenah poleti."

Davidovi začetki spoznavanja z gora mi segajo v otroštvo, ko je v gore hodil s starši in s planinskim krožkom PD Ribnica. S samim plezanjem, predvsem športnim, pa se je spoznal v Plezalnem klubu Ribnica. Nato se je vpisal v alpinistično šolo AO Rašica v Ljubljani in jo uspešno zaključil. Tudi po tem ni takoj začel plezati ekstremnih smeri v gorah. "A kar naenkrat me je čisto 'potegnilo' in sem začel zares veliko plezati. S časom, z izkušnjami in znanjem pridejo tudi taki vzponi."

Vzornika nima, so mu pa vzor linije, ki so zares fascinantne, in vzponi, ki so opravljeni v čistem slogu – hitro, prosto.

Je alpinizem nevaren šport? "Zagotovo je nevaren šport. Ampak če počneš vse tako, kot je potrebno in kot zahtevajo pravila, ter imaš znanje, potem lahko tveganje zelo zmanjšaš. Zato mislim, da ni tako zelo nevaren. Marsikateri

šport je lahko še nevarnejši. Preden se za smer sploh odločiš in nato vstopiš v steno, moraš imeti potrebno opremo, poznati vse manevre ter se ne prece-njevati. Najbolj pomembno od vsega pa je," je še enkrat poudaril David, "da si z glavo v vsakem trenutku tam, da ne razmišljaš o drugih stvareh. Če ni tako, si površen in potem se dogajajo napake."

S poškodbami se je srečal tudi sam. Ali takrat ni bil z mislimi čisto v smeri, me je zanimalo, in ali se je bilo po poškodbi težko vrniti k plezanju, alpinizmu. "Poškodoval sem se v Triglavski steni, ko sem plezal Bergantovo smer. Najtežji raztežaj sem že preplezal, više pa sem izbral napačno linijo – ker smer ni bila velikokrat ponovljena, ni dobro vidna – in tam se mi je odlomila luska. Padel sem okoli 15 metrov na neko polico in si zlomil hrbtenico. Po poškodbi se ni bilo težko vrniti, pet minut po padcu sem že vedel, da bom zopet plezal."

Alpinizem mu pomeni zelo veliko. Ne samo da ga dojema kot način življenja, ampak mu enostavno je način življenja. Pravi, da mu pomaga tudi v vsakdanjem življenju. "V alpinizmu sem se našel. Vsak pa mora najti tisto, kar mu ustreza."

PEOPLE / PRODUCT / PLANET™

m2
softshell
STRETCH

JAKNA ROM

ROM je kratica za „Range on Motion“ ali razpon gibanja. Consko konstruirana jakna je narejena iz kombinacije paropropustnega softshella Marmot m2 in membrane GORE® WINDSTOPPER®, s čimer smo izdelali neverjetno udobno in zračno oblačilo, ki je odporno na veter in visoko vodoodporno. Gorska dediščina Marmota se kaže v vsaki podrobnosti tega „švicarskega noža“ med softshelli.

Kolekcijo Marmot najdete v trgovinah:

ANNAPURNA way, Krakovski nasip 4, Ljubljana

Avantura šport, Gregoriceva cesta 19, Ilirska Bistrica

Avantura šport, Planet Tuš Koper, Koper

Dropln, Trubarjeva ulica 15, Ljubljana

Suvel šport Nova Gorica, Trg Edvarda Kardelja 5, Nova Gorica

CULT, Dolenjska c. 350, Lavrica

CULT, Tržaška cesta 77, Logatec

Pro Climb Shop, Ljubljanska cesta 1, 4260 Bled

www.annapurna.si

www.marmot.eu

Kdo lahko postane alpinist? "Alpinist lahko postane marsikdo. Vprašanje pa je, kdo lahko postane dober alpinist. Tisti, ki se res preda stvari, ki je z glavo in srcem pri tem, lahko postane dober alpinist. Sicer pa je tako pri vsaki dejavnosti ali stvari v življenju."

Na plezanje v velikih stenah se pripravlja s plezanjem športnih smeri v plezališčih, na umetnih stenah in balvanih, potem pa počasi gradi na izbrani smeri, ki si jo je postavil za cilj. Včasih se za želeno smer odpravi do stene, da pogleda, ali so že prave razmere. Ni se mu težko obrniti in počakati na pravi trenutek. Smeri, ki bi jih rad preplezal, začuti tudi preko starih zgodb, ki jih bere.

Nedavno je preplezal Sanjski ozebnik v Triglavu, za katerega pravi, da je bil zares sanjski. Spomladi se odpravlja v Ameriko, v Yosemite in nekatera druga plezališča, v poznem poletju pa se zna zgoditi, da bo odšel v Himalajo, v ne tako visoke hribe, temveč v zahtevne skalno-snežne stene, ki ga zelo privlačijo.

"Kot v nekem odnosu dveh sta tudi pri plezanju pomembna soplezalec in medsebojno zaupanje," pravi. Nekoč

je plezal s komer koli, a ko se je podajal v težje smeri, je ugotovil, da je soplezalec zares pomemben. Zadnje časa zelo veliko pleza z Luko Lindičem, Maticem Obidom, Arnetom Jegličem idr.

Najlepši spomini iz zadnjega leta ga vežejo na tabor v Marmoladi, ki ga je organizirala Komisija za alpinizem PZS. "Plezanje v čudovitih stenah in dolgih smereh v Marmoladi in okolici," pravi, "je bilo res nekaj najlepšega." Od naših sten mu je zelo zanimiva Triglavska stena, ker ima del, ki je zelo strm; pa Vežica. "Problem naših sten je, da niso tako strme. Tako se večkrat odpravimo v Dolomite, ki so dokaj blizu, ponujajo pa dolge in strme smeri ter relativno dobro skalo."

Ob popoldnevih dela kot trener mladih plezalcev v Društvu za razvoj plezalne kulture. Poleg tega da jih uči tehnik in nanje prenaša svoje znanje, jih navdušuje tudi s svojim zgledom. Svoje strokovno znanje nabira na Fakulteti za šport, tako da je treniranje mladih plezalcev tudi njegova nadaljnja študijska usmeritev. ●

Plezanje v gorah nad Chamonixom FOTO: MATIC OBID

Rudi Rauch FOTO: GORAZD GORIŠEK

Rudi Rauch, dobri človek iz Tolmina

Sodelovanje med planinci in upokojenci

✍ Gorazd Gorišek

Rudi Rauch je med najaktivnejšimi vodniki Planinskega društva Tolmin. Prvič je vodil planince že pred petintridesetimi leti, in sicer na domačo Mirno goro ter Gorjance, saj je po rodu Belokranjec.

Od leta 1998 vodi na izlete planince upokojence. Junija lani so se pod njegovim vodstvom odpravili na že jubilejni, stopetdeseti pohod. Novembra 2009 je ob zaključku akcije Ljudje odprtih rok, ki jo s podporo Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve prireja revija Naša žena, prejel priznanje dobri človek 2009. Pred začetkom druge seje upravnega odbora PZS, ki je bila oktobra lani, je Rudi Rauch na predlog MDO Posočja predstavil primer dobre prakse. S svojim požrtvovalnim prostovoljnim delom mnogim ljudem – predvsem tistim v tretjem življenjskem obdobju – polepša vsakdanjik, zato si zasluži našo pozornost. Ne nazadnje lahko v njegovem delu prepoznamo tudi odličen primer sodelovanja med planinskim in upokojenskim društvom.

Kako se je začelo vaše vodništvo?

V sedemdesetih letih sem bil predsednik PD Tolmin. Zdelo se mi je, da smo planinci preveč zaprti v svoje lastne okvire, zato sem začel s svojimi kolegi organizirati pohode na zanimive vrhove in v naše vrste privabljati čim širši krog ljudi. Odziv je bil zelo dober. Kasneje, ko nisem bil več na čelu društva, sem mislil prenehati tudi z vodništvom, saj so se zaradi nekaterih nesreč v osemdesetih stvari precej zaosttrile. V društvu so me vseeno prepričali, naj s tem nadaljujem, saj sem v skladu s pravilnikom na podlagi dolgoletnih izkušenj lahko pridobil licenco za planinskega vodnika A-kategorije. Nato sem prišel z vodenjem planincev upokojencev.

Za vami je že več kot sto petdeset takšnih izletov. Kakšne cilje izbirate in koliko je udeležbe?

Cilji so seveda prilagojeni zmožnostim ljudi v jeseni življenja. Večinoma se odpravljamo na lahke sredogorske ture po Sloveniji in tudi v zamejstvu (predvsem Benečija je zelo priljubljena), a skoraj nikoli na isto goro, saj smo doslej obiskali že sto štirideset različnih lokacij. Znanih ciljev počasi zmanjkuje, a je še veliko drugih, ki so bolj skriti, vendar nemara še lepši. Ni pomembna samo težavnost, temveč

tudi dostopnost. Večkrat mi udeleženci sami predlagajo kakšen cilj, a jim moram žal povedati, da je pohod zaradi dolžine ture za nas nedosegljiv. Težave s koleno botrujejo temu, da je za večino težji del pohoda sestop, zato spust ne sme biti prestrm. Na vsak izlet se odpravimo z dvema avtobusoma (okoli sto pohodnikov), ki sta zadnja štiri leta večinoma polna. Pred kratkim je skupno število udeležencev na vseh dosedanjih izletih že preseglo število deset tisoč. Največkrat pohod organiziram tako, da se ne vračamo po isti poti. Pohodniki so zelo disciplinirani, imam pa tudi dva pomočnika in medicinsko osebje, saj se pri visoki povprečni starosti udeležencev nikoli ne ve, kdaj lahko pride do težav z zdravjem. Zaenkrat pa večjih problemov k sreči ni bilo.

Udeležencev vaših pohodov je torej vedno več ...

Res je, nekateri že kar čakajo v vrsti, kdaj bodo nastopili upokojenski staž in se nam lahko pridružili. Ker ne znam reči "ne", se z nami na pohodu znajde tudi kakšen, ki še ni prestopil med upokojence. Glas o naših izletih se hitro širi. Pravzaprav še dobro, da nimajo vedno vsi časa (kako običajno za upokojence, kajne?), ker bi nas bilo v nasprotnem primeru enostavno preveč.

Se odpravljate tudi na večdnevne pohode?

Ne. V začetku smo poskušali tudi s tem, a se je izkazalo, da so med to populacijo najbolj priljubljeni enodnevni izleti. Praviloma je to sreda, če pa zaradi kakršnegakoli razloga – ponavadi vremena – to ni izvedljivo, lahko tudi kakšen drug dan v tednu.

Je med udeleženci več moških ali žensk?

Izrazito večino imajo ženske. Med njimi so tudi vdove in osamljene gospe, ki si sicer same ne bi upale v hribe. To se mi zdi tudi največji uspeh mojega dela, da tistim, ki bi morda obsedeli doma, ponudimo prijetno gibanje v naravi in še v družbi njihovih vrstnikov. Zadovoljni obrazi ob koncu pohoda so zame največja nagrada. Lahko bi rekel, da smo postali že prava družina. Če bo zdravje služilo, bom to delo z velikim veseljem opravljal še naprej. ●

Tekmovanje za svetovni pokal v balvanskem plezanju

7. in 8. maja letos bo v Logu - Dragomerju pri Vrhniku tekma za svetovni pokal v balvanskem plezanju. Udeležbo so potrdili vsi najboljši balvanski plezalci, seveda pa ne bodo manjkali niti vrhunski slovenski predstavniki na čelu z Natalijo Gros, Mino Markovič, Klemnom Bečanom in Jernejem Kruderjem. Tekma, ki bo potekala v organizaciji domačega športnega kluba Korenjak, je prva v svetovnem pokalu v tej zvrsti športnega plezanja, ki jo gostimo na slovenskih tleh. Na dvodnevem tekmovanju se bodo prvi dan ženske in moški pomerili v kvalifikacijah, finali pa bodo v nedeljo, 8. maja, od 16. ure dalje. Več o tekmovanju si lahko preberete na uradni spletni strani www.worldcuplog.com ali pa se drugo soboto v mesecu aprilu oglasite na Prešernovem trgu v Ljubljani, kjer bo potekala promocija tekmovanja.

dobro jutro

Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija

CÉBÉ
PURE ADRENALINE

Testirali smo:

CÉBÉ

SPYNER FLEX SR

Smučanje in deskanje sta dinamična športa, ki se odvijata pri visokih hitrostih. Da boste na belih strminah uživali bolj varno in sproščeno, vam svetujemo uporabo smučarske čelade. Čelada je obvezen del opreme za tiste smučarje, ki kot vrednoto izpostavljajo zdravje in varnost. Čebe poimenujemo kot pionirja v segmentu športnih, kot tudi modnih očal. Danes proizvajalec ponuja poleg pestrega repertoarja sončnih in smučarskih očal tudi veliko zaščitnih čelad. Širok spekter izdelkov jim omogoča, da tudi najzahtevnejša stranka vedno najde artikel za točno določen namen. Tokrat vam predstavljamo čelado Spyner Flex SR.

Značilnosti čelade:

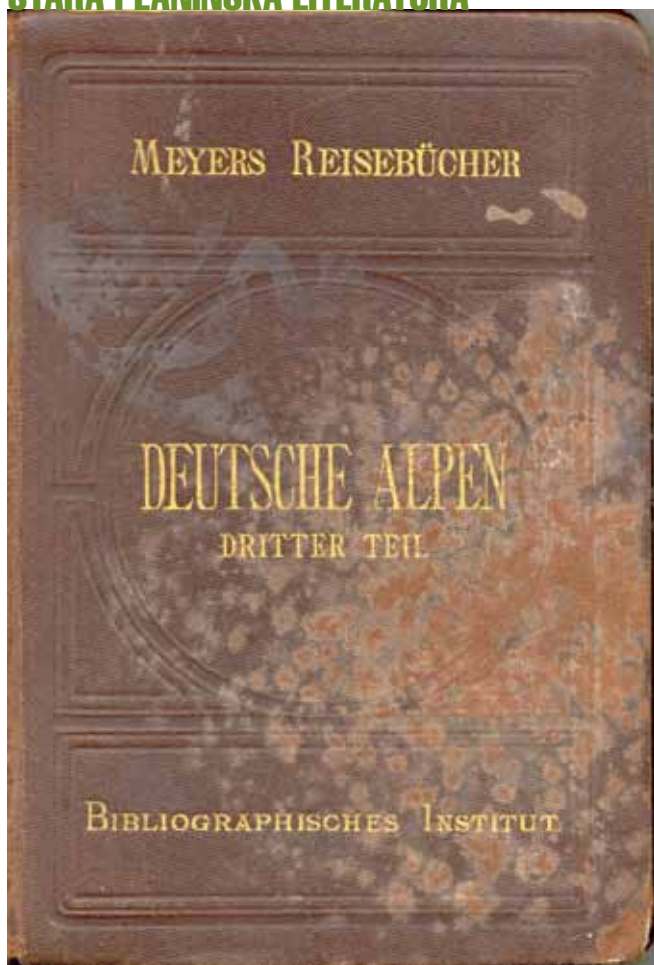
- Zunanja školjka odporna na močne udarce ("INMOLD" tehnologija zagotavlja zelo dobro trdnost čelade)
- zaradi "INMOLD" tehnologije je čelada zelo lahka
- zgornji dodatni oklep povečuje odpornost čelade na udarce
- čelada ustreza evropskim standardom CE EN 1077
- na zgornjem delu čelade je integriran sistem zračenja. Z ventilacijskim sistemom nastavljamo koliko svežega zraka spustimo v čelado, ki spodrine vroč in vlažen zrak iz nje.
- potrjuje ergonomsko oblikovani ušesniki za zaščito ušes in dobro slišnost
- ergonomsko oblikovano notranje blazinjenje iz antialergijske ter zračne tkanine
- odlično prileganje z vsemi smučarskimi očali
- teža: 560 gramov.

Gre za objektivni komentar ekipe Sokola.
Naročena objava.

Cena: 89,98 EUR
www.bushnell-europe.com/cebe

Uvoznik:
Rodeo Team d.o.o., Kranj
www.rodeoteam.si

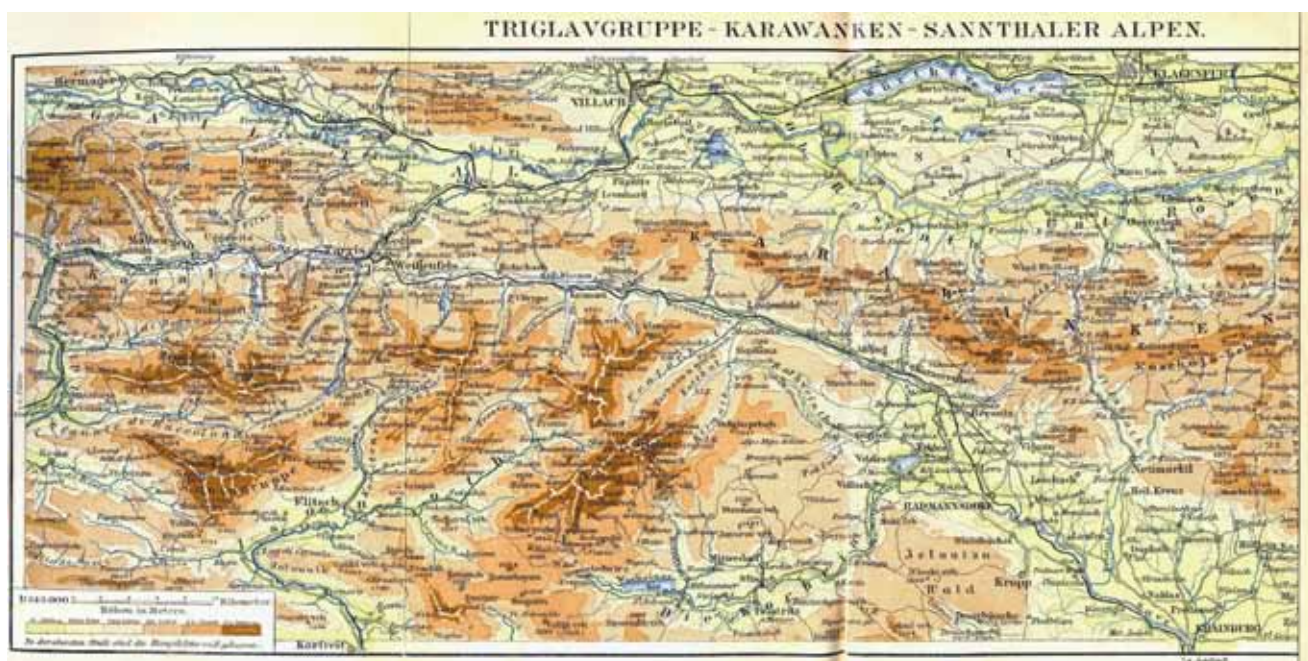

Na Julijske Alpe, Karavanke in Kamniško- Savinjske Alpe

Po avstro-ogorskem vodniku iz leta 1889

✍ Milan Naprudnik

Tretji del vodnika Deutsche Alpen (Leipzig und Wien, Bibliographisches Institut) iz leta 1899 izdane zbirke Meyers Reisebucher med drugim opisuje tudi gorsko območje Štajerske, Koroške, Kranjske, Istre in Hrvaške, ki so bile takrat avstro-ogrske dežele. Na območju Slovenije so opisani vzponi na Julijske Alpe, Karavanke in Savinjske Alpe, Kamniške Alpe pa so omejene na območje Velike planine z najvišjim vrhom 1668 metrov. Med avtorji je naveden tudi univ. prof. dr. J. Frischauf, ki je k vodniku pomembno prispeval kot izvrsten poznavalec Vzhodnih Alp.

Kartografski prikaz v merilu 1 : 345.000

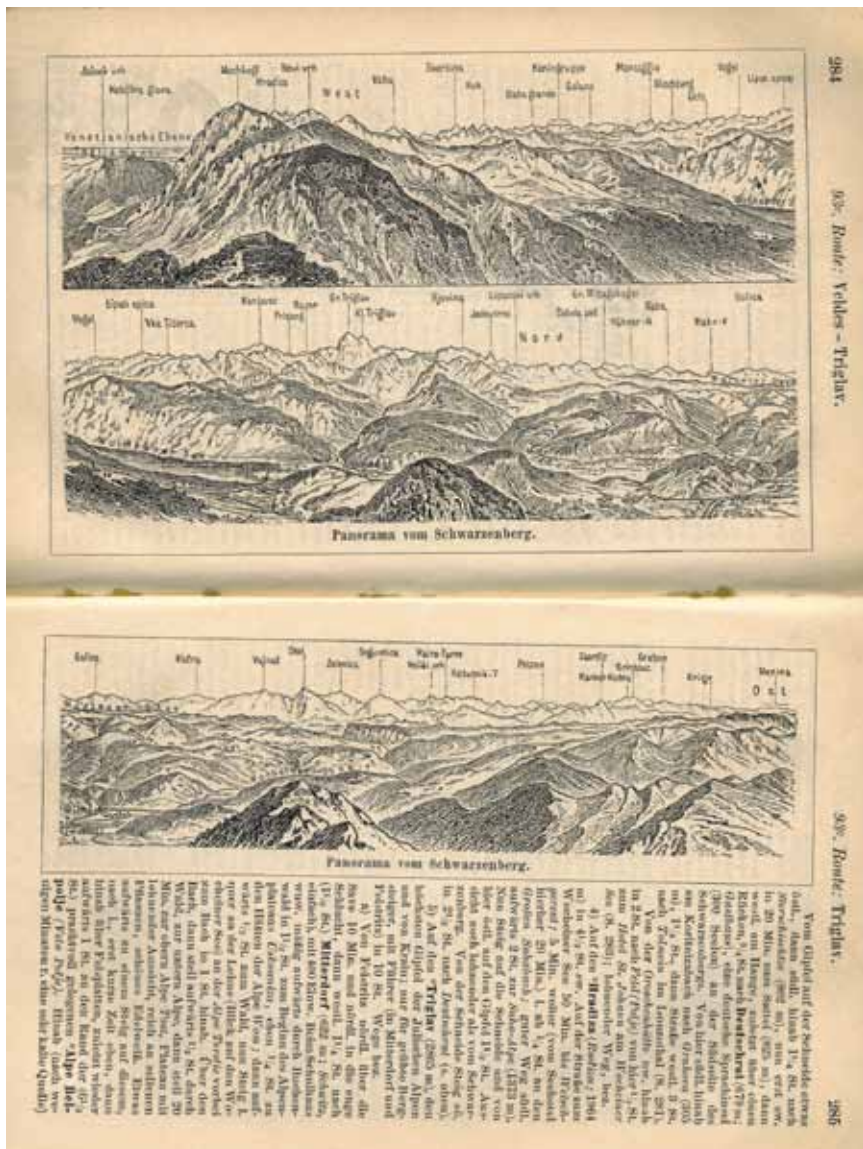
NAPOTKI IN NATANČNI PODATKI V VODNIKU

V uvodu je poudarjeno, da sodita med sestavine opisov tudi opazovanje narave, spoznavanje zgodovine in kulturne dediščine, k čemur lahko prispevajo tako planinska društva kot obiskovalci gora, dodan pa je tudi nasvet, da je lahek nahrbtnik eden od pogojev za prijetne pohode, posebej v hribe. Opisi v vodniku vključujejo izletniške pohode in vzpone na vrhove. Za območje Slovenije manjka le malo opisov, ki so objavljene v sedanjih vodnikih Planinske zveze Slovenije, tudi višine vrhov odstopajo le meter ali dva od današnjih satelitsko izmerjenih, gorska območja pa so členjena na Savinjske Alpe, Karavanke in skupino Triglav.

Vodnik vključuje kartografski prikaz v merilu 1 : 345.000 in panoramski pogled s Črne prsti. Orientacijska osnova za opise so prometne povezave – predvsem železnice – med območji v naslednjih smereh: Beljak–Celovec–Maribor, Gradec–Maribor–Celje–Ljubljana, Beljak–Trbiž–Ljubljana, Ljubljana–Trst in Reka–Karlovec. Podatki za dostope po prometnih žilah vključujejo podatke o razdaljah (km) med postajami, ki so izhodišča za pohode in ture, voznom redu ter ceni prevoza. Izhodišča (naselja) so predstavljena s podatki o prebivalstvu, kulturni in zgodovinski dediščini, prenočiščih in gostilniški ponudbi.

LJUBLJAN'CA, DOLGA VAS

Primer opisa Ljubljane: Ljubljana leta 1890 – glavno mesto Kranjske s 30.505 prebivalci (v glavnem slovenskimi) in 2.171 vojaki leži v široki ravnini, obkroženi s hribi in barjem, pod 77 metrov visokim gradom, s katerega se odpirajo pogledi na Julijske in Savinjske Alpe, valovito gričevje Dolomitov in na gorovje na Krasu. Staro mestno jedro leži na levem bregu Ljubljaničice, obdano z ostanki obzidja rimske kolonije Julija Emona, ustanovljene od Cesarja Avgusta 34. leta pr. n. št. (v. Chr.). Sledijo opisi kulturno-zgodovinskih znamenitosti – zgradb, ulic, parkov, spomenikov, cerkve na Rožniku – ter informacije o gostiščih in restavracijah (s ceniki; kosilo v gostilni Elefant 2,50 krone), kavarnah, kopališču na Kozlezi. Predstavitev Ljubljane se zaključuje z opisi izletov na Katarino, Grmado, Šmarno goro in Krim.

Panoramski pogled s Črne prsti

Nasveti za dame

Pomembni gorski izrazi in fraze so podani v nemščini, italijanščini in slovenščini, nasveti za planinke (*Ratschläge für bergsteigende Damen*) pa so opisani v posebnem poglavju.

Med nasveti za obutev jim priporočajo dobre gorske čevlje, najbolj visoke iz telečjega usnja, z debelim podplatom in nizko peto, nogavice pa morajo biti debele. Na nogo jih je treba dobro navleči v stoječem položaju. Obuvalo je najboljše preizkusiti doma, in to v vlažnem vremenu. Med nasveti za oblačila se priporoča perilo iz volne temne barve, neobhodno so potrebni pajčolan (tančica modre barve), zaščita do kolen, krilo z dolgim pasom, gamaše do kolen in dodatno pokrivalo pri ledeniških (snežnih) turah, pri dolgih turah pa je nujno dodatno (navadno) oblačilo ali pa dolg dežni plašč. Na glavo je dobro povezniti slamnik z notranjo oblogo. V nahrbtnik sodijo rezervno perilo, šal, nogavice, copati, toaletni pribor in rokavice. In še zadnji nasvet: pred spanjem po turi je potrebno zmasirati prste na nogah s špiritom (izraz je dvomljiv – ali gre za špirit ali alkoholno pijačo).

Vir: Meyers Reisebucher: DEUTSCHE ALPEN – Dritter Teil, Leipzig und Wien, Bibliographisches Institut, 1899.

Izhodišče Trenta (Na Logu):

- Iz doline Zadnjice do Luknje, na sedlo Dolič, do koče Marije Terezije (Planika) in na vrh. Varianta: z Doliča prek Triglavске škrebine po južnem grebenu (zelo zahtevno).
- Po Kugyjevi poti čez Skok na snežišče pod Za Planjo glavo, sledi plezanje po ozki polici in prek južnega grebena na vrh.

Izhodišče Mojstrana:

- V dolino Krme, mimo lovske koče do konca doline, do odcepa poti na Velo polje, mimo izvira Krme na Konjsko sedlo (v bližini združitve s potjo iz Bohinja), do koče Marije Terezije, skozi Triglavska vrata na Mali Triglav in na vrh. Varianta 1: od koče prek vzhodne stene na južni greben in na vrh. Varianta 2: od izvira Krme prek pobočja Rži do Kredarice (današnja zimska pot pod Ržkimi podi).
- V dolino Kot do konca, skozi redek gozd, mimo izvira Pri studencu, čez skalnato stopnjo do platoja Pekel, med Rjavino in Vrbanovo špičo prek obširne kotline do Dežmanove koče (Dom Valentina Staniča) po zavarovani poti, čez hrbet Begunjskega vrha, po vzhodnem robu ledenika do Triglavске koče na Kredarici, kapelice in meteorološke postaje (v zgodnjem poletju ob visokem snegu pa čez Kotel). Strm vzpon po klinih (155 oprijemalnih klinov) na Mali Triglav do izteka

poti s Planike in na vrh, kjer stoji Aljažev stolp, pod njim, na južni strani, pa Staničevo zavetišče.

- V dolino Vrata ob Bistrici do majhnega zavetišča (Aljažev dom), proti severni steni, po zavarovani poti čez Prag do velikega korita z balvani s pogledom na greben Begunjskega vrha in Triglavске severne stene, do Dežmanove koče in na Kredarico.

Izhodišče Bled:

- V Krnico, skozi Pokljuško sotesko na Pokljuko, prek planine Javornik na Uskovnico (priključek poti iz Srednje vasi) na Velo polje, do koče Marije Terezije in na vrh.

Izhodišče Bohinjska Bistrica:

- Čez Savo v Srednjo vas, skozi bukov gozd na Uskovnico, pod vrhom Tošča na Velo Polje in na Vodnikovo kočo. Varianta: do Stare Fužine ob Mostnici do Voj, prek Malega polja na Velo polje, čez sedlo do koče Marije Terezije, skozi Triglavska vrata na Kredarico in na vrh.

Vodnik vsebuje tudi napotke za opremo (sveča, vžigalice, nož, škarje, prva pomoč, hrana, voda) s poudarkom, da je nujno imeti tudi kompas, aneroid in specialko 1 : 75.000.

Opis vzpona na Krim (Krimberg, 1106 m): Iz Ljubljane po cesti preko barja do Iga (Brunndorf, 293 m) 2 uri in 30 minut, zahodno okoli gradu Pungert (Sonneneegg) v Iško dolino do Iške vasi (Iggdorf, 323 m, s podatkom o gostilni) 45 minut, južno čez reko do Male vasi (Kleindorf) – do vzhodnega strmine 15 minut, po poti

na rob – vrh strmine s pogledom na impozantno sotesko Iške (Iska-Schlucht) 45 minut, nato do vasice Gornji Ig (Ober-Igg, 627 m) 15 minut, zahodno po položni vozni poti skozi gozd 20 minut, nato strm vzpon skozi gozd prek pašniške strmine na vrh en uro. Opis se zaključuje z razgledom z vrha:

N (proti severu) Ljubljanska kotlina in južne Alpe (Kalkalpen),
O (proti vzhodu) Uskoško gorovje (Uskokengebirge),
S (proti jugu) Snežnik (Schneeberg),
W (proti zahodu) Nanos (Nanos) in Trnovski gozd (Ternowaner Wald).

PRIMERJAVA OPISOV POTI Z DANAŠNJI

Podatki za obiskovalce gora vsebujejo poleg informacij o času, opisu dostopov in nevarnosti na poti tudi podatke o naravnih znamenitostih (soteske, slapovi, izviri, posebnosti gozdov), domačijah, prenočiščih (med drugim koča na Okrešlju, Zoisova koča, Kocbekova koča, Frischaufova koča, Vodnikova koča, koča na Mangartskem sedlu), razgledih na poti in z vrhov. Vzponi so priporočljivi v juliju, avgustu in septembru. Za primerjavo, kako blizu so si opisi izpred sto dvajsetih ali sto tridesetih let z današnjimi, pogledimo opise dostopov na Triglav. Opisi so zelo podrobni, vežejo se na naravne značilnosti območja, kot so prečenje travnika, gozda, potoka, skalnatih pragov, vključno s podatkom, da je na dostopu na vrh Triglava s Kredarice 155 klinov. Podrobni so tudi podatki o času dostopov (7–10 ur) iz različnih smeri, ki so razdeljeni na "etape" (kmetija, potok, strmina in podobno) po urah, tudi po minutah (od 5 do 45 minut). To je bilo obdobje, ko še ni bilo markacij (današnje Knafelčeve so bile vpeljane leta 1922), dostop na Triglav pa je bil označen z možici že leta 1778. ●

Triglav z Velega polja FOTO: OTON NAGLOST

Mesojeda lepotica

Alpska mastnica

✍ Dušan Klenovšek

Alpska mastnica FOTO: DUŠAN KLENOVŠEK

V mnogih filmskih grozljivkah, še posebej iz obdobja nemega filma, so med raznolikimi pošastmi nastopale tudi mesojede rastline. S svojimi ovijalkami so ovile nič hudega slutečo žrtev in jo skušale povleči v velike, čeljustim podobne cvetove. Veliko pretiravanje, a mesojede rastline seveda obstajajo. In ne samo nekje v daljnih deželah, srečamo jih tudi v naših planinah.

Rod mastnice (*Pinguicula*) je v našem rastlinskem svetu zastopan z dvema vrstama, navadno (*P. vulgaris*) in danes podrobneje predstavljeno alpsko mastnico (*P. alpina*). Po izgledu sta daleč od zastrašujočih dimenzij, saj poleg pritlične rozete listov cvetni pecelj zraste le dobrih deset do petnajst centimetrov visoko. In prav na robu zavilani listi predstavljajo past za nič hudega sluteče živali. Seveda ne lovijo gamsov ali kozorogov, njihov plen so majhne žuželke, še zlasti mušice in komarji.

In kakšen je način lova? Na površini listov so žleze, ki izločajo lepljive kapljice, vidne s prostim očesom. Na otip dobimo občutek, da so listi premazani z maslom, zato ime mastnice, saj tudi znanstveno ime *Pinguicula* izhaja iz besede *Pinguis*, kar pomeni masten ali debel. Kapljice privabijo že omenjene žuželke, ki po ugotovljeni prevari zaradi njihove lepljivosti ne morejo več odleteti. Sedaj nastopi vloga drugih

žlez, ki izločajo tekočino, in nemočno žrtev začne prebavljati. Prisotne so celo snovi za preprečevanje gnitja. Občasni beljakovinski "priboljški" omogočajo mastnicam preživetje na rastiščih, kjer sicer primanjkuje dušikovih spojin. Za druge rastline neresljiva uganka zanje pomeni prednost, zato jih najdemo na skoraj golih kamnitih tleh. Če je stalno prisotna še voda, smo na dobri poti, da jih odkrijemo.

Konec aprila je v nižinah že pravi čas, da zaradi cvetenja in posledično večje opaznosti odidemo na "lov" za alpsko mastnico. Pridevnik v njenem imenu ni povsem v skladu z njeno razširjenostjo, saj uspeva od nižin vse do alpskih vrhov. Senčne, vlažne skale, še posebej ob potokih in v ozkih dolinah, so idealne. Nagrajeni bomo s pogledom na bel cvet na vrhu cvetnega poganjka. Ostroga popestri njegovo obliko, rumene dlačice v žrelu pa barvitost.

Alpska mastnica zaradi svoje razširjenosti pri nas ni ogrožena, razen na mikrolokacijah, in ni uvrščena na rdeči seznam. Je pa kot posledica vstopa v Evropsko unijo skupaj z navadno mastnico od leta 2004 med zavarovanimi rastlinskimi vrstami. Mastnici nista edini mesojedi rastlinski vrsti pri nas. Vsaj tako znane so rosike, od katerih pri nas uspevajo tri vrste, malo manj pa poznamo mešinke. Kljub temu da so sorodstveno blizu mastnicam, njihov podvodni življenjski prostor narekuje tako drugačno oblikovanost telesa kakor tudi način lova. ◻

Gen-I

Za zimo ne velja, da se po jutru dan pozna

Vreme in razmere v gorah v meteorološki zimi 2010/11

✍ Miha Pavšek in Gregor Vertačnik

Večerni pogled z roba Velike planine sredi letošnjega januarja. FOTO: MIHA PAVŠEK

Medtem ko se nastavlja vse močnejšim sončnim žarkom, vam ne pride niti na misel, da bi se ukvarjali s čem hladnejšim – na primer z minulo zimo. Skoraj celotno zimsko meteorološko tromesečje december–februar je bilo vremensko sorazmerno nezanimivo. Mnogim sta bila pogodu zadnja dva, precej sušna meseca, manj pa december, ko se je vreme precej "dogajalo". Astronomska zima jo je odnesla nekoliko bolje od svoje meteorološke sestre, saj je bilo tik pred njenim iztekom visokogorje deležno obilnejše snežne pošiljke. Pa o njej več v spomladanskem pregledu, ko bomo preskočili tudi na referenčno primerjalno obdobje 1981–2010, zdaj pa se za hipec vrnimo nazaj k starki zimi.

Povprečna zimska temperatura zraka je po vsej državi presegla dolgoletno povprečje, večinoma do stopinje Celzija (temu pravimo normalno odstopanje). Le v "zgornjih nadstropjih" je bila za spoznanje pod običajnimi vrednostmi. V pregledu jesenskega vremena 2010 smo omenili, da je že konec novembra zima pošteno potrkala na vrata. Zato je že prve decem-

brske dni zaznamovalo pogosto sneženje, nato pa je nastopila kratkotrajna, a izrazita odjuga. Z izjemo visokogorja je dež zamenjal sneg in marsikje je skopnela večina snega. Po temperaturnem višku 8. decembra je temperatura naglo padla, ponehale pa so tudi padavine. Sledilo je nekaj bolj ali manj sončnih in mrzlih dni – sredi meseca so na Kredarici zabeleži-

li okoli $-20\text{ }^{\circ}\text{C}$. Zatem je navrglo nekaj snega, z izrazito otoplitvijo pa so prišle obilnejše padavine, ki so vztrajale vse do božiča. Konec meseca se je spet ohladilo in "osončilo".

Nekaj s soncem bolj skopih dni se je zvrstilo tudi na začetku novega leta. Kasneje se je z otoplitvijo pooblačilo, a padavine – razen na severozahodu – niso bile obilne. Sredi meseca je sedem dni zapored vladalo sončno in razmeroma toplo vreme, kot nalašč za izlete v gore. V zadnji januarski dekadi so temperature v gorah spet zdrknile globoko pod ničlo, vendar sončnega vremena ni bilo ravno v izobilju. Od 12. januarja pa vse do konca meseca ni bilo večjih padavin.

Skorajšnja suša se je nadaljevala do sredine februarja. Kmalu je močno pogrelo, zlasti od 5. do 8. februarja smo lahko že tudi višje zgoraj zaslutiti bližajočo se pomlad. Nekje do 12. februarja tudi sonce ni skoparilo s svojimi žarki. A zima še ni

Povprečna temperatura (°C) in količina padavin (mm) v meteorološki zimi 2010/11 ter primerjava s povprečjem obdobja 1971–2000.

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna T	Odklon T	Padavine	Indeks padavin glede na povprečje 1971–2000
Rateče (864 m)	–3,0	0,0	238	104
Planina pod Golico (970 m)	–2,0	–0,5	325	112
Vojsko (1067 m)	–2,1	0,2	544	105
Vogel (1535 m)	–2,7	–0,2	600	110
Krvavec (1740 m)	–3,8	–0,3	235	103
Kredarica (2514 m)	–8,1	–1,1	281	86

Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje.

rekla zadnje – skoraj do konca meseca se je počasi, a vztrajno hladilo. 16. in 17. februarja je zlasti v gorah snežilo. V zadnji zimski dekadi so sončni žarki vsaj deloma vzeli primat oblakom.

Sedaj si oglejmo sliko minule zime še malce bolj celostno. Podatki uradnih meteoroloških postaj kažejo, da temperaturno ni bistveno odstopala od povprečne zime preteklih desetletij. Hladnemu, v visokogorju zelo mrzlemu decembru je sledil zmeren januar, medtem ko je bil tretji zimski mesec zlasti v visokogorju bistveno pretopel. Tudi padavine so bile neenakomerno razporejene: velika večina je padla v prvi tretjini zime, medtem ko januarski in februarški oblaki niso bili kaj prida radodarni. Vse skupaj se je izravnavalo v padavinsko sliko blizu povprečju. Bistveni presežek padavin smo namerili le ponekod v Posočju in v zahodnem predalpskem hribovju, medtem ko je bilo na Pohorju le dve tretjini običajnih padavin. Nasprotno je bila zima kot celota premalo osončena, zlasti decembra. Zato pa je bila na začetku radodarna s snegom. Kljub temu je večji del zime v alpskih dolinah snega primanjkovalo, v nadpovprečno debelo snežno odejo je bilo odeto le visokogorje. Na koncu so se ekstremiti – in tako je v naravi pogosto, le ljudje hočemo vedno več in vse višje – izravnali, s čimer smo dobili precej uravnoteženo temperaturno in padavinsko podobo minule zime.

Med izjemne dogodke bi lahko poleg nekaj zelo izrazitih temperaturnih sprememb (glej tabelo) uvrstili nenavadno debelo snežno odejo v decembru. Na Kredarici so prvič od 70. let v dobi primerljivih meritev beležili štiri metre beline – 25. in 26. decembra. Presežena je bila šele v sredini marca, kar kaže na izdatno pomanjkanje padavin v začetku leta 2011. Podobno nenavadno

je bilo s skupno višino snežne odeje na Kravcu. Kar 112 centimetrov debela snežna odeja zjutraj 5. decembra se je do sredine februarja stanjšala na borih 8 centimetrov; zadnji februarški dan je merila zgolj 31 centimetrov. Letošnja zima glede snega ni bila naklonjena Karavankam in Kamniško-Savinjskim Alpam. Še enkrat več se je pokazalo, kako pomembna za sneg je bližina morja, saj so jo tokrat Julijske Alpe odnesle precej bolj belo. Še bolj na suhem so ostali naši severni sosedje, zato – vsaj to zimo – ni kaj dosti pomagal novi vodnik

za najlepše turne smuke na avstrijskem Koroškem.

Za celotno letošnjo zimo bi le stežka rekli, da velja tudi zanjo pregovor, da se po jutru tudi dan pozna. Začela se je precej obetavno – mrzlo in belo – končala pa precej "neslavno" in rjavo. A kakršnokoli smo že imeli to zimo vreme, smo lahko hvaležni naši dobri luni, zaradi katere bomo imeli letos skorajda zaporedne velikonočne in prvomajske praznike. Sicer pa to tisti, ki skrbno pripravljate letni načrt izletov, že dolgo veste. ●

Medusa ♀

lahke treking hlače

59,90 €

Relax ♂

lahke treking hlače

59,90 €

Lahke, raztegljive in trpežne. Treking hlače Medusa in Relax so zveste spremljevalke popotnikov, pohodnikov in plezalcev.

KIBUBA

PUSTOLOVŠČINA NA OBZORJU

ostale izdelke v ponudbi si oglejte na:

www.kibuba.com

Osnovne tehnike v ledeniškem svetu

✍ Tadej Debevec, Aljaž Anderle

Skice: Jernej Lukša

V Evropi je trenutno večina gora, višjih od 3000 metrov, obdana z bolj ali manj obsežnimi ledeniki, zato se z njimi alpinisti kar pogosto srečujemo. Ker ima ledeniški svet kar nekaj posebnosti (razpoke, morene, seraki, gibanje ledu, ledena podlaga), jih je treba upoštevati tudi pri načinu gibanja in uporabljeni tehniki varovanja. V domačih gorah se Slovenci z ledeniki ne srečujemo, zato te tehnike ne uporabljamo zelo pogosto, kar je še dodaten razlog, da jo je treba načrtno vaditi.

LEDENIŠKA NAVEZAVA

Glavna nevarnost, ki preži na ledeniku, so ledeniške razpoke. Padec vanje je lahko usoden bodisi zaradi poškodb bodisi zaradi podhladitve.

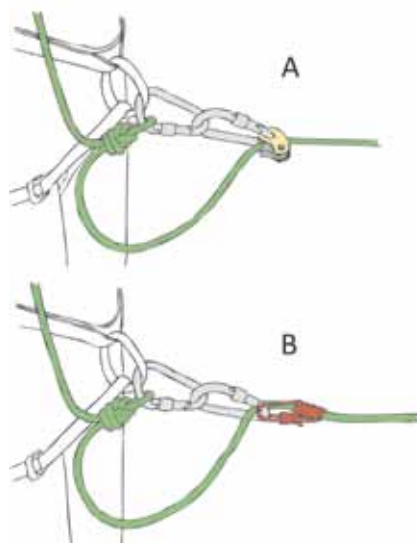
Kljub temu da se po ledeniku praviloma gibljemo navezani, se v določenih primerih lahko odločimo, da vrvi ne uporabimo. Ob ustreznih pogojih (dobra vidljivost, dnevna svetloba, nerazgiban ledenik) je to običajno poleti, ko je ledenik brez snega in so razpoke dobro vidne, ali pa pozimi, ko se po njem gibljemo s smučmi in je dodobra pokrit s snegom. V vseh ostalih primerih se je treba za gibanje po ledeniku navezati.

Obstaja mnogo načinov navezave, ki nam jih narekujejo število članov naveze, dolžina vrvi in razmere na ledeniku. Na eno vrv se lahko navežejo do štirje. Značilnost ledeniške naveze je v razdelitvi vrvi na varovalni del, ki povezuje člane naveze, in reševalni del, torej prosti, neuporabljeni konec vrvi, ki ga prenašamo s seboj v nahrbtniku in omogoča izvedbo reševalnih manevrov. Najobičajnejše so dvo- in tričlanske naveze. Številčnejše niso samo nefunkcionalne – počasne in okorne – pač pa tudi nevarne, saj zaradi krajših medsebojnih razdalj obstaja verjetnost, da v razpoko pade več ljudi naenkrat.

Razdaljo med člani naveze določa tudi stanje ledenika. Bolj ko so razmere neugodne (svež sneg, prekrite razpoke, megla), večja mora biti. Prvi in zadnji član se navežeta tako, da jima na koncih ostane vsaj 5 metrov reševalne vrvi več, kot znaša njuna razdalja do prvega sosedja na vrvi.

Dvočlanska naveza si vrv razdeli na tri dele, pri čemer srednji del predstavlja varovalni del vrvi (10–15 m), krajna dva pa reševalnega (15–20 m). Pomembno je, da sta reševalna konca nekaj metrov daljša od varovalnega. V idealnem primeru je dolžina reševalnega dela vrvi dvakrat tako dolga kot razdalja med soplezalcema, kar lahko zelo olajša manever pomoči, vendar je to težko zagotoviti, če imamo vrv, krajšo od 60 metrov.

Vrv je v pas najbolje pritrditi tako, da si jo z vozlom osmico najprej vpneemo v vponko z matico (*slika 1*). Lahko jo vpneemo v manevrsko zanko, če pa želimo cel sistem skrajšati, lahko vpneemo tudi skozi obe zanki na pasu. Nato v to vponko vpneemo še eno vponko z matico, na kateri imamo malo prižemo (*ropeman* idr.), skozi katero vpneemo vrv, ki poteka proti soplezalcu. Med osmico in prižemo mora vseskozi ostati krajša zanka vrvi. Takšen način vpetja nam omogoča hitro reakcijo in prehod k učinkovitemu reševanju v primeru soplezalčevega padca v razpoko. Prižemo lahko nadomestimo tudi z Machardovim vozlom, pomembno

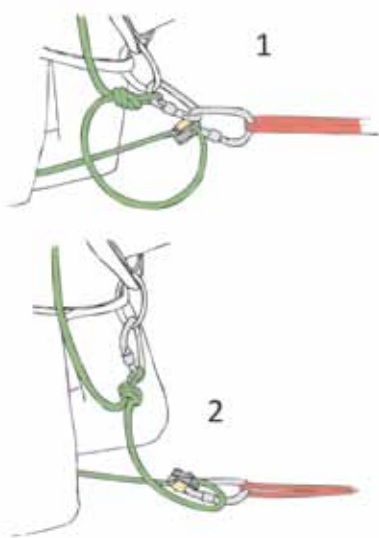
Slika 1: Vpetje vrvi v pas (A – prižema, B – Machardov vozel)

je le, da vrv poteka skozi vponko, saj ga le tako lahko uporabimo na enak način kot prižemo.

Če je ledenik pokrit s snegom in po njem hodimo v dvojni ali trojni navezi, je na vrvi med soplezalcem priporočljivo izdelati vozle. Med člani naveze napravimo 3–5 vozlov na medsebojni razdalji 1,5–2 m. Njihova funkcija je, da ob morebitnem padcu v razpoko povečajo trenje vrvi, ko se ta zažre v sneg, in s tem olajšajo zaustavitev padca. Za ta namen praviloma uporabljamo vozel šestica, lahko pa tudi dvojno šestico (*slika 2*), ki jo je po morebitni obremenitvi nekoliko lažje razvezati.

Slika 2: Vozel dvojna šestica

Slika 3: Vpetje sidrišča v vponko z matico in prižemo (1) in izpetje plezalca iz sidrišča (2).

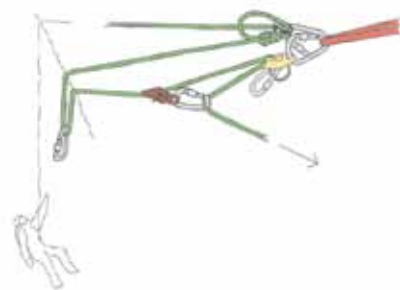
GIBANJE PO LEDENIKU IN UKREPI OB PADCU V RAZPOKO

Med gibanjem po ledeniku je pomembno stalno spremljati razpoke in iskati najboljše prehode čeznje. Pri tem naveza ohranja svoj položaj prečno glede na smer poteka razpoke. Če se razmere na ledeniku spreminjajo, lahko razdaljo med člani naveze spreminjamo – povečamo. Kadar se znajdemo pred resnično delikatnim prehodom (nestabilen snežni

most, tanka snežna površina), je najbolje, da so ostali člani naveze v pripravljenosti, medtem ko prvi preči prehod, in obratno. V resnih situacijah je najbolje, da vnaprej izdelamo sidrišče in se čez prehod varujemo.

Če nekdo pade v razpoko, morajo ostali člani naveze padec nemudoma zaustaviti z energičnim delovanjem v nasprotni smeri padca s pomočjo nog in cepina. Po zaustavitvi padca je treba takoj izdelati sidrišče (cepin, vijaki ...) in nanj prenesti obremenitev.

Center sidrišča (konec traku) vpnemo v vponko z matico, na kateri je vpet prižema. Nato se premaknemo navzdol, da sidrišče prevzame obremenitev, mi pa se lahko izpnemo iz sidrišča (slika 3). Takoj nato ocenimo situacijo in v najboljšem primeru samo varujemo soplezalca (če lahko izpleza sam), mu pomagamo z enostavnim škripcem ali pa se v primeru poškodb najprej spustimo do njega, ga oskrbimo, izplezamo in ga nato dvignemo. Najučinkovitejši in najhitrejši način dviga je vsekakor "skupinski poteg", ki ga izrabimo vedno, kadar je v bližini še kakšna naveza oz. dovolj ljudi. Drugi možni načini dviganja z vrvjo (enojni, švicarski škripec) bodo predstavljeni v enem od prihodnjih prispevkov. Pri reševanju nam pomaga reševalni del vrvi, ki ga imamo v nahrbtniku, saj je varovalna vrv ponavadi preveč zajedena v sneg. Ob ustrezni namestitvi vrvi preko roba razpoke je takšno dviganje lažje in hitrejšo, pogosto pa

Slika 4: Enostavni škripec

tudi edino mogoče. Uporabo daljšega konca vrvi prikazuje slika 4, ki predstavlja način dviga padlega s pomočjo enostavnega škripca tako, da mu v razpoko spustimo zanko, ki že sama služi kot polovični škripec.

Pri vseh manevrih na ledeniku je treba ustrezno skrbeti za naše samovarovanje, ki ga običajno zagotovi popkovina iz pomožne vrvive na reševalni vrvi. Nikoli namreč ne vemo, kdaj se lahko pod nogami udre tudi nam. ○

Prispevki Alpinistična tehnika so namenjeni poznavalcem in niso vseobsegajoči. Obstaja več variant in postopkov, tu so predstavljeni le osnovni. Pravilna uporaba predstavljene tehnike zahteva ustrezno predznanje, razumevanje postopkov, varovanja in uporabe opreme. Vse to si lahko varno pridobite v različnih programih izobraževanja v okviru PZS, FŠ in pri gorskih vodnikih ZGVS. Za morebitno napačno interpretacijo in posledice avtorji ne prevzemajo nikakršne odgovornosti.

IZ PLANINSKE ZALOŽBE

AKCIJA PLEZALNI VODNIKI KOROŠKE

Planinska založba Planinske zveze Slovenije je v letu 2005 izdala tri plezalne vodnike: Raduha; Peca in Uršlja gora; Plezališča, zaledeneli slapovi, turno in alpinistično smučanje pod enim imenom **Plezalni vodniki Koroške**.

Plezalni vodnik približa koroške stene, plezališča, plezanje po zaledenelih slapovih ter turne in alpinistične smučarske spuste širšemu krogu alpinistov in plezalcev ter besedno in slikovno predstavi plezalsko dejavnost na območju Koroške. Obdelane so tudi stene Raduhe, saj so »postale« koroške, čeprav geografsko sodijo v Savinjsko dolino. V celovit pregled pa so uvrščene tudi do leta 2005 neobdelane severne stene Pece, ki ležijo na ozemlju Avstrije.

Na 344 straneh (trije plezalni vodniki) je avtor Stanko Mihev opisal 305 smeri in variant. Vse smeri so predstavljene tudi s shemami. V knjigi je 60 črno-belih slik, 110 barvnih fotografij in 160 skic. Format: 130 x 210 mm

Do sredine maja 2011 vam je plezalni vodnik na voljo
50 % popustom – 20,45 €.

Plezalni vodnik lahko naročite na Planinski zvezi Slovenije, Planinski založbi, Dvorakova ulica 9, 1000 Ljubljana, tel. 01 434 56 84, faks: 01 434 56 91, po e-mailu: planinska.zalozba@pzs.si ali preko spletne strani: www.pzs.si.

Dru

Tokrat o vzponu z ozadjem. Rok Blagus (AO Ljubljana-Matica) je šel skozi pravo kalvarijo povratka v svet vrhunškega alpinizma po hudi nesreči pred štirimi leti v Druju. Očitno je stvari želel popolnoma razčistiti in se je prejšnji konec tedna vrnil na kraj zločina, pod smer **Allain-Leininger** (M7+/M5+, 4+, 850 m). Tokrat je plezal z enim najperspektivnejših in počasi tudi najboljših slovenskih alpinistov Luko Kranjcem (AO Celje-Matica). Začela sta v soboto, 5. marca, z jutranjim sestopom pod Dru, zapleti z vrvo na spustu in precej globokim snegom. Tako sta vstopila šele ob 8.30. Prvi dan je bilo plezanje nekoliko lažje, a sta vseeno že preplezala raztežaj, ki sta ga ocenila z M7. V spodnjem delu so bile razmere kar dobre. Sledilo je malo lažje nadaljevanje do velikega snežišča v severni steni. Desno od njega ob izrazitem razu sta že v temi bivakirala s pogledom na fantastični ambient Sans Noma, zahodne stene Druja in drugih vršacev z najvišjim vred. Drugo jutro sta začela plezati že ob 6.30. Roka je začelo zvijati ob spominu na dogodka izpred štirih let, verjetno pa tudi že predolgo z mislijo na Makalu prakticira kondicijske treninge precej bolj kot gimnastične vaje na cepinih. Ampak tudi po Lukovem mnenju je bil ta dan res naporen, saj je sledilo 12 raztežajev, ocenjenih vsaj z M5+, od tega dva M7 in en M7+. Pri tem jima je precej nagajal sneg v počeh, ki je bil presipek za plezanje in je zahteval kar nekaj čiščenja. A je Luka, ki blokado na cepinu lahko drži dlje kot jaz pivo, vse plezal kot prvi in smer v celoti zmogel na pogled, Rok pa za

njim. Ves čas sta plezala z nahrbtniki razen prvi dan v težkem raztežaju (M7). V zgornjem delu sta našla pravo linijo in se tako ognila raztežaju, kjer je Rok pred štirimi leti padel. Bivakirala sta tik pod robom stene. Kot se za velike zgodbe spodobi, jima je zmanjkalo plina, tako da sta drugi dan sestopala brez pijače. Sestop se je zavlekel zaradi zatankjene vrvi in iskanja prehodov na ledenik.

Eiger

Miha Zupan (AO Tržič) in Domen Kastelic (Akademski AO) sta se po odlični seriji zimskih vzponov odločila nagraditi še z zelo zelenim vzponom prek severne stene Eigerja. V nedeljo, 6. marca, sta vstopila in bila presenečena nad količino snega v steni. Na srečo so večino dela opravili trije Francozi, ki so vztrajno gazili pred njima. Ključni raztežaji smeri so dovolj strmi, da so bili kopni, položnejši deli pa so zahtevali velike napore. Tako sta prvič bivakirala že na Bivaku smrti. Naslednji dan sta se trudila v Rampi, kjer je bilo ponovno veliko novega snega v položnejših raztežajih, strmi pa so bili kopni. Tudi Prečka bogov je zahtevala koncentracijo. Šele v Pajku oziroma nad njim so se začele dobre razmere. Drugič sta bivakirala v izstopnih kaminih že skoraj na koncu vseh težav – v bivaku Corti. Naslednje jutro ob 11. uri sta dosegla vrh Eigerja. V **Heckmaierjevi (oz. Klasični) smeri** (IV+/A0, M5, WI 4, 85°/55–70°, 1600 m) sta se tako precej nagrala.

Lofoti

Ponovni obisk in udeležbo na srečanju plezalcev na Norveškem sta si omislila Luka Lindič in Marko Prezelj. Na Lofotih sta naletela na precej tople razme-

re, temperatura se je namreč gibala okoli ničle. Zimsko vzdušje sta ustvarjala predvsem neprestano sneženje in močan veter. Takoj sta ocenila, da so razmere za ledno plezanje najbrž boljše doma, in se preusmerila v snežne cilje, kjer sta z različnimi soplezalci preplezala lepo število smeri. Plezali so v steni Egguma, naslednji dan v Stortindnu, po dnevu počitka v Pikktindnu, sledila pa je še Švicarska smer v Abrahamstindnu. Plezanje je bilo res zimsko, od požlejene skale do čisto solidnih snežnih razmer, predvsem pa so ju spremljali neprestani pršni plazovi in močan veter. Vsak dan sta za soplezalca imela katerega od domačinov.

Alpe

Lepo vreme v prvi polovici marca je pognalo kar nekaj slovenskih alpinistov, da so snežno in ledno uplezanost preverili na najpomembnejšem evropskem alpinističnem igrišču, v Zahodnih Alpah. Večina se je odločila za gore nad Chamonixom. Aljaž Tratnik in Dejan Koren sta opravila celo majhno serijo vzponov. Začela sta v Grande Rocheuse, kjer sta preplezala letos eno najpopularnejših zimskih smeri, **Late to Say I am Sorry** (V, 6, M6, 1000 m). Pred njima sta jo od Slovencev preplezala Urban Novak in Mare Gradišnik. Čez dva dneva sta Dejan in Aljaž v štirih urah preplezala veliko klasiko, v kateri se je ob dobrih razmerah to sezono prav tako zvrstilo veliko alpinistov, smer **Rebuffat-Terray** (V, 5, M6, 550 m). Angleži jo imenujejo smer **Carington-Rouse** po prvih zimskih ponavljalcih, prav tako alpinističnih legendah. Pogosta praksa je namreč, da se ledne zimske ponovitve poimenujejo drugače, saj je res, da nemalokrat potekajo po krajših variantah, poleg tega pa plezalec pleza po drugem "mediju". Isto smer sta v nedeljo ponovili še Tina Di Batista in Nastja Davidova in se o njej prav tako izrazili nadvse pohvalno. Aljaž in Dejan sta opravila še s smerjo **Voie de Nuit** (IV, M8-, 450 m) v vzhodni steni Mont Blanc du Tacula in zaključila kratko, a plodno odpravico v Alpe.

Raduha

Mala stena je dokaj priljubljen cilj ljubiteljev kombiniranega plezanja. Udoben dostop in sestop ter strma stena z dobro kamnino so njeni glavni atributi. Luka Lindič in Boris Lorenčič sta

se v prvi polovici februarja lotila **Študentske smeri**, ki ima poletno oceno V+, 140 m. Nič posebnega, bi rekli, a plezanje se je minuli vikend razvilo v dobro borbo. Mestoma previsni in nerodni detaili, okrašeni s svežim snegom, so dosegli oceno M7. Ne gre za prvo zimsko ponovitev, najbrž tudi ne za prvo zimsko prosto ponovitev, gre pa za prvo zimsko prosto ponovitev z orodji.

Karavanke

Miha Zupan in Samo Opalk sta 25. januarja preplezala verjetno novo snežno-ledno smer v severni steni Kladiva. Poimenovala sta jo **Direktna**, ocenila pa s IV/4, M5, 90/60°, A1, 600 m. Poteka po precej logični liniji, grafi, naravnost na vrh desno od Kaminske smeri.

Iztok Tomazin je poslal kratko poročilo o svoji aktivnosti. Kot kaže, tudi on ne popušča. Skrite konce Karavank pozna kot le malokdo, prav tako razmere. Sam je ponovil **Smer starega kozla** (III, 45–70°, 350 m) v levem delu stene Kladiva. Verjetno je takrat videl, da so razmere odlične, in se zato vrnil še dvakrat. Prvič z ženo Matejo, s katero sta opravila prvo zimsko ponovitev smeri **Levica** (III, 45–75°, 300 m), nato pa 4. februarja še z eno legendo tržiškega alpinizma, Jankom Megličem. Z njim sta v srednjem delu severne stene preplezala prvenstveno smer **Bogi** (IV, M5, 600 m, 7 h). Spodaj poteka po tankih ledenih travkovih s slabimi možnostmi varovanja, višje pa po žlebovih s strmimi lednimi mesti. Izток meni, da gre trenutno za eno najzanimivejših lednih smeri v Karavankah. V zaletu je nato tri dni kasneje v sosednji, severni steni Pišnice sam preplezal še prvenstveno smer **Ledka** (III, 3, 400 m).

Snežni vrh

Oglasil se je še eden od alpinistov malo starejše, tokrat primorske generacije, ki je kraljevala po primorskih stenah v zadnjih desetletjih prejšnjega tisočletja, Milan Černilogar. Še eden takih, ki ga že dvajset let ne opaziš med plezalnimi novicami in potem ponovno vidiš, da takšni tako ali tako nikoli niso niti ne bodo nehal plezati, pa naj se zgodi karkoli. Tokrat je Milan skupaj s svojo hčerko Jutro opravil prvo ponovitev smeri **Bjondo** (45–80°, 250 m) v Snežnem vrhu na koncu Možnice.

Plezanje v Druju

Turska gora

Minulo soboto sta Nika Radjenovič in Bojan Leskošek (AO Ljubljana-Matica) preplezala smer **Ob južnem razu** v Turski gori. V vodniku Zimski vzponi je označena kot ena najlepših in najpriporočljivejših na celotnem področju. Taki etiketi se skorajda ni moč upreti. Podana ocena je skoraj daljša kot smer III+/2, M, 450 m, 30–65°, UIAA 2–3. Lepote smeri nista komentirala, zato verjamem, da se z napisanim strinjata. Na dostopu in sestopu sta imela veliko zoprne klože, v smeri pa so bile razmere dobre.

*Novice je pripravil
Tomaž Jakofčič.*

NOVICE IZ TUJINE

Patagonija – Aguja Desmochada

V zadnjem mesecu se je največ dogajalo v Patagoniji. Če je bil začetek sezone sila skop z lepimi dnevi, pa je bilo plezalcem precej bolj naklonjeno njeno nadaljevanje.

Če začnemo pri zadnjem pomembnejšem vzponu, omenimo prvo prosto ponovitev smeri Golden Eagle v Aguji Desmochadi, ki sta jo leta 2006 v prvenstvenem vzponu zmogla Alex Huber in Stefan Siegrist. Ker sta imela nekaj težav z zaledeneli poči, sta si na dveh mestih morala pomagati s tehničnim plezanjem. Sean Villanueva, Cintia Percivati in Raoul Martinez pa so naleteli na povsem suho skalo in prosto ponovitev smeri ocenili s 7a/a+, 700 m. Komentar Alexa Huberja je dovolj zgovoren: "Resnično sem vesel, da so smer končno splezali prosto. Neopretrgana linija poči je gotovo najlepša možnost prostega vzpona v tej brutalno strmi steni." Posebna zgodba je bil menda sestop v orkanskem vetru.

Isto okno lepega vremena sta v isti gori izkoristila tudi Neil Kauffman in Josh Wharton in v neposredni bližini Zlatega orla preplezala novo smer, ki sta jo imenovala Coda. Ta si z Golden Eaglom deli celo vstop, potem pa zavije v južno steno, kjer sledi sedem strmih raztežajev s težavami do 5.11+ in A0. Tudi Kauffman in Wharton poročata o dramatičnem sestopu, saj ju je veter pri spuščanju po prvi kar dvigal in zatikal vrvi. Na sestopu sta morala še bivakirati, v doli-

no pa sta po 31 urah prišla le z ostankom ene vrvi.

Prvi vzpon na Agujo Desmochado so sicer leta 1988 opravili legendarni ameriški plezalci Jim Bridwell, Jay Smith in Greg Dunmire, svojo smer Condor pa so ocenili s 6b+, A2, 550 m. Kauffman in Wharton pa sta svojo smer posvetila predlani umrlim plezalcema Jonathanu Coppu in Micahu Dashu iz Kolorada, ki sta skupaj z Wadom Johnsonom preminila v plazju pod Mount Edgarjem na Kitajskem.

Fitz Roy in Cerro Pollone

Novo smer ima tudi Fitz Roy. V neposredni bližini Kalifornijske smeri sta jo 9. februarja v enem zamahu preplezala Američana Mickey Schaefer in Kate Rutheford. Na goro sta odšla čisto lahka, brez opreme za bivakanje. Ker sta dostopala po dežju, sta morala svojo opremo najprej posušiti in prebivakirati noč v izkopani snežni luknji. V strmem delu stene nista bila tako hitra, kot sta predvidevala, saj so bile poči precej zaledenene. Ker pa sta zgornji, lažji del stene preplezala vzporedno (simultano), sta vrh dosegla istega večera ob 23. uri. Tam sta zmrzovala še do jutra in nato varno sestopila po Francosko-argentinski smeri. Prvo (prosto) ponovitev sta opravila tudi Scott Bennett in Blake Herrington v zahodnem stebri Cerro Pollone. Izbrala sta si smer A Fine Piece, ki sta jo prva preplezala patagonska mačka Jim Donini in Greg Crouch. Bennett in Herrington sta se pohvalno izrazila o smeri, svoj vzpon pa ocenila z VIII.

Druge, tudi zelo pomembne novice iz Patagonije pripravljamo za naslednjo številko, kjer bomo omenili tudi nove vzpone v Alpah in tamkajšnje dobre ponovitve zahtevnih smeri.

Nova smer in smrt v Nepal

Iz Nepala je prišla novica o novi smeri in zimskem vzponu v severni steni Pharilapche (6017 m), ki pa se je žal končal tragično. Sam vzpon je sicer potekal brez posebnosti in korejska naveza treh plezalcev je lepo napredovala, čeprav je eden izmed članov (Hwang Gi-yong) tožil nad bolečinami v prsnem košu in slabostjo. V 1200 metrih stene so bivakirali dvakrat, težave pa so bile 5.9, A3, 5+ v ledu in 5+ v mešanem terenu. Ko so steno še preplezali in sestopali, so morali bivakirati še enkrat in naslednje-

ga jutra se Hwang ni več zbudil. Mrtvega tovariša sta soplezalca pustila na gori, sestopila in si toliko odpočila, da sta se vrnila s skupino Šerp. Vsi skupaj so odnesli prijateljevo truplo v dolino.

Novice je pripravil Urban Golob.

PISMA BRALCEV

Še enkrat o Andreju Karničarju

V hribe sem odhajal v različnih časih in ob različnem vremenu. Kadar so bili vsi moji planinski prijatelji zasedeni z drugimi, "važnejšimi" rečmi, sem šel tudi sam. Tako sem se nekega oblačnega septembrskega petka šele popoldan odpravil na Jezersko. Brez rezervacije prenočišča sem si mislil, da bom zopet imel srečo in bom že kje prespal. Na avtobus v Ljubljani je vstopilo precej ljudi, na Jezerskem pa so z menoj izstopili le še štirje, tri dekleta in visokorasli fant. Vprašal sem jih, kam gredo, pa so povedali, da do Češke kočje.

"Če je pa tako, bom šel tudi jaz z vami," sem se odločil.

Posebno sem bil družbe vesel, ker so imeli vsak svojo baterijo, jaz pa brez luči. S fantom sva hodila spredaj in se pogovarjala o vsem mogočem. Najbolj me je začudilo, ko mi je zaupal, da hodi na predavanja filozofije. Omenil sem filozofsko fakulteto na Aškerčevi cesti.

"Ne," je dejal, "hodim na teološko fakulteto."

Na moje začudenje mi je zaupal, da se je tako odločil, ker so tam boljši predavatelji. Do Češke kočje smo prišli pozno zvečer. Skozi okna so se videli slabo osvetljeni prostori, kot se za pravilčno planinsko kočjo spodobi. Prepričan, da sem se znebil zadnjega dvoma, kje bom prespal, sem samozavestno vstopil v jedilnico in na vratih srečal oskrbnika. Do tedaj sem ga poznal samo po pripovedovanjih. Ampak njegov odločni in prijazen pozdrav mi je zagotavljal, s kom govorim. Vprašal je, kakšne želje imam. Stekel je naslednji pogovor:

"Ali lahko dobim toplo večerjo?"

"Danes smo že vso kuhano hrano postregli številnim gostom."

"Mi lahko skuhate vsaj pol kranjske klobase in postrežete s kruhom?"

"Tudi vse klobase smo že prodali."

"Potem pa bi prosil, če mi skuha-

"Tudi tega ne morem, ker smo oženj že pogasili."

"Če je pa tako, vas prosim le še, da mi pokažete, kje bom prespal."

"Vse sobe in ležišča so že zasedena."

Preden pa sem dokončno obupal nad "slabo postrežbo", mi je gospod Andrej Karničar prinesel vso zeleno hrano. Po večerji me je odpeljal v prvo nadstropje, na balkon, ki je bil sicer pokrit s streho, a odprt z vseh strani. Na slamarici sem sladko zaspal, pokrit s koci, kot se za pravilčno planinsko kočjo spodobi.

Ciril Velkovrh

LITERATURA

Prekmurski hrepeneči spomin

Prekmurje za radovedneže in ljubitelje, ur. Oto Luthar. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU, 2010. 173 str.

Prikupna knjiga v žepnem formatu o Prekmurju je pravzaprav zbornik, delo 15 avtorjev: Valerije Babij, Janeza Balažica, Milana Bidovca, Helene Dobrovoljc, Ivanke Huber, Mihe Jerška, Jasmine Litrop, Ota Lutharja, Gorana Miloševića, Mihe Pavška, Jelke Pšajd, Mateje Ratej, Klavdije Sedar, Valentine Smej Novak in Dušana Šarotarja. Knjiga je razdeljena na kratke, tematsko zaokrožene razdelke. Poljudni sestavki poskušajo razbliniti bolj ali manj ustaljene predstave (stereotipe) o Prekmurju. Tak je v uvodu začrtani namen knjige in ga je vseskozi čutiti kot rdečo nit. Resda Prekmurci v nekaterih pogledih niso bistveno drugačni kot drugi Slovenci, res pa je tudi, da v malokaterem ali pa nobenem zborniku z regionalnega območja in potemtakem v nobeni slovenski pokrajini ni zaslediti toliko enotnega psihološko opredeljenega čutenja do pokrajine, kot se razkriva v tej knjižici. Tega prinaša že uvodni sestavek Ota Lutharja in se mestoma pojavlja tudi v nadaljnji

vsebinsi, kaže pa se v pogosto uporabljenih izrazih, kot so nostalgijska, domotožje, hrepenenje, hrepeneči spomin, otožnost. To skupnostno dožemanje se razodeva v različnih stopnjah in različnem razumevanju, neke globoko pa ima sociološko podlago – korenini v izseljevanju. To pa po moje ni edini motiv. Temu vsaj delno botruje tudi geomorfološka posebnost pokrajine, odprtost in prostranost, ki človeka sili v njegove brezmejne danosti.

Iz tega ogrodka, kar je posebnost obravnavane knjige, se razraščajo sociološke, etnografske in prirodoslovne vsebine. Prve vključujejo poleg drugega madžarsko narodno skupnost, angleško pronicanje v te kraje, opis prekmurščine, iz preteklosti pa reformacijo in mursko republiko. Izvemo, da sta Mura in Drava edini zlatonosni reki v Sloveniji. Naravno dediščino kroji Mura s svojimi mrtvicami, v katerih je bogata biotska raznovrstnost, da zanjo velja rek: "Mrtva je bolj živa kot njena mati." Prekmurski poplavni gozdovi (2011 – leto gozdov) so naravni zadrževalniki in varujejo sosednja območja pred poplavami. Znani so zlasti v okolici Velike Polane, ki je tudi evropska vas štokelj. Bukovniško jezero in dobrovniške orhideje pa so že proniknili v svet. Med znamenitosti prekmurske kulturne pokrajine sodijo rotunda v Selu, gradovi in Plečnikova cerkev v Bogojini. Delček strokovne pozornosti je namenjen tudi judovskemu pokopališču pri Lendavi in tehnični dediščini. Razdelek Za sladokusce je zadnji, zagotovo pa ne najmanj pomemben. Prekmurska gibanica je dobila uradno evropsko zaščito. Miha Pavšek je zadel žeblico na glavico v vzporejanjem s prekmursko zemljo: "V prerezu je taka, kakor da bi zarezali v prekmursko rodovitno prst: spodaj nekaj prod, potem peščeno ilovnato glinasti nanosi, višje mlada, lahka rjava naplavljen prst, iz katere se povsem na vrhu bohoti pšenično klasje."

Sporočilo knjige dopolnjujejo ilustracije Srečka Bajde v rjavi, beli in črni barvi. Največ je rjave, ki zaživi v več odtenkih, to je barva zemlje. Upajmo, da je naključje, da se motiv silhete človeka s kovčkom na platnicah pokriva s sporočilom zadnje besedne zveze: "Na začasnem ali stalnem delu v tujini." Ne vem, če bo knjiga razbila stereotipe o Prekmurju, nanizanih pa je toliko vabljivih novic, da kar kliče,

da bi človek zašel na te ravnice. Zbornik je obenem lepa podlaga za natančnejše opise poti, kakršne sicer izdaja Planinska založba Slovenije.

Milka Bokal

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnost Planinske zveze Slovenije – marec 2011

Februarja je minilo **118 let od začetka organiziranega slovenskega planinstva** in ustanovitve Slovenskega planinskega društva, katerega naslednica je PZS.

Markacisti in predstavniki planinskih društev in PZS so se ob projektu **15 planinskih poti** srečali z vodstvom družbe Krka, predsednik njene uprave Jože Colarič pa je prejel priznanje Slovenskega planinskega muzeja.

Na **dnevu civilne zaščite** so bila posameznikom in organizacijam podeljena priznanja za njihov prispevek pri reševanju človeških življenj, materialnih dobrin in lastnine.

Ob zaključku predsedovanja Slovenije Alpski konvenciji je na Brdu potekala XI. Alpska, hkrati pa tudi I. Dinarska konferenca. Komisija za varstvo gorske narave je razpisala tečaj za pridobitev naziva **varuh gorske narave**, AO Rašica in Črnuški AO pa skupaj s Komisijo za alpinizem PZS na **zbor alpinistov**, ki bo 16. aprila. Mladinska komisija je objavila **javni razpis za planinska taborjenja**, rok prijav je 31. maj 2011.

Po lanskoletni akciji Očistimo Slovenijo v enem dnevu PZS tudi letos sodeluje z Ekologi brez meja. Povabili so na **popis divjih odlagališč**, v sodelovanju s Turistično zvezo Slovenije pa na **pomladno urejanje okolja**.

PZS v sodelovanju s 5. mednarodnim festivalom gorniškega filma vabi na sklop aktivnosti: otroški planinski program, okrogli mizi, predstavitev idr. Vabljeni.

Iz UKC Ljubljana je prišlo opozorilo, da je čas nevarnosti okužbe z virusom klopnega meningoencefalitisa, zato priporočajo zaščito s cepljenjem.

Zdenka Mihelič

Četrta seja UO PZS

Upravni odbor Planinske zveze Slovenije je imel 31. marca 2011

v planinskem domu PD Moravče svojo četrto redno sejo. Seja, ki je bila odlično zastopana – prisotnih je bilo kar 24 od 26 članov odbora – je bila pomembna z več vidikov, saj so bila na njej sprejeta skupščinska gradiva in poročila za leto 2010 ter tudi zelo pomembni sklepi in smernice o nadaljnjem delu PZS.

V prvem delu seje je upravni odbor potrdil Mateja Planka (PD Slivnica pri Celju) za novega generalnega sekretarja PZS, v zadovoljstvo planinskih društev je bilo uspešno rešenih veliko zadev s področja planinskega gospodarstva, potrjene pa so bile tudi najvišje cene nekaterih jedi in pijač ter nočitev v letošnjem letu. Člani upravnega odbora so sprejeli in potrdili predlog predsedstva PZS o pripravi generalne skupščine UIAA leta 2013 v Sloveniji ter smernice na področju planinskih medijev in usmeritve Planinskega vestnika za naslednja štiri leta. Ob pripravah na skupščino PZS, ki bo 7. maja v Kočevju, je upravni odbor potrdil vsa poročila komisij in organov PZS, meddruštvenih odborov (MDO) planinskih društev in finančno poročilo PZS za 2010, prav tako pa tudi okvirni program dela in finančni načrt za 2012. Člani upravnega odbora so si bili enotni, da je treba obiskovalce gora spodbujati, da za prenočevanje v visokogorskih postojankah s sabo prinesejo lastno ruho. Temu bo PZS v prihodnje posvetila več pozornosti, in sicer z željo, da to postane običajna navada, ki je v svetu stalna praksa in pomeni pomemben doprinos k varovanju gorskega okolja.

Zelo pomembna točka je bil tudi statut PZS. Delovna skupina za pripravo novega statuta je predstavila 30 predlogov, ki so prispeli na javno razpravo, in jih s člani upravnega odbora na tokratni seji še enkrat obravnavala. V členu statuta o sestavi bodočega upravnega odbora pa se je razvila vroča razprava, sredi katere je pet predsednikov MDO in en voljeni član upravnega odbora protestno odšlo s seje, kar sta upravni odbor in vodstvo PZS pospremila z obžalovanjem. Na seji je bilo podeljenih tudi nekaj zahval. Predsednik PZS Bojan Rotovnik se je s sliko gora v imenu predsedstva, upravnega odbora in strokovne službe PZS strokovnemu sodelavcu Danilu Sbrizaju ob odhodu v pokoj zahvalil za 30 let dela na PZS, predsednik PD Dovje-Moj-

Mladinska knjiga Trgovina

Slovenska 29, Ljubljana

T: 01 2410 656,

E: konzorcij@mk-trgovina.si

Pestra izbira knjig s področja gornišstva, alpinizma, fotomonografij in potopisov

Graham Ratcliffe:

A Day To Die For:
1996: Everest's
Worst Disaster -
The Untold True

StoryMainstream Publishing, februar 2011
(mehka vezava; 336 strani; cena 15,42 €)

strana Miro Eržen pa Planinski zvezi Slovenije za uspešno sodelovanje pri izgradnji Slovenskega planinskega muzeja.

Zdenka Mihelič

Okrogla miza na temo planinske knjige

Februarja je v okviru meseca planinske literature v Slovenskem planinskem muzeju med drugim potekala okrogla miza na temo planinske knjige, ki jo je vodil član našega uredništva Marjan Bradeško. Povabljeni gostje, slikar in alpinist Danilo Cedilnik – Den, založnik Rudi Zaman, alpinist in zdravnik Iztok Tomazin ter literarni teoretik Tomo Virk, so se o planinski knjigi, pa tudi o širših vprašanjih planinske kulture izredno razgovorili in povedali marsikaj zanimivega. Presenetljivo je, da je bila vsem vstopna točka knjiga Hermann Buhla *Nanga Parbat*, na katero imajo vsi lepe spomine. Razprava med sogovorniki se je precej časa vrtela okoli vprašanja, v kolikšni meri je planinsko pisanje tudi literatura. Kaj pridobi na primer plezalni vodnik *Slovenske stene*, če so opisi tudi literarni in ne samo dokumentarni? Po mnenju večine gre za novo dimenzijo in za nadgradnjo sodobnega vodnika, pri čemer je zanimivo, da prevod takšne knjige na primer v angleščino predstavlja kar precejšen problem. Tomazin je med drugim podrobno razložil težavno življenje na himalajskih osem-tisočakah, ki je privedlo skorajda

do bolečine, ki jo je podoživljal ob pisanju svojih knjig, in mu je pomenilo nekakšno samoočiščenje. Podobno je povedal tudi Cecilnik, ki mu pisanje in slikarstvo v časih, ko se z vrhunskim alpinizmom ne ukvarja več, pomenita vse več. V zadnjem delu razprave so udeleženci govorili predvsem o raziskavah branosti, kjer obstaja občutna luknja v času po osnovni šoli pa do zrelih let, ter o marketinških pristopih pri prodaji knjig, kjer ima nedvomno največje izkušnje Zaman. Na splošno je bila raznovrstna izbira sogovornikov zelo posrečena in za strokovne odgovore na pestra vprašanja tudi potrebna. Ker je bila udeležba poslušalcev več kot dobra, bi kazalo tovrstne kulturne razprave, ki jih v planinskih krogih ni prav veliko, v prihodnje še kdaj ponoviti.

Vladimir Habjan

PD Podbrdo kljub težavam vztraja

PD Podbrdo je na občnem zboru zadnjo januarsko soboto ugotovljalo, da sta se v delu minulega leta poznala dve dejstvi: vse slabša gospodarska situacija v državi in slabo vreme. Kljub težavam so njihovi nadaljnji cilji polni optimizma. Koča Zorka Jelinčiča na Črni prsti, ki jo izmenično oskrbujejo Majda in Viktor Pelicon ter Dorica Dakskobler z družino in prijatelji, je bila odprta tri mesece. Markacijski odsek je skrbel za vzdrževanje poti, obnovo markacij in postavitev novih tabel na geološki poti iz Ruta do Stržišč. Ponosni so na novo usposobljeno vodnico PZS. Društvo je izvedlo dve tradicionalni prireditvi, Po poti Vinka Kobala iz Stržišč preko Rodice na Črno prst (v 2011 bo jubilejna 10.) in že 40. Tek na Črno prst, ki je pridobil status prvega organiziranega gorskega

teka v Sloveniji. Še posebej smo veseli ustanovitve mladinskega odseka, ki s svojim delom vliva upanje za prihodnost. Posebni priznanji so podelili Mariji Volf in Ferdinandu Zgagi za vztrajanje v društvu od njegovih začetkov.

Olga Zgaga

Občni zbor PD Kamnik

Na občnem zboru PD Kamnik se je 18. marca 2011 v jedilnici Šolskega centra Rudolfa Maistra v Kamniku zbralo več kot 130 članov. "Društvo je kot dobro vino, z leti postaja vse žlahtnejše," so bile uvodne besede predsednika društva Ivana Resnika, ki je v nadaljevanju poročal o delu društva. Kot vsako leto je društvo organiziralo tradicionalne prireditve, izlete, obnovitvena dela na planinskih poteh in kočah na Kokrskem in Kamniškem sedlu (kjer poteka večja preno-

va), športnoplezalno in alpinistično šolo. Izven sezone je bila koča na Kamniškem sedlu s pomočjo prostovoljcev odprta ob lepih vikendih. Ne smemo pozabiti posameznikov, ki so za svojo dejavnost dobili priznanja: Marko Prezler – dobitnik nagrade Eiger, Tone Škarja – dobitnik Bloudkove nagrade za življenjsko delo v športu, Tadej Krišelj – dobitnik priznanja KA PZS. V razpravi sta bili dani dve pobudi: za ohranitev neokrnjenosti spominskega parka v Kamniški Bistrici in spodbujanje sproščenosti ter humorja v gorah. Občni zbor je na predlog upravnega odbora za posebne zasluge pri delovanju društva in dolgoletno skrbno ter prostovoljno delo za **častnega člana PD Kamnik** imenoval **Zdravka Markuša**.

Irena Mušič Habjan

V SPOMIN

Dr. Ivo Valič

1929–2011

Na seji Upravnega odbora Planinskega društva Kranj nas je prenetila novica, da je v soboto, 19. februarja 2011, preminil prijatelj, alpinist, gorski reševalec in zdravnik ter predsednik PD Kranj v letih 1968–1971 Ivo Valič. Ostal nam bo v spominu kot trden, dosleden mož, ki ni poznal besede nemogoče; kot mož, ki je neskončno ljubil gore, naravo, pustolovščino in so ljudi.

Ivo Valič je izhajal iz zdravniške družine. Rojen je bil 6. marca 1929. Njegovega očeta Viktorja Valiča so spoštovali kot sposobnega zdravnika, predvsem pa preprostega človeka. Ivo si je osnovna znanja nabiral v domači osnovni šoli v Preddvoru, kjer ga je med drugimi poučeval Nande Majnik, navdušen športnik, smučar, ljubitelj gorskega sveta, alpinist in zgled predvseh mladeničev tistega časa. Srednjo šolo je Ivo obiskoval v Ljubljani, Celovcu in po vojni spet v Ljubljani, kjer je tudi maturiral. Medicinska znanja si je pridobil na ljubljanski medicinski fakulteti.

S hribi se je srečal zgodaj, saj so ga starši skupaj z brati vodili po bližnjih gorah in mu razkazovali lepote gorskega sveta v okolici Preddvora. Zamikalo ga je tudi smučanje. Pod vplivom Nandeta Majnika se je navdušil za "bele gazi" in se je s prijatelji z vasi podajal na snežne poljane spoznavati radosti smučanja. S smučanjem je združil tudi alpinizem. Znani alpinist Pavle Kemperle, doma iz Kamnika, je med službovanjem na Jezerskem ustanovil alpinistično sekcijo in v njej je Ivo takoj našel svoj interes. Med študijem na ljubljanski univerzi se je aktivno povezal tudi s planinstvom. Postal je predsednik PD Univerza (danes Akademskega PD). V času njegovega predsednikovanja je bilo to društvo eno najaktivnejših v državi. Usmerjal se je tudi v povezovanje z drugimi univerzitetnimi središči, z Zagrebom, Beogradom, Sarajevom in Skopjem. Bil je eden prvih povojnih smučarskih učiteljev z izpitom in avstrijsko diplomu pri nas. Kot organizator je vodil smučarske tečaje in turne smuke tako v domačem kraju, v Kranju kot na univerzi. V okviru Visoke šole za telesno vzgojo v Beogradu in v Črni gori je na Jahorini sodeloval na njihovem pr-

vem smučarskem tečaju za vaditelje smučanja (1951). Štejemo ga za pobudnika organiziranega turnega smučanja. Med študijem in še po njem je več let aktivno sodeloval v smučarski organizaciji (Zbor vaditeljev, učiteljev in trenerjev smučanja) ter kot zdravnik v Sekciji za športno medicino.

Po zaključku študija in staža leta 1957 se je zaposlil kot obratni zdravnik v tovarni Sava, se kasneje specializiral za ginekologoporodničarja in bil do leta 1971 zaposlen v porodnišnici v Kranju, dokler ni odšel na delo na Nizozemsko. Med službovanjem v Kranju je bil nekaj let predsednik kranjskega planinskega društva. Zadnjih osem let pred upokojitvijo je bil docent na univerzitetni kliniki v Groningenu. Vmes je še tri leta delal v Radovljici, na Bledu in v Bohinju (1983–1986). Leta 1994 se je upokojil in usmeril svoje zanimanje v potovanja po svetu, kjer so ga privlačile tuje kulture, narava in utrip življenja.

Njegov planinski delež je predvsem v alpinizmu in odpravarstvu. Za večjo akcijo je štel odpravo v Kraljevsko Kordiljero (Bolivija, 1964). To je bila prva jugoslovanska alpinistična odprava v Južno Ameriko z izključno slovensko udeležbo. Tedaj so osvojili 32 petin šesttisočakov. Ob tej priložnosti so opravili tudi pomembno kartografsko delo omenjenega območja. Med vrhovi je bilo deset takih, na katerih so bili prvopristopniki. Leta 1971 je v okviru obletnice kranjskega planinskega društva organiziral in vodil uspešno odpravo v Pakistan, v pogorje Hindukuš, na Istor-o-Nal, 7403 m (direktna smer v južni steni). Načrtoval je sicer Broad Peak, vendar je na koncu pakistanska administracija odobrila rezervni cilj Istor-o-Nal.

Ivo Valič je deloval tudi kot uspešen predavatelj in dober gorski publicist. Njegovo pedagoško delo je predstavljalo niz predavanj s planinskega področja, predvsem pa iz stroke, ko je prenašal medicinsko znanje tečajnikom na smučarskih in alpinističnih tečajih ter na tečajih GRS. Bil je dolgoletni aktivni član GRS in eden naših prvih zdravnikov pri helikopterskih reševanjih. Zanimivo je, da je odločno zagovarjal kakovostno planinstvo in alpinizem, kar pomeni, da je bila po njegovem množičnost v gorski naravi zelo problematična. Menil je, da obiskovanje gora zahteva spoštovanje in predvsem občuteno doživljanje, množičnost pa se tega pogosto ne zaveda in zato deluje destruktivno. Ivo Valič je javnost seznanjal o svojem delu s članki v dnevnem časopisu in tudi v Planinskem vestniku. Za svoje delo je prejel srebrni in zlati častni znak PZS in PSJ.

Planinsko društvo Kranj, Društvo GRS Kranj

V SPOMIN

Andrej Magajne

1976-2011

Andrej, imel sem navado, da sem te skoraj vedno, ko sem se peljal skozi Kranjsko Goro, poklical in če si le utegnil, sva se dobila na pogovor ob pijači. Že pred časom sem razmišljal, zakaj mi ti postanki in najini pogovori tako veliko pomenijo in moj zaključek se je glasil nekako takole: "Zato ker si 'dec na mestu' in ker imava veliko stičnih točk". Po duši si alpinist in rad zahajaš v gore, si geograf in si videl ogromno skritih koticov našega planeta, si pedagog in se veliko ukvarjaš z vzgojo otrok in planincem pomagaš osvajati vršace. Vse te dejavnosti te oblikujejo v karakternega človeka s širino, človeka, ki je miren, potrpežljiv, uživa v dolgih pogovorih in zna biti pravi prijatelj.

Spoznava sva se postopoma. Sprva sva se videvala le na fakulteti, pozneje pa tudi v gorah. Najina velika skupna strast so bile prav gore. Prijatelja pa sva postala šele pred tremi leti, ko sva začela načrtovati odpravo v tebi tako ljubo Kirgizijo. Na tvojo pobudo sva prvič skupaj poplezavala in se zgubljala v južni steni Turske gore. Tvoja družba mi je bila takoj všeč, saj si rad plezal v odmaknjenih stenah in se po gorah gibal na tisti pravi način, ko si popolnoma povezan s steno. Bil je lep dan, ki mi bo za vedno ostal v spominu.

Prvič sva se s tvojim dobrim prijateljem in soplezalcem Simonom Slejkom skupaj navezala na vrh v divjih Zahodnih Julijcih, ki si jih naravnost oboževal. Zdaj razumem, zakaj so najbolj divje gorsko območje v naši bližini. Ponavljali smo klasično smer Krobot-Metzger v severni steni gore Divja koza. Divja je kar pravi vzdevek, saj v taki divjini, ki ti v doživljanju narave pusti močne občutke, nisem še velikokrat plezal. Simon je po tem plezanju delček lepote smeri razkril v članku v Planinskem vestniku, in sicer v avgustovski številki leta 2008. Zagotovo se bom tja z veseljem še vračal, vedno s spominom nate. Hvala, da si mi jih pomagal odkriti.

Kmalu je prišel čas za najin odhod v Kirgizijo. Na to odpravo me vežejo samo lepi spomini, kljub temu da se nisva vedno strinjala in da nama je muhasto vreme preprečilo uresničiti vse zastavljene plezalne cilje. Najbolj sva si želela preplezati prvenstveno smer v južni steni gore Pik Čapajev (6371m), ki ostaja moja velika želja tudi v prihodnje. Zdaj ko te ni, še toliko bolj. Za vedno mi bosta ostala v spominu tvoja mirnost in zanesljivost v resnejših situacijah odprave. Takrat, ko sem tik pod vrhom severnega predvrha Troglava (5200 m) izgubil cepin in si ti že v mraku za-

dnje tri raztežaje zanesljivo preplezal v vodstvu. Ko sem soplel zadnje metre na sedemtisočak Khan Tengri in si me ob srečanju, ko si se že vračal z vrha, z nekaj besedami spodbudil, da sem lažje prišel na vrh. Ko sva po uspešnem vzponu na Khan Tengri v nemogočem položaju prebivakirala noč v snežni luknji na taboru tri, si me znal pomiriti, da nisem kar ponoči, utrujen, nadaljeval sestopa v dolino. Bil si človek, ki je bil vedno pripravljen priskočiti sočloveku na pomoč.

Kirgiške gore so ti bile res blizu in to kljub temu, da ti z vremenskimi razmerami niso bile vedno najbolj naklonjene. Obiskal si jih kar petkrat, leta 2007 tudi s prijateljem Lucom Vuerichom. Takrat sta opravila več drznih vzponov in poskusov vzpona. Po prvenstveni smeri sta se poskušala povzpeti tudi na Pik Nansen, lepo in skrito goro, ki si jo znal odkriti le ti. Z njim si bil skupaj v gorah tudi lansko zimo, ko se je zgodila nepredvidljiva nesreča, ob kateri je Luca izgubil življenje. Težka življenjska izkušnja, ki te je za vedno zaznamovala, na gore si od takrat gledal še nekoliko drugače.

Po odpravi v Kirgizistan sva bila še večkrat skupaj v gorah in se pri tem učila eden od drugega. Prav užival sem ob plezanju s tako preudarnim, zanesljivim in izkušenj polnim soplezalcem, ki je vsaj po mojem mišljenju gore dojemal na tisti pravi, globlji način.

Svojo najlepšo in najbolj popolno alpinistično-filmsko izkušnjo smo skupaj z mojim bratom Anžetom doživela leta 2009 ob ponavljanju klasične smeri bratov Schmid v severni steni Matterhorna v Švici. Razmere so bile idealne, okolje izjemno in dan prelep. S smerjo smo v sproščenem vzdušju, polnem zaupanja, opravili v enem dnevu, ob tem pa so nastali video posnetki, na katere sem zelo ponosen.

Pri tebi mi je bilo zelo všeč tudi to, da si znal svoje gorske prijetljaje in doživljanje gora na pravi način približati bralcem, poslušalcem in gledalcem. Veliko sva sodelovala tudi na tem področju. Hvaležen sem ti za tvoj prispevek v planinsko-gorniški oddaji Gorske sledi, ko si v prispevku o Nebeškem gorovju pomagal te čudovite gore predstaviti na nazoren in zanimiv način. Svojo širino si pokazal tudi lansko leto pri ustvarjanju filma Sfin-ga. Ko smo potrebovali pomoč pri snemanju na Vršiču, si se takoj odzval in priskočil na pomoč. Hvala, ker si dodal svoj kamenček v mozaik filma, ki bo naše gore in alpinizem prikazal na način, ki bi bil tudi tebi zelo všeč.

Andrej, goram si se znal popolnoma prepustiti in se hkrati od njih tudi učiti. V njih si znal najti prave izzive in se hkrati nadihati miru, svobode in energije. Rad si jih raziskoval na različne načine, jim odstiral deviškost s plezanjem prvenstvenih in ponavljanjem resnih smeri, a bil hkrati do njih tudi zelo spoštljiv. Velikokrat rečemo, da v gore odhajamo zato, da se umaknemo vsakdanjim tegobam in ubežimo vedno hitrejšemu dolinskemu toku življenja. Premalo pa se zavedamo, da je v zadnjih letih, ko družba dobesedno drvi v neznano smer, teža dolinske krame, ki jo nosimo s seboj v gore pretežka, da bi se lahko na pravi način sporazumeli z njimi in se v njihovih strminah in vertikalah gibali tako, kot se s svojimi izkušnjami in znanjem najbolj znamo. Zato lahko hitro, ne da bi se tega sploh zavedali, naredimo nepravilni gib, korak, zavoj ...

Andrej, ni te več, a tvoje misli bodo še naprej živele v naših spominih, tvoj duh v naših srcih, tvoja dejanja pa govorila sama zase. Verjamem, da si zdaj za vedno tam, kjer si vedno najraje bil, med gorami. Ampak vem, cena za to je bila previsoka. Pogrešal bom najino druženje in pogovore. Bodi lepo in mogoče se še kdaj srečava in ponovno skupaj kakšno ušpičiva. In saj veš, to niso samo moje misli in želje, ampak nas vseh, tistih, s katerimi si rad zahajal v gore.

Tine Marenčič

ZLATOROGOVA
TRANSVERZALA
PONOSA

Gremo v Hribe

www.gremovhribe.si

**Dobimo se 12
sončnih sobot.**

**Na vrhu vas čakajo
številne družabne
nagradne igre in
zabava ob dobri glasbi!**

Za vsakega udeleženca
**Zlatorogove transverzale
ponosa**, ki se bo v okviru
akcije **Gremov hribe**
podpisal v častno planinsko
knjigo, bo **Pivovarna Laško**
namenila **1 eur** lokalnemu
planinskemu društvu za
nadaljnje delovanje.

30. 4. 2011

Koča na Kokoši
(674 m)

14. 5. 2011

Planinska koča na
Planini nad Vrhniko
(733 m)

28. 5. 2011

Planinski dom
pri Gospodični
na Gorjancih
(828 m)

4. 6. 2011

Mariborska koča
na Pohorju
(1.068 m)

11. 6. 2011

Dom na Menini planini
(1453 m)

18. 6. 2011

Planinska koča
na Krimu
(1.107 m)

25. 6. 2011

Koča na Kopitniku
nad Rimskimi Toplicami
(914 m)

2. 7. 2011

Koča na Blegošu
(1562 m)

20. 8. 2011

Kosijev dom
na Vogarju
(1.054 m)

27. 8. 2011

Poštarski dom
pod Plešivcem
(805 m)

3. 9. 2011

Vojkova koča
na Nanosu
(1.262 m)

10. 9. 2011

Planinski dom Šmohor
(784 m)

PIVOVARNA
LAŠKO
1825

Zlatorogovo
transverzalo ponosa
podpira Planinska
zveza Slovenije

LOV

7. mednarodni sejem lovstva in ribištva I. mednarodni sejem aktivnosti in oddiha v naravi

Gornja Radgona **15. – 17. april 2011** od 9. do 18. ure

MEDNARODNI

Ulovite najlepša doživetja, nova spoznanja in ugodne nakupe!

Zanimive razstave!

Lovska zveza Slovenije:

- diorama – predstavitev naravnega okolja s prepariranimi gozdnimi živalmi
- vrhunske trofeje jelenov, srnjakov, gamsov, kozoroga in muflona ter čekani divjih prašičev
- razstava likovnih, foto in video del, rezbarij ter umetniški nastopi lovcev – umetnikov
- stoletni arhiv revije Lovec in zakladnica del iz Zlatorogove knjižnice
- okoljevarstvene dejavnosti lovcev

Ribiška zveza Slovenije:

- 130 let organiziranega sladkovodnega ribištva v Sloveniji in 70 let glasila Ribič
- delo z ribiškimi podmladkom, razglasi-
tev rezultatov natečaja za likovna in
literarna dela mladih
- prikaz vezanja umetnih muh
- najava svetovnega prvenstva v
muharjenju
- ribolovna ponudba ribiških družin

Planinska zveza Slovenije:

- novi priročniki in zemljevidi za varno
in odgovorno pohajanje po gorskem
svetu
- predstavitev spletne aplikacije, ki lajša
obiskovanje gora in orientacijo v hri-
bih s pomočjo orotofoto posnetkov
- varovanje okolja, delo z mladimi,
vrhunski alpinizem, športno plezanje,
vodništvo, turno kolesarjenje, planin-
ski izleti in tabori

Zavod za gozdove Slovenije

- mednarodno leto gozdov 2011
- lovišča s posebnim namenom
- projekt LIFE + Narava

Slovenska zveza za sokolarstvo in zaščito ptic ujed:

- predstavitev dejavnosti sokolarjev,
opreme za sokolarstvo in živih ptic
ujed

Center za promocijo in pospeše- vanje športnega ribolova in ribi- škega turizma RACON d.o.o.:

- ribiško knjižno in video založništvo
ter ribiške avanture v tujini

Jamarsko društvo Planina:

- jamarstvo in jamarska oprema, Pla-
ninska jama in Planinsko polje

G2O d.o.o., Danijel Gospič:

- razstava avtohtonih vrst rib za pori-
bljevanje ribolovnih revirjev, oprema
in strokovna literatura za sodobno
ribogojstvo

Skupina za ekologijo živali, Oddelek za biologijo Biotehniške fakultete v Ljubljani:

- projekt LIFE+ SloWolf za dolgoročno
ohranjanje populacije volkov

Inštitut za ohranjanje naravne dediščine LUTRA:

- razstava AQUALUTRA s predstavi-
tvijo vidre, njenega življenja in narav-
nega okolja s ciljem ohranjanja

Zavod FORUM LOV:

- predstavitev strokovnega dela, dela z
mladino, tekmovalni ter video in foto
sekcije Foruma lov
- interaktivno delo na in s spletnim
portalom

Strokovno, tekmovalno, radoživo in družabno dogajanje!

VSAK DAN OD 15. - 17. 4. 2011

- Nastopi lovskih registrov in lovskih
pevskih zborov (prireditveni oder v
hali A)
- Predstavitev varne vožnje s teren-
skimi vozili (zunanj razstaveni prostor
Društva A.R.O.)
- Predstavitev puškarskega poklica
(razstaveni prostor Puškarskega Skobir,
hala A)

PETEK, 15.4.

10.00 / dvorana I

Svečano odprtje sejma z nastopom
Lovskega pevskega zbora Medvode

11.00- 17.00 / razstaveni prostor
Zavod Forum Lov, hala A

Modra sova - interaktivni kviz za mlade

13.00 / pred halo AI

Predstavitev Policijske konjeniške enote
Kamnica

14.00 / prireditveni oder v hali A

Nastopi lovskih registrov in lovskih
pevskih zborov

16.00 / prireditveni oder v hali A

Predstavitev lovskih psov s strokovnim
komentarjem

SOBOTA, 16.4.

9.00 - 17.00 / hala B

Državna razstava psov vseh lovskih
pasem – CAC

9.00 - 16.00 / maneža

Pokalna tekma Slovenije v AGILITY-u z
mednarodno udeležbo

9.00 / dvorana 2

Seminar za mentorje mladih ribičev

9.30 / prireditveni oder v hali A

Posvet: Nosna zoljavost pri srnjadi

10.00 - 14.00 / razstaveni prostor
Zavod Forum Lov, hala A

Predstavitev literarnih in likovnih del
mag. Janeza Črnača

10.00 - 17.00 (na vsako polno uro) /
razstaveni prostor SOM.si, hala A

Tekmovalje v vezanju ribiškega trnka

11.30 - 12.30 / prireditveni oder v
hali A

Nastopi lovskih registrov in lovskih
pevskih zborov

13.30 / prireditveni oder v hali A

Priprava hrane za privabljanje rib –
predavanje in praktična predstavitev

15.00 - 16.00 / prireditveni oder v
hali A

Nastopi lovskih registrov in lovskih
pevskih zborov

NEDELJA, 17.4.

9.00 - 16.00 / pred halo AI

Tekmovalje v kuhanju lovskega golaža,
ribje čorbe in gobove juhe s pokušujo
za obiskovalce po 13.00 uri

9.30 / prireditveni oder v hali A

Posvet: Krvosledništvo v praksi in delo
po strelu

10.00 - 17.00 (na vsako polno uro) /
razstaveni prostor SOM.si, hala A

Tekmovalje v vezanju ribiškega trnka

11.00 / prireditveni oder v hali A

Predstavitev lovskih psov s strokovnim
komentarjem

11.30 - 12.00 / prireditveni oder v
hali A

Nastopi lovskih registrov in lovskih
pevskih zborov

11.30 / maneža

Nastop Radenske konjenice – snema-
nje sejemskega venčka

12.00 / prireditveni oder v hali A

Predstavitev oponašanja jelenjega roka

13.00 / prireditveni oder v hali A

Priprava hrane za privabljanje rib –
predavanje in praktična predstavitev

14.00 - 15.00 / prireditveni oder v
hali A

Nastopi lovskih registrov in lovskih
pevskih zborov

15.00 / prireditveni oder v hali A

Predstavitev oponašanja jelenjega roka

Organizator si pridržuje pravico do morebitnih
sprememb.

Več informacij:
www.pomurski-sejem.si

MEDNARODNA RAZSTAVA STARODOBNIKOV – »AVTO MOTOR CLASSIC ŠTAJERSKA«

- Premična tehnična dediščina in zgo-
dovina transporta
- Različna vozila od začetka dvajsetega
stoletja do leta 1986 zbirateljev iz
Slovenije, Avstrije, Nemčije, Madžar-
ske, Hrvaške in Srbije

